

د حبیبی شعری کلیات

تولونه، سمون او ترتیب:

مطیع الله روھیال

باسترعا

د حبیبی شعری کلیات

شاعر: علامه عبدالحی حبیبی

تولونه، سمون او ترتیب: مطیع اللہ روھیاں

خپروونکی: علامه رشاد خپرندویہ تولنے - کندھار

کمپوز او دیزاں: روھیاں کمپیوٹر اداره - کندھار

چاپ کال: ۱۳۹۳ ش

چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکو

د مخونو شمېر: ۳۲۸ مخه

د خپرونو لړ: ۸۴

چاپخای: ملالی مطبعه

تلیفون: ۰۷۰۰۳۲۶۰۱۱

ایمیل: mrohyal@yahoo.com

تول چاپی حقوق په خپروونکی اړه لري!

د علامه حبیبی شعری کلیات

نن (۱۵ / اپريل / ۲۰۱۴) د گران مطیع الله روھیال له خوا د علامه عبدالحی حبیبی د پښتو او دري اشعارو کلیات د ايمیل له لاري د کتلوله پاره کانادا ته راوسپید. گران روھیال د دغه کلیات مواد د اتو، نهو کالو په جريان کي له بېلاپلو موقوتوا او غيرموقوتوا خپروونو خخه راغوند کړي دي. په دي موادو کي خیني ئې پخوا د مستقلو رسالو په توګه چاپ سوي دي، خو پسایسته زياته برخه ئې هغه متفرق اشعار دي چي د تېرو خه د پاسه اتیا کالو په جريان کي په هيواو کي دننه او تر هيواو د باندي خپاره سوي ول. د دغو خورو ورو موادو موندل او راغوندول خه اسانه خبره نه ده او خېړونکي د دغه کار د دروندولي بوج احساس کولاي سی.

روھیال تر دي وراندي هم د علامه حبیبی د ادبی، ژبنيو، تارخي او نورو علمي خېړنو یوه لپي، راپيل کړي وه چي هري برخي ته ئې د (شل مقالي) نوم ورکړي دئ او ما ته د دي لپي لس برخي رارسپيدلي دي. دغه راز ئې د اروابند استاد بېنوا نشي توټي، د او سنني ليکوال ټول ټوکونه او د پښتنه شعراء ټول ټوکونه په یوه مجلد کي له نوو زياتونو سره بي له کومي مادي تمي او امتيازه خپاره کړي دي. په همت دي برکت وي. په نورو هيواو د کي دغه شان کارونه د اکادميو او علمي مرکزو له خوا په ګروپي دول سر ته رسپيرسي.

د لويو استادانو د خپرو سوو مقالو او اشعارو راغوندول او سره یو ځای

کول له محققينو سره مرسته کوي چي د خپلو خپر نو پر وخت مجبور نه سی
 چي د یوې لیکني د موندلو له پاره د بېلاپلۇ كتابتونو د رواقونو او الماري
 دورىي پر خان ومنى. زما يقين دئ چي كە يو وخت د هيوا د پوهنتونو كى
 حىبىي پوهنه د یوه مضمون پە توگە تدرىس كېدله، د روھىال دغە خپاره
 سوي آثار بە هم له استادانو او هم له محصلينو سره بىنە پوره مرسته و كاندى.
 ده او نورو زلمىو تە زما سپاربىتنە دا دە چي د دغە راز كلىاتو د ترتىبولو پر
 وخت دى لە زييات دقت خخە كار واخلى چي نە گانه د موادو اصلىي بىنە د
 چاپى او طباعتى تېروتنو بىنكار نە سى.
 زە گگان روھىال تە د دغە كلىات د برابرلۇ او خېرولۇ لە اسيتە مباركى
 وايم او لە پاك خدايىه ورته د نورو سترو علمي كارو د تر سره كولو توفيق
 غوارم.

محمد معصوم هوتك
 آشاوا - انتاريو - كانادا
 ۱۵ / اپريل / ۲۰۱۴

د ټولونکي له خوا

لوی استاد علامه حبیبی د خپلو تاریخي او تحقیقی لیکنو او څېړنو له اسیته ډېر مشهور دی، ډېر لړ کسان به د هغوي له شعر ویلو څخه آگاه وي. د هغوي د شعر و شاعري په باب ډېر څه نه دي ویل سوي، که ویل سوي هم وي فقط د یادونو حیثیت لري. استاد د پښتو اودري یومقتدر شاعر دی، چې د فرهنگي فعالیتونو له پیله ئې شاعري هم پیل سوي او د ژوند تر پایه ئې دغه لاره پاللي ده. د استاد یوه پښتو شعري ټولګه او پنځه دري مثنویات په مستقل ډول چاپ سوي دي، د دي تر څنګ ئې په متفرق ډول خورا ډېر شعرونه د هیواد او تر هیواد دباندي په بېلاپلو موقوتو او غیرموقوتو خپرونو کي خپاره سویدي، چې مائي تر خپله وسه دراټولولو کوبنښ کړي دی.

د استاد پښتو شعري مجموعه (ملي پسرلی) نومېږي چې په ۱۳۱۸ ش کال له کندهاره د طلوع افغان اداري خپره کړه. (پیغام شهید) د استاد لوړۍ دري مثنوي دی، چې په ۱۳۱۷ ش^(۱) کال په کابل کي خپور سو، ورپسي ئې د غزنې، سلطان محمود او ابن سینا په باب یو بل مثنوي ووايhe او د قطرات سرشک در بارگاه محمود و سناني يا برخرا به زار شهرستان تاریخي غزنې)^(۲) په نامه ئې د (۱۳۱۵) په کابل مجله کي خپور کړ. تر دي وروسته ئې دوه نور مثنویات د (درد دل) او (پیام عصر) په نومومو په (۱۳۳۰ - ۲۶) کلونو کي ویلي او په (۱۳۷۹) له پښتوه خپاره کړي دي. د استاد وروستي مثنوي (خليلي نامه)^(۳) نومېږي چې د پردېسى په شپو و ورڅو کي

^(۱) په "آفریده های مهجور علامه حبیبی" کې د دې مجموعي د چاپ کال ۱۳۱۴ ش دی.

^(۲) په افغانی مطبوعاتو کي دغه مثنوي د (غزنې) په نوم مشهوره ۵۵.

^(۳) "خليلي نامه" په دې کلیات کې نه ده راغلي.

ئي له پېښوره خپور كې.

د استاد پېښتو متفرقات په طلوع افغان، کابل مجله، آريانا مجله،
کندهار مجله او لار مجله کي خپاره سوي دي، دري متفرقات ئي په آزاد
افغانستان، کابل مجله او ژوندون مجله کي خپاره سوي دي.

له يوې خوا که د پېښتو لمړۍ آزاد شعر استاد ته منسوب دي، له بلې
خوائي په شعر کي د کلاسيکي شاعري تر خنګ د نوي شاعري خرکونه هم
ليدل کېږي. د پارسي شعر دېره برخه ئي د مثنوي په فورم کي ويلي خود
غزل رنگيني ئي هم نه ده هېړه کړه. پېښتو شاعري ئي مثنوي، غزل، قطعه،
 رباعي، قصیده او نور فورمونه هم لري. خنګه چي د استاد د تحقیقاتو او
څېړنو په باب دا خبره مشهوره ده چي له پېلېه تر پايه د مقصد پر خبرو
راګرخي، زوايد او اضافات خای نه پکښي لري، شاعري ئي هم دغه دول
مقصدی او د خپل هدف د توضیح او تشریح له پاره ده. الفاظ ئي بشکلي او
ساده دي، مفهوم او هدف ئي لور او عالي دي. ترکیبونه ئي روان او له ابهامه
حالی دي، له پېچلو او نامانوسو کلماتو خخه خان ساتي. د استاد په شعر کي
د خپل محیط او خپلو خلکو ناخوالی انکاس سوي دي، د خپلو خلکو
دردونه د خان بولی او د هغوي په غمونو خان شریک بولی، د پير محمد کاکې

دغه بیت:

بېلتانه په غم شریک کړم د غمنجو
د هر چا پر غاره ژارم له نى

د استاد په توله شاعري کي خان بشکاره کوي، استاد چي خه ويلي او
ليکلي دي، تول ئي د خپل وطن، خلکو او ژبي په باب ويلي او ليکلي دي. د
دوی دردونه او مصیبتوونه ئي په شعر او ليکنه کي منعکس دي، او د خپلو
خلکو او خپل محیط غمونه او رنځونه ئي ژپوي. استاد خپل تول ژوند تر
څېړو خلکو او وطن قربان کړ. په دغه قرباني کي ئي له خپل محبوب وطن
خخه لس کلن تبعید هم وګاله، چي د وخت د حکامو له خوا د وطن دوستي

او خپلو خلکو د واقعی استازی په تور له وطنه لیري سو او لس کاله ئي د خپل
وطن او خلکو په جدایي کي د ډغم او ناورین شپې و ورخی تبری کري.
استاد د یوه لوی انسان په توګه د افغان او افغانیت نامه ته کار کړی دی،
او د دغه نامه دروبنائه کولو او خلولو له پاره ئي خواری وزحمتونه ګاللي دي.
استاد د دې وطن د ټولو هستو ګنو له پاره یو لوی او آباد وطن غوبنت، دغه
آبادي ئي د دې وطن د خلکو په یووالۍ او اتحاد کي لیدله. د دې وطن ګډ
ارزښتونه ئي د ټولو وطنوالو بل او د هغوي د ساتلو او پالوله پاره ئي د ټولو ګډ
کار غوبنت.

استاد که له یوی خوا په شاعري کي د اسلامو پر قدم قدم اينې دی، له
بلی خوا د پښتو په معاصره شاعري کي هم د پام وړ خای لري. د استاد په
شاعري کي داسي غزلونه هم لیدل کېږي، چې د موضوع او مفهوم له مخي
نوی والی لري، د استاد لاندي غزله په خو خوا واره لوستلوا رازی:

د شعر هنگامه

چې زاهد په میو لېشونه له لنده کړه
په تیندکو کي ئې جوړه عربده کړه
تندنه سوله په ماته د رنداو
په ايندو، ايندو ئې تشه میکده کړه
ساقې نه وو هسي مست او غرق په میو
دارندې او مى نوشې ئې له ما زده کړه
خلک وايي د پردي په ترشا اسراردي
څه خونه وه چې ئې پورته دا پرده کړه
سیل د اوښو ئې له سترګورا ايله سو
شرمنده ئې هم آموهم نربده کړه

پس له ډیره می دا بنکلی شعرووې
هنجامه د ساره شعر می توده کړه

څیني کسان داسي فکر کوي چي دا به د استاد له وروستيو شعرونو
څخه وي، خو په دي ګليات کي به تاسي داسي غزلي وويني چي تردغه غزلي
وروسته ويل سوي دي، معنى دا چي استاد د ژوند تر پايه د شاعري، لمنه نه
ده ايله کړي، خود شاعري پر خاي ئي تحقیقاتو او خپرنو ته زيات وخت
ورکري وو، همدغه علت دئ، چي د دوى پر شاعري باندي ډبري خبری نه
دي سوي.

د دغه ګليات په ترتیبollo او راټولولو کي ما تر ډېره دا کوبښن کړي دئ،
چي د استاد قول تخلیقات را یوځای کرم، خو بنده تر خپله وسه پر دئ. زماد
ډېرو کوبښونو سره بیا هم په دي و نه توانيدم چي د استاد قوله شاعري
سره را یوځای کرم، دا خکه چي خینو هفو اخبارونو او مجلو ته مي د اوسل له
پاره لاس نه رسپدي، چي د استاد شعرونه پکښي خپاره سوي دي.

د دي ګليات شعرونه د هفوی د چاپ پر اساس ترتیب سوي دي. په
پاڼي کي زه د پوهاند حبibi له زوي ډاکتير خوشحال حبibi څخه منه کوم
چي ما ته ئي د استاد څیني شعرونه راواستول، تر خود دغه ګليات په تكميل
کي استفاده څني وکم او د دي تر څنګ د بناغلي استاد محمدمعصوم هوتك
او بناغلي محمدهارون خپل شعشعی د مشورو او لارښونو هم پوروي یم،
دواړو ته اوږد او صحتمن ژوند غواړم.

مینه او ادب

مطیع الله روھیال

نوی بنار - کندهار

۱۷ تله ۱۳۹۳ ش

فهیزسیت

ملي پسرلی

۱۹	.....	۱. پسرلی سو .....
۲۰	.....	۲. زه او پسرلی .....
۲۱	.....	۳. زماړغ او د خوشحال خان یاد .....
۳۰	.....	۴. د پښتون د ژوند پسرلی .....
۳۰	.....	۵. ملي وحدت .....
۳۰	.....	۶. زور عظمت .....
۳۰	.....	۷. علم، مليت .....
۳۱	.....	۸. زاره مزايا .....
۳۱	.....	۹. اتفاق .....
۳۲	.....	۱۰. ملي پسرلی .....
۳۲	.....	۱۱. څلمى ملت .....
۳۳	.....	۱۲. ملي محبت .....
۳۳	.....	۱۳. یووالی .....
۳۳	.....	۱۴. نوي پښتون .....
۳۴	.....	۱۵. ويښتوب .....
۳۴	.....	۱۶. ورور ګلوي .....

۳۵	..... ۱۷. دزور آثار و ژوند
۳۶	..... ۱۸. ننگیالیو پلرو ته برغ
۳۷	..... ۱۹. تبریک او خاتمه

پښتو متفرقات

۴۰	..... ۲۰. د علم و سله
۴۱	..... ۲۱. مستغنى ته
۴۲	..... ۲۲. له ماده پر ماده
۴۳	..... ۲۳. د استقلال د شهیدانو پیغام
۴۹	..... ۲۴. اې هلمنده
۵۱	..... ۲۵. سپورمۍ
۵۳	..... ۲۶. د کور قاصده - راته و وايه
۵۷	..... ۲۷. ميوند
۶۰	..... ۲۸. وخت خنګه تېږي؟
۶۱	..... ۲۹. جواب
۶۲	..... ۳۰. د زړه له کومي
۶۴	..... ۳۱. د یووالی برغ
۶۶	..... ۳۲. در حمان بابا په یاد مشاعره
۶۸	..... ۳۳. راز راز افکار
۷۰	..... ۳۴. د مېني مینه
۷۲	..... ۳۵. د بېت نیکه برغ
۷۳	..... ۳۶. سدا او لپو نتوب
۷۵	..... ۳۷. غزل
۷۷	..... ۳۸. د یوه پښتون مرگ
۸۰	..... ۳۹. سپین غر

۸۳	.....	۴۰. زړه پانه
۸۶	.....	۴۱. پسرلی
۹۰	.....	۴۲. د مینې کلې
۹۲	.....	۴۳. زړه
۹۴	.....	۴۴. سترګه
۹۶	.....	۴۵. خپل اصل ته رجوع
۹۷	.....	۴۶. ورکه د پوه
۹۹	.....	۴۷. د پسرلی پیغام
۱۰۱	.....	۴۸. کوچني ته
۱۰۳	.....	۴۹. ډبرینه بنکلا یا تاج محل
۱۰۶	.....	۵۰. د سهار ستوري
۱۰۹	.....	۵۱. تشن کالبوت
۱۱۱	.....	۵۲. لویه گتہ
۱۱۳	.....	۵۳. د بشر تاریخ
۱۱۶	.....	۵۴. د زمانې حیرت
۱۱۷	.....	۵۵. د زړه د پوه
۱۱۹	.....	۵۶. د ژوند غوبښته
۱۲۱	.....	۵۷. غزل
۱۲۳	.....	۵۸. تور سکور
۱۲۵	.....	۵۹. غزل
۱۲۷	.....	۶۰. در نخورز ګپروي
۱۲۹	.....	۶۱. غزل
۱۳۰	.....	۶۲. تمنا
۱۳۱	.....	۶۳. ستاګناه
۱۳۳	.....	۶۴. توبه توبه

۱۳۵	.....	۶۵. آزاده مرغی
۱۳۷	.....	۶۶. زلمی ارمانو نه
۱۳۹	.....	۶۷. د بهیر سالار ته
۱۴۱	.....	۶۸. خپل زره ته
۱۴۳	.....	۶۹. طوفان
۱۴۵	.....	۷۰. دزره سره
۱۴۸	.....	۷۱. د عشق پور
۱۴۹	.....	۷۲. مین
۱۵۱	.....	۷۳. د شعر هنگامه
۱۵۲	.....	۷۴. سید ته خطاب
۱۵۳	.....	۷۵. سید جمال الدین افغان
۱۵۴	.....	۷۶. سره و با
۱۵۷	.....	۷۷. د استقلال د شهیدانو پر هدیره دنیکه گانو جرگه
۱۶۵	.....	۷۸. د آزادی د شهید وینی

پیغام شهید

۱۶۸	.....	۷۹. بخواننده پیغام
۱۶۸	.....	۸۰. آغاز
۱۶۹	.....	۸۱. سیر کابل و تشرف بمزار اعلیحضرت شهید
۱۷۲	.....	۸۲. پیغام شهید
۱۷۲	.....	۸۳. استقلال
۱۷۲	.....	۸۴. اسلامیت
۱۷۳	.....	۸۵. وطن
۱۷۳	.....	۸۶. ملت

۱۷۴	.....	۸۷. پشتو
۱۷۵	.....	۸۸. عسکریت
۱۷۵	.....	۸۹. معارف
۱۷۶	.....	۹۰. اقتصادیات
۱۷۶	.....	۹۱. یادرفتگان
۱۷۸	.....	۹۲. عرض زائر و پایان سخن

غزنه

۱۸۰	.....	۹۳. قطرات سرشک در بارگاه محمود و سنائی
۱۸۶	.....	۹۴. جستجوی و قاصد
۱۸۷	.....	۹۵. آواز نیاکان

درد دل

۱۹۱	.....	۹۶. مقدمه درد دل مرحوم پوهاند حبیبی
۱۹۷	.....	۹۷. به خواننده افکار
۱۹۷	.....	۹۸. قرن بیستم
۲۰۲	.....	۹۹. طغيان انسان از خدا
۲۰۴	.....	۱۰۰. بحث تقلييد اسلام
۲۰۵	.....	۱۰۱. لا يصلح آخر هده الامة الا بما صلح اولها
۲۰۷	.....	۱۰۲. خطبه آخرین حضرت پیغمبر ﷺ
۲۰۹	.....	۱۰۳. در بيان منزلت جان و تن
۲۱۰	.....	۱۰۴. لارهبانیه فی الاسلام
۲۱۲	.....	۱۰۵. تركتُ فيكم ما ان تمكتم به لن تضلوا
۲۱۵	.....	۱۰۶. جنگ فقر و سرمایداری قرن بیستم

۲۱۸	.....	۱۰۷
۲۲۳	.....	۱۰۸
۲۲۷	.....	۱۰۹
۲۳۲	.....	۱۱۰
۲۳۵	.....	۱۱۱
۲۳۷	.....	۱۱۲
۲۳۹	.....	۱۱۳
۲۴۱	.....	۱۱۴
۲۴۳	.....	۱۱۵
۲۴۴	.....	۱۱۶
۲۴۵	.....	۱۱۷
۲۴۹	.....	۱۱۸
۲۵۲	.....	۱۱۹
۲۵۴	.....	۱۲۰
۲۵۹	.....	۱۲۱
		۱۲۲

پیام عصر

۲۶۳	.....	۱۲۳
۲۶۶	.....	۱۲۴
۲۷۰	.....	۱۲۵
۲۷۴	.....	۱۲۶
۲۷۷	.....	۱۲۷
۲۷۹	.....	۱۲۸

۲۸۲	.....	۱۲۹
۲۸۴	.....	۱۳۰
۲۸۶	.....	۱۳۱
۲۸۸	.....	۱۳۲
۲۹۳	.....	۱۳۳
۲۹۵	.....	۱۳۴
۲۹۵	.....	۱۳۵
۲۹۶	.....	۱۳۶
۲۹۷	.....	۱۳۷
۲۹۷	.....	۱۳۸
۲۹۹	.....	۱۳۹

متفرقهات پارسی

۳۰۱	.....	۱۴۰
۳۰۳	.....	۱۴۱
۳۰۴	.....	۱۴۲
۳۰۵	.....	۱۴۳
۳۰۶	.....	۱۴۴
۳۰۷	.....	۱۴۵
۳۰۸	.....	۱۴۶
۳۱۰	.....	۱۴۷
۳۱۱	.....	۱۴۸
۳۱۴	.....	۱۴۹
۳۱۵	.....	۱۵۰

۳۱۷	.....	۱۵۱. کاخ تاریک
۳۱۹	.....	۱۵۲. دژ خیم
۳۲۱	.....	۱۵۳. وطنخواه
۳۲۳	.....	۱۵۴. زندان
۳۲۵	.....	۱۵۵. عید آواره گان
۳۲۸	.....	۱۵۶. دخت سمرقند

ملی پسلی

پسلی سو

غورپه‌دلی دی گلونه	پسلی پر "پښتونخوا" سو
او مساوه‌ی موجونه	غوتی هری خواته خاندی
شاوخوا عجب‌رنگونه	د غاتوی رېدی دوران دئ
غوروی مړاوی باجونه	د پسلی نسیم چلې‌ږي
د پسلی ود مې الوزي، پر هر لوري "پښتونخوا" کي	
خلمي، جوني ګل پرسربدي ناخېي ګرزې په صحراء کي	
الوتنی چونهه ساردي	د بلبلو پرباغونه
د ګلو تود بازار دئ	هري خواته چې ګورم
څه عجب بشکلی بهار دئ	غراو سمه زرغون پېري
زماد اوښکو جوييار دئ	بورا تل پر ګل کې‌ږي
باکه خاځکي د شبنم دي، او بوي مړاوی ګلونه	
خندوي صهرا د بنونه، رنگوي تشنډ ګرونه	
رنګ په رنګه نتدارې دی	راسه و ګوره د نياته
پربل کورناري سورې دی	یوې خواته اټيونه
د بلبلو سترګي سرې دی	په کټکي که زركي خاندی

په خندا ده ژړا ګډه دلته خنه نوي پېرې دی
 دلته بود دئ دژړاوو، دلباخته بلبل کېږي
 کله دلته کله هلتله، د بسمل په دود تېږي
 هره خواز رافشانی کړي لمررا و خوت په ګلشن کې
 د دې لویو غرو لمنې په رونها خپل نورانی کړي
 د پښتون په غره بېدیا کې د قدرت لاس تقاشی کړي
 شین ټغرئې غورولی په هر لوري ګل پاشی کړي
 دلته رنگ دئ دلته خوند دئ، دلته حظ دلته فرحت
 هلتله جو پې نتدارې دی، ستر ګې غواړي د عبرت
 نن شباب د ګلشن راغى د ټوانې موسم بهار دئ
 په سرلې په چمن راغى وج ډګرد ګلو ډک سو
 ګل افشاره بنکلې بېدیا ده څه تازه بنکلې بېدیا ده
 د بهار نشاط دئ ګوره بنه موسم په وطن راغى د
 د بورا په ګلو بسور دئ، د بلبلو شخول چمن کې
 مینان دی لاس ترغاره، سره ګلونه په لمن کې

زه او پسرلې

ارغند او درود په رغایه په لمن د لویو غرو نو
 د پسرلې په بنو خوند ونو په ساره سیوری کې ناستیم

زړه می الوزي خوبني کا
 د پښتون په شنور غونو
 د دې غروپر ککريو
 په فضادئ په توپونو
 خپل وطن دئ خپل می کور دئ، خپل می غردئ خپل می باع
 د ببل په څرپر ګرزم، خپل چمن دئ خپل می راغ
 د خوبني پیام راوینه د پسرلي نسيم چلېږي
 زېړي لمړ پر د غرونو
 په خنه نازادا ځلېږي
 د فطرت د لاس انخور^(۱) دئ
 په کمال نقاشي ګېږي
 په ليدو ټې زړه سورنه سی
 نه می سترگي په موږېږي
 د لته حسن آب و تاب دئ، بسکلی مخد مھکي برېښي
 تول بسا ياست دئ رنگ و بودئ، بورا شونډي د ګل ځېښي
 د نسيم لاس د غوتیو
 له بنه مخه نقاب اخلي
 هرهونه زرغون پوري
 له پسرلي نه شباب اخلي
 مشاطه د قدرت ګوره
 تري دنيا آب و تاب اخلي
 د پسرلي سندري لولي
 هر سپي چي ریاب اخلي
 په نعمو په جوش کي ياره، د لته اوږي حسن و رنگ
 د زړه بېغ دئ د زړه سوي دئ
 د زړه بېغ دئ د زړه سوي دئ
 یو خواونسکي سرې او سپيني
 د زړه بېغ دئ د زړه سوي دئ

زما بېغ او د خوشحال خان یاد

د زړه بېغ دئ د زړه سوي دئ

^(۱) انخور: نقش، رسم.

چی تویپری پرلمنی	بل خنه دی ای پښتونه!
درته گډیمه له مینی	ای پښتونه موچه قامه
خداي دي وساته له مني	ملي ژوند دي نوبهار سه
زه به تاته ولو لمه د خوشحال خټک سندره	
جان افروزه ده دلسوژه، د پښتون بابا خبره	
د جهان تداره گوره	"راشه وغروه سترگي"
د اسمان تداره گوره	چي بنايست لري په ستوريو
په هرشان تداره گوره	ددې خپل وجود په باځ کي
دباغوان تداره گوره ^(۱)	چي هر ګل وته نظر کړي
سترگي و پرانزه پښتونه! بیانو ګوره شاوخوا ته	
د خوشحال پیغام که غوبرته، غور و کړه دې وینا ته	
رسومئي تاته نوي	د زړو تارونو ترنګ دئ
چي په اورد ميني سوي	داد هغه سړي برغ دئ
ژوندئي داشاني تېرسوی	د پښتون پر تنګه مردئ
هغه پلار که خه دی نه وي	د خوشحال بابا پیغام دئ
نوبه او سو یجاري له تا واي، د پښتون د " مليت" کور	
نه بي ژبه نه ادب واي، نه ساتلي په غيرت کور	
د پښتون بهار په ياد سو	دي بهار کي مي ناخا په
چي پښتون په پښتو بساد سو	هغه دور مخته راغي

^(۱) دا اته مسرى د خوشحال خان خټک دي.

ووشابا بد پښتونوالی د پښتون کور په آباد سو
 پښتو وطن ساتلی ئان او تنسې پر برباد سو
 ووبهار د پښتونوالی، د حمید^(۱)، فرید^(۲) دوران
 يا محمود^(۳) زموږ په مېړانه، بری موند پر هندوستان
 د خوشحال خټک په توره "پښتونخوا" به خلپله
 په دې غرونو کي هر کله د ده توره بړې پښله
 د مغولو غلامي وه پښتنه نه قبلو له
 د اورنگ^(۴) "غليم خوشحال وو" خپله مېښې تري ساتله
 په مېړانه ئې ژوندون وو، سره ئې اينې پروطن وو
 د غه خاوره ئې ساتله، له غليمه غيرتمن وو
 د پښتون بهار له تاوو اي مېړه نره سرداره!
 تا پښتو ده ژوندي کړي له خټک تر کندهاره!
 پښتنه دې يادوينه تنګيالي بنا غالي پلا ره!
 چې پرمړګ دې هېره نه وه د پښتو دنګي لاره!
 "تا ول پسله مرګه هلتله، تاسي بسخ کئ مړ خوشحال
 د مغولو د پښو ګرزئي چيري نه کي بیا پایمال^(۵)
 نه یې مرته خو ژوندي یې اي اديي ننګياليه!

^(۱) شیخ حمید لودین پښتون د هند پاچا. ^(۲) فریدخان د شیرشاہ سوری پښتون مشهور شهنشاه نوم دی. ^(۳) سلطان محمود زابلي. ^(۴) اورنگزیب عالمگیر د هند مغولي پاچا چل تل ئې د پښتو سره جنګونه کوله. ^(۵) دا د خوشحال خان آخرني وصيت وو: "ما هلتنه بسخ کئي، چې د مغولو د سپرو د پښو ګرزونه زما پر قېر و نه لوېري".

په ابد ژوندون ژونديه!	دان به نوم دي دائمي دئ
د "پښتو پلار" تورياليه!	ته زموږ ملي پېشوا يې
پښتونواله دي ژوندي کړه	د پښتو لوی برياليه
تا او مورډ ته وښووله، د پښتو دا سمه لاره	
ستا په توره به نازې پو، د پښتو پښتونه پلاره	
د پښتون پېړۍ چپه وه	د غزنې ^(۱) دوران وو تللى
د سورې ^(۲) لوبي وهورکه	د سورې ^(۳) قام وو تللى
دلودين ^(۴) جنډي نسکوره	قطب الدین ^(۵) په زړه داغلى
د مغولو طالع لوروو	داورنګ توغر پېدلې
يو خو ستاد سوزناري وي، چې پښتون ئې راولار کې	
که نه ژر وو چې خپل کوربې، د مغل په لاس وي جار کې	
دادب مانې دي لوره	د پښتو پر لور آسمان کړه
بيا اشرف ^(۶) ، شيدا، قادر دي	د بنايسيت ور تاشان کړه
تہ باني د دې بنايې	پښتنه دي ادييان کړه
تا په بسو نعمو، بدلو	د حلموز ژونه رو بسانه کړه

^(۱) د غزنې د عظمت او مدنیت دوره.^(۲) د سورې پاچهانوي شهنشاهي.^(۳) شپرشاه سورې د هند پښتون شهنشاه.^(۴) د هند پښتنه لو دينان پاچهان.^(۵) سلطان قطب الدین ابيک د هند پښتون شهنشاه. ^(۶) اشرف خان هجري او عبدالقادر خان د خوشحال خان زامن او کاظم خان شيدا ئې نمسى وو چې درې سره د پښتو نامور شاعر ان دی.

ته استاد يې شاگردان دي، که رحمان^(١)، حميد که گل
ته يې پلاردا نور زامن دي، پير محمد^(٢) که شمس که بل

د خټکله اکوري ^(٣) نه	تايرغ د پښتو لورکي
په پښتو او پښتونواله	دي مغل ميرخمن ^(٤) پړکي
داورنګ پر کوردي ويرکي	دمغلوشان دی خورکي
د پښتون چې خوک غليم وو	په مړانه به دي مرکي
ته حامي د مليت وي، د پښتون د غروزمه	اكور خېل په تانازېري، اې پښتونه برياليه
د خټکو افتخاره	اې ملي نامتو شاعره
فردوسي د پښتو يې	ستاقلم توره ظاهره
شكスピر ^(٥) يې که گوئي ^(٦) يې	تره قولورې يې په توره
د قلم فيض دي جاري دئ	بريند توري دي ظاهره
د پښتون په لويو غروکي، ستاقلم توره روناکي	
خو پښتون ژوندي وي تل به، احترام ستا په رشتياکي	
ته بيهدي يې ستاله قبره	دارمان ناري راخېژشي
د پښتون قوم په زره کي	ستاد لاري تګ تینګېږي

^(١) رحمان بابا او حميد بابا مهمندان او گل محمد د مالګير د هلمند د قندهار شاعر.

^(٢) پير محمد او شمس الدين کاکړ د کندهار د پښتو شاعران او د دہوانو خاوندان.

^(٣) اکوره د خوشحال خان خېټک د خاي نوم دي، او اکور خېل ٹې د خېټکو په لوی قوم کي قبیله ده.

^(٤) يعني غليم او دېنمن^(٥) د انگلستان مشهور شاعر، ^(٦) د جرماني مشهور شاعر.

په پښتو او پښتونواليه نن ورع ستا پیروي کېږي
 دغه ستا میراث دئ پلاره چې پښتونه پا ته کېږي
 ستاد بېغ ازانګې گرزې، لاتراوسه پښتونخواکې
 نه يې مرې بساغلې پلاره! خوپښتون وي په دنيا کې
 ستاد توري شرنګ تراوسه زموږ غوره کې دئ خوشحاله
 ستاد توري خړپ ئې و خوره مغولورک غلیم پایماله
 میرويس^(۱) ستا پر لاره تللې چې ئې مېنه کړه سنباله
 د احمد^(۲) اکبر^(۳) پېش روه په پښتو او پښتونواليه
 د وطن د ميني درس وو، تا ورکړي پښتنو ته
 ته که ولارې ستا وينا ده، مرغاري زموږ غوره توه
 د وطن ميني بندی کړي په دهلي په رتهبور^(۴) کې
 ستاد توري بغرغنه وه په دکن او په لاهور کې
 د وطن پروانه ته وې خود به سوچدې په اور کې
 چې پرمېنه خطر راسي پښتون نه کښې نې په کور کې
 ځکه تلبه تا وھلي، د وطن په لارکي توري
 یادي کړلې پښتنو ته، د وطن د حب خبرې
 ستانغمه وه خه د لسوزه خه توده له خوندې د که
 د غوري، سوري افکاروه خپروله دې پر مئکه

^(۱) حاجي میرويس خان هو تک د پښتون مشهور منجي. ^(۲) احمد شاه بابا. ^(۳) غازی وزیر اکبر خان. ^(۴) په دغه خایو کې په کلو کلو خوشحال خان د مغولو په لاس بندی او له وطنه لېري وو.

د چېل دور افلاطون وې تامنی هر سپې حکم
کندھار تر تگرھاره لە مەمندو تر خېکم

پېښتون تا ورکړي، په بنه شان درس حیات دئ
ستا میراث و دوی ته عزم، تګه سوره او ثبات دئ

فلسفه د که حکمت دئ که ادب که شاعري ده
دغه تو له ستا په برخه علاوه دي سرداري ده
د پېښتون فخته^(۱) خوته يې ستاوينا بهادری ده
دادب گېنے دی تل گټه جاري ده
که هو مر^(۲) که فردوسي دئ او که قيس^(۳) دئ که شيلر^(۴)

ستا مقام ته کله رسي؟ ته جامع وې د هنر
د پېښتون پوخ فيلسوفه ستا صحيحة فلسفه
ستا پخه نظريه ده داي شياد منع ډاروينه^(۵)
د حیات خبنته دی تینګه پربازو او پرقوهده
"اعتدال" دی غوره کړي^(۶) ستاد فکر دا پایه ده

پېښتنه ستا په وينا کي، د حیات درسونه لولي
ستا په برغ کي حرکت وو، "حرکت د ژوندون"^(۷) ولې"

^(۱) د المان ننگيالي فيلسوف چي د وطن د ساتني له پاره د ناپليون سره جنگبدی. ^(۲) د یونان پخوانی شاعر. ^(۳) د عربو د جاهليت مشهور شاعر امروقيس. ^(۴) د المان مشهور شاعر. ^(۵) د ډاروين د انگلستان مشهور فيلسوف او د نشو و ارتقاء د نظريې خاوند چې تنازع للحیات ئې اساس ګئي. ^(۶) د خوشحال خان د کليات مقدمه و گوري، د کندھار طبع. ^(۷) د نوي مدنیت د فلسفې اساس دئ، چې ژوندون عبارت له حرکته دئ، او تو له بنېګني پر حرکت بنا دي.

ستاتحقیق خورا صحیح دئ	فلسفی مسلک دی غوره
ستارفتار واضح صریح دئ	دنیتشه ^(١) قنوط په منځ کي
د پښتون کمال واضح دئ	ستاپه فکر کي سرداره
ستاقلم پکبني لائح دئ	د دې غرو نابغه ته یې
د ژوندون فلسفه تاوه بنه روزلې اعتدال کي	
موږ ته درس د حیات لولي، د شلم قرن جنجال کي	
زمانه ده بدله سوي	شلم قرن خه پېاک دئ
ضعیف غوبني قوي خوري	چي غښتلی دئ سفاک دئ
تمدن په وينو سوردي	د هغه چا چي بي واک دئ
د شلمي پېړي دود دئ	چي ضعیف باندي تاراک دئ
په دې عصر دې جنجال کي، ستا سبق موږ ته کافي دئ	
ستادتوري توري پاته ^(٢) ، زموږ له هر رنځه شافي دئ	
د پښتون صلاح الدينه ^(٣)	د خپل عصر ده الفقاره ^(٤)
د محمود ^(٥) غوندي نامداره	د خټک د غرو سيدالله ^(٦)

^(١) د قنوطی فلسفی مشر په اروبا کي شوپنهاور دئ، چي په مقابل کي ئې کانت او نیتشه دوه تنه فلاسفه د اميد او اثبات د فلسفې پر خوا دي. ^(٢) خوشحال خان وابي:

لا په خوب کي په لرزه پرېوژي له کته - چي د چا تر غور دما د توري شرنگ شي

^(٣) سلطان صلاح الدين ابوبی د صليب د جنګو زمری. ^(٤) ذوالفارار خان ابدالي د احمدشاه بابا ورور چي د هرات لوی وطنی مدافع وو. د نادرشاه افشار په مخ کي. ^(٥) سیدال خان ناصر د هوتكو لوی سپه سالار چي د ایران توله جنګونه د ده په مشرتوب سوي او تر مرگه د غليم سره په مړانه جنګبدی. ^(٦) شاه محمود هوتك د ابران فاتح.

داشـرف^(۱) لـورهـ استـادـه "دـپـښـتوـ بـنـاغـلـيـ پـلاـرـهـ"
 پـښـتونـ سـتاـپـهـ نـومـ نـازـبـريـ اـکـوريـ تـرـ کـنـدـهـارـهـ
 دـپـښـتونـ خـلـمـيـ بـهـ تـلـتـاـ، يـادـوـينـهـ خـوـپـښـتونـ وـيـ
 تـلـ تـرـتـلـهـ نـهـ هـېـرـپـېـ، اـحـترـامـ دـيـ رـوزـ اـفـزـونـ وـيـ
 دـپـښـتونـ دـخـلـمـوـزـرـونـهـ تـلـ مـعـمـورـهـ سـتاـپـهـ يـادـ وـيـ
 سـتاـپـهـ يـادـ بـهـ خـلـمـيـ وـيـارـيـ^(۲) خـوـپـرـديـ جـهـانـ آـزادـ وـيـ
 زـموـبـهـ زـرـونـوـ كـيـ جـگـ خـلـيـ پـهـ يـادـگـارـسـتـاسـيـ آـبـادـ وـيـ
 پـښـتـانـهـ خـوـتـولـهـ يـوـديـ نـومـ چـيـ سـتاـخـلـيـنـهـ بـنـادـ وـيـ
 خـهـ عـجـبـ چـيـ سـتاـپـ قـبـرـ، يـوـ وـختـ دـوـيـ سـرهـ رـاـتـولـ سـيـ
 دـپـښـتوـ تـرـيـرغـلـانـدـيـ سـرهـ يـوـ كـورـ اوـ كـهـولـ سـيـ
 سـرـرـاـپـورـتـهـ كـهـ سـرـدارـهـ شـلـمـ قـرـنـ تـماـشـيـ دـيـ
 شـاـوـخـواـپـرـگـرـدـيـ مـحـكـهـ دـ "مـلـتـ، نـېـشـنـ" نـارـيـ دـيـ
 ذـرـيـ وـصـلـ دـيـ وـلـمـرـتـهـ خـهـ عـجـيـيـيـ تـنـدارـيـ دـيـ
 سـتاـ دـ بـغـ هـمـ كـبـيـتـهـ پـورـتـهـ پـهـ دـيـ غـرـوـ كـيـ بـغـدـغـيـ دـيـ
 سـتاـ خـوـبـعـ وـ پـښـتوـتـهـ، دـپـښـتونـ نـجـيـبـ مـلـتـتـهـ
 "قـبـائـلـ وـرـكـ كـيـ لـهـ منـئـهـ، خـانـ كـرـئـ وـصـلـ مـلـيـتـتـهـ"

^(۱) شاه اشرف هوتك چي تر مرگه د غليم سره وجنه بدی.

^(۲) يعني فخر کوي.

د پښتون د ژوند پسرلی

ملي وحدت

د پښتون حیات خودادئ	چې ستالاره کې خرگنده
سره یوسئ ټوله ورونه	له آمو خخه ترهنده
د پښتو جنډی کړئ هسکه	تره را ته تر هلمنده
د خوبو ورونيو په څېرسئ	برخن سئ د ژوند له خوندہ
بیانو ستا پر قبر ټول سی، ملي جشن سی اختر سی	
د بېلتون دوره سی تپره، لاس تر غاره یو تبر سی	

زور عظمت

زه له وروره سره کښېم	لاس تر غاره ئې خواله کرم
بیانو وړاندی و دنیا ته	دلورتیا زړه نقشه کرم
د شپرشاه قدر سی نوی	چې رایاده بنګاله کرم
د ایشیا په منځ کې بل وار	د احمد ^(۱) په دود ناره کرم
د غوري داستان سی نوی، د غزنی دوران سی نوی	
مړې ایرې مې یېرته اور سی، زما خراج روښان سی نوی	

علم، مليت

د خوشحال په دود په علم	د غلیم سترګي رندي کو
------------------------	----------------------

^(۱) احمدشاه بابا.

د پښتون په نامه بل وار
موږ د سوزناري سورې کو
سره تول سويوله بله
ياد زړو قصې خپري کو
زور مثال مویا روبسان کو
ورته جوري تنداري کو
د پښتو قصرودان کړو، مليت کړو را خرګند
بيا پرښور راسي دا غرونه، گرزئې خپور پر بحر هند

زاره مزايا

پښتانه ولار سی خان له
هغه زور عظمت پیدا کي
د شهاب^(۱) مېړانه راوري
د سورې همت پیدا کي
د احمد په څېر را پاخي
د ميرويس غيرت پیدا کي
د زوندون قوت پیدا کي
د ژوندون بدنو کي
لله دې خاور و پا خېږي، د زوندون اشريو ځلي
هر سپې خوشحال پښتون سی کېږي بسکاره هنريو ځلي

اتفاق

لاس په لاس غاره په غاره
پښتانه سی له یو واره
له نفاقه سی کهول سی
يوئې کوريوئې بزاره

^(۱) سلطان شهاب الدین غوري د پښتون لوی فاتح.

هرپښتون د فن خاوند سی   په دنیا کې بیانامداره
 په هر ئای کې وباله سی   یو ئلمى قوم ییداره
 د ژوندون احساس بیا مومي یو ئلمى ملت پیدا سی
 له سیالانو سره سم سی، مخ پر لوره اعتلا سی

ملي پسرلى

مراوى باع د ملیت مو   شگفتنه نوی پسرلى سی
 دغه مړ قوم له خوبه   له غفلت ه راژوندی سی
 هرپښتون په فکر رونسی   د ملت محب ئلمى سی
 د اسلام فونوم ژوندی کې   هر سری مو گرندی سی
 د ملي حیات بهار دئ، ئخني جو پېشكلى گلزار وي
 هرپښتون و خپل ته گل سی، د غلیم ستر گو ته خار وي

ئلمى ملت

لويو غرو د پښتونخوا کې   بیا خراغ د علم بل کړي
 په تیارو او تورو شپو کې   ئحان ته رون دغه مشعل کړي
 کوراو مېنه کې روښانه   ټول وطن په جل و بل کړي
 چپلي ټولي ماتي گوهي   د جا پان په څېرسنبل کړي
 و دنیا ته کړي ور خرمه، د ئلمى ملت متاع
 بیانو و ئلوي هر ئای د پښتون د لمړ شعاع

ملي محبت

تلد ورونيو يارانه وي
 دسروريو هنگامه وي
 پښتنه په یوه خوله وي
 مينه تل سره توده وي
 په هر لوري پښتو خواکي
 یو ملي نشاط شغوفي
 په هر ئاي کي چي او سېري
 په نعمت په بنادو بناد وي
 زه جاري پمه له تانه، تله ما سره خوبه وروري
 پريوه لوري مويون وي، زه يم ستاه زما دكوري

يووالى

یوموفکر، یوموکار
 یو تعليم، یوموکرادار
 یو تهذیب، یوموشعار
 یو صفت، یو افتخار
 یو خیال وي یومویون وي
 یو مونوم یو مونبان وي
 یو تنظیم، یو اتفاق وي
 یو ژبه یو ادب وي
 هوغه، هغه، دغه، دلتاه ټوله یو پښتون ملت
 زه جاري پم، له هغونه، هغوي کري زما حرمت

نوي پښتون

چلمي گرزي نخا كاندي
 مخ پر لوره وروسته وړاندي
 دائي درسو وي، وايي خاندي:
 سرايې دمه پردي باندي
 د وطن پر بسلې مئکه
 نوي نسل د پښتون وي
 د وطن عشق ئې سبق وي
 "خپل وطن او خپل مي کوردي"

د ائمها وطن مدفن دئ، لنه نیکونو دئ راپاته
زهئي تل ساتم په ويئو، داد لوی بابا میراته^(١)

ويښتوب

سې ترقى صرد شاهانو	د پښتون کې بدی ودانه
مین وصل لنه خوبانو	د نشاط بزم ئې جوروی
پرې خنداوی د گلانو	د خوبنۍ وريخني گرزي
دوطن پرمینانو	د راحت پسرلى تلوي
د ويښتوب جرگې سې جورې، د ملت لور طمطراق سې	
د ملي لوړ تیاد پاره جوړ د ټولو اتفاق سې	

ورور ګلوي

زرونه جوش د اخوت خوري	ستره گي ډکي وي لنه ميني
د زړه ويني په زحمت خوري	چې غليم ئې حال ته گوري
تلر پر پ د عظمت خوري	زموده جندۍ په پښتو خواکي
نور مېوي د نظم رفعت خوري	د سورې په څرله موږه
يو واري يا دنيا ته بل وار، د دماغ قوت بنکاره کړو	
د قلم توري له فيضه، پر دنيا د بنو ناره کړو	
پر دنيا به وزر خپور کو	بيا به کښې نوا په عدل
ور سوغات، ودان بي کور کو	تمدن او نظـم دواړه

^(١) میرات زړ مغفن او صحیح دئ.

دیوالی باغ به و کو
هر سپری به د ئان و رور کو
بده وضعه بد نیت به
و میرونوتە پیغور کو
هر مظلوم به خپل سیوری، د خپل و رور په خپر آرام کو
مساوات کی بە زوندون کرو، یود بل بە احترام کو

د زړو آثارو ژوند

غزنی یادار العلوم سی
تود د علم زور کانون کرو
په "فاضل تمدن" بل وار
رشتیا خیال د فلاطون^(١) کرو
بیابه بل بوعلي پاشی
بلغ به جگ په بشه قانون^(٢) کرو

بست^(٣) به بیا په علم لور کو
فیروز کوه^(٤) به نوی روښ کرو
د اییک^(٥) په خپر به ځونه، سربه هسک په افتخار کرو
د صالح تمدن نخبني، پر هر ئای به جگ منار کرو
اشارات^(٦) به و کرو نوي
عروضي^(٧) به بیا پالونه

^(١) مطلب هغه مدニت فاضله دئ چي افلاطون ئې د جمهوريت په کتاب کي خيالي نقشه کښلې ده.
^(٢) بوعلي سينا او د ده مشهور کتاب (قانون). ^(٣) بست دېر عمر د مدニت مرکز وو. ^(٤) د غور په غرو
کي د غوري شاهنشاهانو پایاخت. ^(٥) قطب الدین اییک د هندوستان پېښون فاتح چي په دهلي
کي ئې یو جگ منار جوړ کړي او تر او سه په (قطب منار) مشهور او د فن یوه بنکارنه نمونه ده. ^(٦) د
بوعلي سينا یو کتاب دئ. ^(٧) احمد بن عمر نظامي عروضي د سمرقند وو، د باميان د غوري پاچا
په حضور کي ئې چهارمقاله ولیکله (٥٠٠ھـ) چي نوم ئې شهززاده ابوالحسن حسام الدین علي د
فخر الدین مسعود زوی د عزالدين حسين زوی ۹۹.

سنایی^(١) جامی^(٢) به پاشی   البستی^(٣) به ژوندی کونه
 میمندی^(٤) به قلم و اخلي   یهقی^(٥) به کرپی لیکونه
 بیا به بل خوشحال پیدا سی   لورد علم یرغونه
 د غزنی په څېر مجمع به، د پوهانو ننگرهارسی
 هاد غورزې نغمې به، بیرته سُرپر قندهارسی

ننگیالیو پلرو ته دغ

ابوالفتحه! سرکه پورته   میوندی قلم راواخله!
 اپی محمدوده! راولارسنه   د بري علم راواخله!
 احمدشاه! سترگي که روئني   ذوالفقار^(٦) دی سم راواخله
 میرویس خانه زموږ و خواته   په الطاف قدم راواخله
 مګر ستاسي روح په موبکي د ژوندون احساس پیدا کي
 ییاد علم جندی لورې، پښتون قام نشوونما کي
 اپی شپرشاهه یو وار گوره   له سه سرامه^(٧) و دی خواته
 اپی خوشحاله نظر و کره   پښتون پروت دی خواوشاته
 د مهمنډون نام آورو   چې موعلم کی رازیاته

^(١) خواجه سنائي غزنوي مشهور مؤلف او شاعر. ^(٢) مولانا عبدالرحمن جامي د هرات مشهور مؤلف.
^(٣) ابوالفتح بستي د غزنوي عصر مشهور اديب او لیکونکي عالم. ^(٤) میمندی، د میوند مشهور او
 معروف د غزنی کورنۍ وزیران او ادباء. ^(٥) ابوالفضل بیهقی د غزنوي عصر مشهور مؤرخ چې تاریخ
 بیهقی ئې لیکلی او د سلطان مسعود د دربار منشی وو. ^(٦) د احمدشاه بابا د سکي نسبان ووري او
 دووه دمه توره وو. ^(٧) د پښتون سوری شپرشاه د هدیري خای په هند کي.

د پښتونقام مشرانو! تاسي لاراست موږ یو پاته

نخوستاسي کارنامي دي چي به زموږ دژوند اساس وي

که مو دا لاره کړه ټینګه، نو پښتون به ضرور پاس وي

تبریک او خاتمه

نسیم الوزی پرمېنه هر طرف بنکلی بهار دئ

په هر لوري ګل کاري ده د قدرت د لاس سینګار دئ

سره ګلونه دی چي خاندي وچ ډگر ګل و ګلزار دئ

د پښتون " ملي جنبش " دئ زموږ " ملي جشن " تيار دئ

ظاهر شاه پښتون په دور ملت ورځ په ورځ لورې بري

په دې عصر پښتون قوم، بسوری، پاخي ژوندی کې بري

یو په خواته پسربال دئ زموږ " جشن استقلال " دئ

د پښتو ستوري څلپري مخ پر لوري د اقبال دئ

په دې دور پښتون واره په بنه حال بنه ئې احوال دئ

د " څلمي شاه " په پالنه وطن هره خوا سببال دئ

پښتو ملي اختر د استقلال مو مبارک سه

بنه مو حال بنه استقبال دئ رون مآل مو مبارک سه

راسئ ټوله سره ګونډ سو په دې ورځ ملي اختر کو

دو طن د کارله پاره مخ پر لوري د هنر کو

علم زده کو، صنعت زده کو   الوتني کي وزركو
 داودل^(١) دوره تازه کو   علم و فن دخان زپور کو

گوندي وي چي پردي خاورو، بيا يونوي دوران راسي
 غزنوی سلطنت تازه سی، زموږ زور غرور شان راسي

دې بهار او دي گلزار کي   ما انشاء کړي خو سندری
 د زاره دور قصي دي   د مې رو پلرو خبری
 سپيني اوښکي مرغلري   د خوشحال په ياد مي توی کړي
 دده ياد مي يياتازه کړ   پښتو تنه نزدي ليри

له دې خوا شارومه، پر مرقدئې خو ګلونه
 د پښتون بساغلي پلاره، خدائی دي وبخښه پښتونه

ستا په ياد ما خوب بدلي   په " ملي اختر" انشا کړي
 دا يو خود سوز نغمې مي   نوي سرپر پښتون خوا کړي
 ياد مي ستاتازه کي پلاره   گوندي ته هم ياد حما کړي
 بوغ له تورو خاورو کاندي   بيا پښتون پوه په رشتيا کړي

چي اي قومه اي پښتونه! اي نجیب عزیز ملت
 خدائی دپاره سر که پورته له دې هسي خوب غفلته

تمام سو

---

^(١) مطلب خني ابدالي دئ، چي زموږ په ملي تاريخ کي بشکاره مقام لري.

متفرقات

د علم وسله

په اوس دنیا کي ژوند په "قوت" دئ
 "قوت" دئ خه شي؟ علم و صنعت دئ
 علم و سله ده، دفع آفت دئ
 بي دي وسلې نوژوند مذلت دئ
 علم ساتونکي د هر ملت دئ*

* طلوع افغان، د لسم کال ۲۴ مه گنه، ۱۳۱۱ش، د سنبلي اوله. د علامه صاحب دغه شعر د (پښتون) په مستعار نامه خپور سوي دي. د علامه صاحب په مستعارو نومونو کي د پښتون پر نامه تر اوسيه نه و م پښ سوي. خود کابل په عامه کتابخانه کي چي د طلوع افغان د لسو کالو کوم کلکسیون پروت دئ، د دغه کال د پښتون نامه ته د علامه صاحب په خپل قلم عبدالحې حبېبي ليکلې دي.

مستغنى ته

مستغنى اي د وطن عالي اديبه
 اي چي لوردي کي عنوان د خپلي ژبي
 ستاويناوي دي خوبې لکه شكري
 په پښتو کي يې سحبان د خپلي ژبي
 پښتنه له تانه ډېر تشكري کاندي
 چي دي بنه کړي بیان د خپلي ژبي
 زموږ "طلع" د پښتو په ژبه واي
 نن و تاته امتنان د خپلي ژبي
 چي ژوندی او سه زموږ پښتون اديبه
 او سې او سې شاخوان د خپلي ژبي
 چي پسرلۍ د بنې پښتو جو رووي خدا به
 هغه "ګل" مه کې خزان د خپلي ژبي
 *

---

* طلوع افغان، د لسم کال (۱۳۱۱ش) ۲۸ ګډه. دا شعر د اروباشد عبدالعلي مستغنى د هغه
 شعر په جواب کي ويل سوي دئ، چي هغه مرحوم د "خپله ژبه" تر عنوان لاندي ليکلې وو. ياد
 شعر لوړۍ په کابل مجله کي خپور سوي وو، له هغه خایه علامه حبیبی په طلوع افغان کي
 چاپ کړي دئ. دي شعر ته عنوان ما (روهیال) وټاکه.

له ما ده پر ما ده

له لبندی خخه د صیاد غشی ایله سو
 په هوا جگ دیوزانی پرسینه سو
 تر خگرئی غشی و خوت له قسمته
 له هوانه دی را کوز سو مخ پر کښته
 چي کاته ئې يوشه او سپنه لرگي وه
 هغه غشى چي دده فنا مرگي وه
 اما وي پکبني خوبنېي د مرغانو
 په ليدو ئې او بنسکي راغلي تر چشمانو
 چي هي هي زهله پر دونه خه گيله کرم
 چپلوبنودا جل پر کور مېلمه کرم
 دالله ما ده چې پر ما ده خه به زارم
 خود به داسي ئان په سرو وينو کې نغاوم*

---

* طلوع افغان، د لسم کال (۱۳۱۱ ش) ۳۰ گنه. د (پښتون) په مستعار نامه.

د استقلال د شهیدانو پیغام

سحرگه خوشبو نسیم و بین کرم له خوبه
 چي راغلى ووله کلې د محبوبه
 په شکوه سودي د دهر له آشوبه
 راته گله سوپه ويناد انسان توبه
 اوښکي توی سوي له باپو پر بارخو گانو
 چي راپري دئ پیغام د شهیدانو

په سرو اوښکو په حزین آواز گوياسو
 په مرقد د شهیدانو په ژرا سو
 راته وايه چي نودي په خه ويناسو؟
 د "شهید پیغام" په خه مضمون پر ما سو
 د شهید پیغام و دا چي اي پښتونه!
 لاتر خويسي په غفلت کي سرنگونه!

موږ په وينود وطن خاوري رنگه کړي
 د وطن مخکي په وينو مو او به کړي

چي نهال د استقلال ته پکبني شنه کړې
 وي روزې او تر حاصله تيجه کړې
 په جهان کي سې سرلوره "آزاد" اوسي
 په نعمت د آزادی سره بنا د اوسي

د غليم بر چې ته موږ سينه ورسپر کړه
 د زړه وينه موددي خاوري زپور کړه
 په کړ مود وطن سمه او غر کړه
 تر قربان موچي رشتيا خپل مال و سر کړه
 نه مو پر پښو چې غليم قدم را پر کي
 د پښتو او پښتونوالۍ صولت هېر کي

سرمو کښېښو د وطن پر ننګ يارانو
 د زمره په څېرولار و عزيزانو
 په سينو کي مو مرد ک د غليمانو
 په اخیر تپش خوندي کړله اخوانو
 د سرحد خاوره په وينو مو ګلنګ کړه
 په دې ختمو مو بنا ګلګون خرنګ کړه

خو مو وساته وطن له هر آفتنه
 و مو مندي "استقلال" غوندي نعمته

موږنو ولاړو اې عزیز پښتون ملت
 د وطن په خاواړو نسخ سووله همه
 له اعماقو خه د ګورتاسي ته ګورو
 چې به خنگه استقلال ساتی له نورو

استقلال په وينو زموږ رانیوں سوی
 په سپهسيي دروح موډا توکراو دلی
 په فداد ځان موډی لاس ته را پرو
 د ملت په وينو دی دئ پرپول سوی
 زموږ نوم پريادوئي ټینګ ئې ساتي
 او ساتي ئې هم د سر په قربانيه

پښتانه په عشق د مېني ځان قربان کي
 په سرو وينو لغړي حفظ ناموس د ځان کي
 په مرانه سربازل پرسپین میدان کي
 چې ساتنه د خپل کور، ناموس، ايمان کي
 موږ نو هم وو پښتانه ځان موډا کي
 تاسي ورونه در په ياد دا شهداء کئ

منتظر په تورو خاواړو کي پراته يو
 شپه او ورڅو دې وطن ته په کاته يو

اروپدونکي دا پيغام په پښتنه يو
 موږ خو ولاړو سرمو بايلو ولې مړه يو
 دا وطن، د اخاوره، کلې، خانمان
 موږ درې پېښو، د ده لاس ستاسي ګربوان

که مو دانواميں نېټه دول وساتله
 يوله بل مو د ورورتوب لاس ورکوله
 لوړ به سی تر نورو خلکو یو په سله
 او که داسي واست په خوب د جهل دله
 نوبه نوم د پښتنو ورک له جهان سی
 خدای دي نه کي چې به داسي مرافقان سی *

دا پيغام می له نسيمه اروپدلی
 چې شهيد د استقلال ورته ويلى
 په پښتو می خپلو ورونو ته ليکلی
 بیا می باد د سبا بيرته ورلي پلی
 چې سلام او تحیت دي وي پر تاسو
 پښتنه دي مفتخر په غیرت ستاسو

* پورته شعر تر دغه خایه پوري د طلوع افغان د لسم کال (۱۳۱۱ش) په ۲۶ - ۲۷ شماره کي د علامه صاحب په مستعار نامه (پښتون) خپور سوي دي. لاندي برخه مي د خپلواک غړونه نومي كتاب خخه ورسه یو خایه کړې بده (م. روھیال)

شهیدانو د وطن زم و بقدر منو!
 د وطن په غم ويستلو! په غمنو
 او په عشق د استقلال پر تو خوب منو
 خو مو ويشه د پښتو جوش خوري په زرونو
 وبنه با سوله لاسه استقلال خپل
 په سایه د خپل غازی به سم کو، حال خپل

خو چي جوش خوري په هر کال د شهید ويشه
 سور ييرغئي په رب رب مرقد ويشه
 له هغې خاوري نشت سور گل کويشه
 "پښتنه" خپل تحييت درود لپريشه
 پر هغو چي ئي قربان ئان تروطن کي
 او په شور د عشق ئي سر پري، تپيدن کي

څه بنه وخت د فراغت را رسپدلى
 تريخ زحمت اړو دوړ راخه تللې
 پښتونواله او بنه نوم مو بنه ګنلې
 ېک اختر د استقلال مودئ بللى
 په نسبت د آزادي دا تبریکونه
 موږ هديه کړه ګوندي هېر کي تېر غمونه

ای پښتونه دا بني ورئي دي نېک فال سه
 مبارک مو خورلس کاله استقلال سه
 په راحت او امنیت دي سرا او مال سه
 اړی ملته خدای دي مل په هر هر کال سه
 استقلال دي سه روزي بازو دي کلک سه
 ژوندي اوسي د اختر مو مبارک سه

ای زموږ د استقلال خاص شهیدانو
 رحمتونه دی پرتاسي وي اخوانو
 د جنت په نعمت بساد اوسي نېکانو
 زموږ سلام ستاسو علیک غواړو یارانو
 دا وصیت که خدای کول زموږ قبول دئ
 په پاک نیت او پښتو نواله مو معمول دئ*

---

* خپلواک غړونه، د بیلابیلو شاعرانو شعری مجموعه، د بناغلو زلمي هیوادمل او زرین انځور ګډه ټولونه، ۱۳۶۷ شن، کابل، ۳۷ - ۴۰ مخونه.

ای ھلمندہ

تل بھپرپی نه و چپرپی   اپی ژوندی بھاندہ رو ده
 غارپی غارپی ھگ په خوله کی   ژوند دی ټوله تگ و پو ده
 تل ب سورپرپی حرکت کرپی   تم ڈبر بد و پی لہ رکوده
 راسه ستاسره خواله کرم
 د غمجمن زره تشپدہ کرم
 دلتہ ستا پردوا پو غارو   خنه بنارونه چی و دان وہ
 لم رسپورپی می په زرو کاله   دلتہ برپینندہ تابان وہ
 ستا زامن وہ نومو پوری   رادم ردان پھلوان انان وہ
 یو وار و گوره چی خه سوه؟
 په تور تم په ور کپدہ سوه
 دا ور ولاری ټوله وران سو   بست دی هم خاوری ایرپی سو
 دزرنج کندو والی وی نم: دلور تیا مزی ئی پرپی سو
 سروان هم سو کوتی کوتی   خه ماتم دلپی هورپی سو
 البستی په ویر ککر دئ
 زرنجی په خاور و خپر دئ
 راسه اپی بھاندہ رو ده!   در ته لولم افسانه ستا
 ستا او بھآب حیات و پی   ټول زامن وہ مردانه ستا

چي د مرگ طوفان پر راغي   کندو واله سوه کرانه ستا

نه خراغ د ته ذي بل سته

نه روپا ستنه مشعل سته

د زرنج مدارس وران سوه   علماء ئي تول خاموش دي

نه د بست دانشکده سته   طلبه ئي سينه پوش دي

مدنى بسارون وران سول   لە عدمه هم آغوش دي

يو وار و گوره هلمنده!

خنگه تشه ستا لمن ده!

يو واري با حركت و كره   شاوخاد زوند چقه كره

بيا ودان كره لوی بسارون   پري ايله د زوند چينه كره

تش ڈكري زرغون ييا كره   زرنج ييا دانشکده كره

خپل زامن په زوند خبر كره

زرغون دا کند و كپر كره

ولي هيسي سوي بي فيضه؟   اي هلمنده خان ته گوره

د زوندون او به خپري كره   غور خه، پئه خانده بنوره

زرغونه كره دا د بستونه   پر بردہ مهدا مئکه توره

ته د زوند مسته چينه يې

* ولی نه گوري چي خه يې

سپوردمی

د آسمان سپینی سپوردمیه!
 مخ دی رون، تندی دی ورین دئ
 شا و خوادی پلوشی ئی
 په رونا دی تور بن سپین دئ
 د ویرجنو خواله گری
 راسه زره می ھېرغمگین دئ
 راسه زما گرانی پی مخي!
 چي يو دم د زره خواله کپرو
 سره کبینو لاس تر غاره
 خوا په خوا سره پاله کپرو
 بىكلی پېغلى مه شرمېپه
 پت دی ولی تر غره مخ کى?
 تە يې زما د زره ملگرې
 تل به نورو پر موبوخ کى
 په کوچنیني هم تە زما وي
 مابه تاتە تل اخ اخ کي
 چە کوچنى وم ما بللى
 تە "الا كوكو" سپوردمى!
 د "آسمان پېغله" دی بولم
 او سپى مخي گلالى
 لە هي واده لي رى گرزم
 زما په زره پوري ملگري!

د وطن بل خوک خونسته
 دلته يم يوازي ليري
 نه ددوی خوبې خبرى
 نه خوا به ياران خپلowan سته

 يوه ته يې زما ملگري!
 راسره يې لە هيوا ده
 هم هورې يې هم دلې يې
 خدای دي تل ولره بناده

چی زه ناستیم، ناسته ته یی	چی زه دروم، ته هم درومی
چی ییده یم ته ییده یی	په ځغستارا سره ځغلې
ته سپورډی، که پښته یی؟	وفاداره بنسکلې پغله

ستاوفاد پښتو ده
د آسمان پېغلى نجلی!
په خوي بسکلې پښته يې
د غمجن مین شهي!

۱۳۱۴ - لاہور

* کابل مجله، ۵۱۳۲۰ ش کال یوولسمه گنه، ۱۰ مخ.

د هند د سفر له یادداښتو خخه:

د پښتو یو نوی راز شعرا

د کور قاصده - راته ووايھ

د کور قاصده

راته ووايھ

حال د يارانو

د وطن خپل

و ما پر دېس ته

حال را بکاره که

دد دلدارانو

د وطن خپل

هغه با غونه

هغه ګلونه

د کھسارانو

د وطن خپل

د کورقادمه
د کورقادمه
راته ووایه
حال دیارانو

په شنو باغو کي
په شنو دنبتو کي
د وطن به
نسیم چلپېي

پر لويو غرو بي
توري او ریئي
گرزېي د ورئېي
بیابا او ربېي

د کورقادمه
د کورقادمه
راته ووایه
حال دیارانو

هلتنه به او س
بیا بنه پسرلی وی
بنه به هوا
د گل خندا وی

د مستی لوبی
چی مو کولی
هده به توله
بیا مهیا وی

لمر به حلبزی
بلبل چغبزی
غنچه غوربزی
رون به سما وی

د کور قاصدہ
د کور قاصدہ
راته ووایه
حال دیارانو

کله هبربزی

زپبا وطنه
زپبا مامنه
ترتا واري سم

ته د پښتونجی
پښتانه ستادي
مینه دي ډېره
ستا قرباني سم

ته نه هېږېږې
کله هېږېږې
زه به و تاه
پرسراههی سم

د کورقادده
د کورقادده
راته ووایه
حال د یارانو *

لاهور، شاهدره - ۲۵ د دلو ۱۳۱۴

---

* طلوع افغان: د ۱۳۱۵ ش کال د ثور اتمه، د خورلسم کال لومري گنه: ۱۶ مخ.

میوند

دلته خوند دئ، دلته رنگ دئ، دلته خاندي سره گلونه
 دلته سري ويني دي ايشي مئكه واره ده گلگونه
 دلته اوري رحمتونه، دلته لوره حق يرغدي
 دلته خاوره کي پراته دي، زموږ غمي او سره لالونه
 دلته نسته بي له ننگه، د پښتو نتداره گوره
 دلته برغ د پښتونوالۍ نازوي زموږ غورونه
 د حق نور پردي قبرونو نازلې په رحمت
 دلته پروت "شهيد پښتون" دئ موږئي ويارو په همت

دا مظهر د پښتونوالۍ، دا میوند بولي و ګري
 د غليم د سر کاسي دي په دې خاوره کي لالغرې
 امتحان وود مراني، دا ډګر د حماسه تو
 د دښتونه همت مزي دلته سوله ټول او مرې
 دلته زرونه د زمرې و پر کډله، رېبدله
 سوهنري تارونه کې و هغونه د همت پړي؟
 د پښتونه توري روپا کړه د ميرويس ارو اپه بناد سو
 د احمد يادئي تازه کي چي غليم پکښي برباد سو

دلته توري ئەلپىلى، چي پىبنتون ولاپرتىگ وو
 دلتە سېين صداقت خپور، نەريانە زرق ورنگ وو
 پرپىبنتو باندى سرا يىنى پىبنتو وو پەمراهە
 د خېل دين وطن لەباره، سربازى، قربانى، جنگ وو
 هريون روو، هريولور وو، پىبنتون كله كېبىتە كېپرىي
 دلتە صرف د خدائى لەپارە ئان بنىندە سربايلى
 مندو فخر پە ئلمو كپ، چي ئې دلتە سربايللى
 ئىكە دوى وو پە سرو وينود غازى بىنه نوم گتلى

دا چي نن پىبنتون ژوندى دئ، پر نپى نوم ئې يادپىرى
 دا چي نن مو "خېلواكىي" دەپىستانە تۈلپە نازپىرى
 دا چي اوس پە پىبنتون خواكىي دەپىبنتون پىبنتو لوپىپرى
 د نپى پە شاوخواكىي زموبرىغۇنە پورتە كېپرىي
 لە آمو تر آباسىنە دەپىبنتون يىرغىزپىپرىي
 پە پىبنتو او پىبنتونوالد ئەللموزۇرونە كېپرىي
 داخو تولە برکت دئ د شەھيد د وينو ورورە
 د ايوب، شېر، حفيظ^۱ تورە، تلىپە قدرورتە گورە
 د ميوند شەھيد پىبنتونە، ستا مراهە نەھېرپىرى
 خو پىبنتون پر نپى وينە، ستا بە نوم پەنسىو يادپىرى

^۱ سردار محمد ايوب خان او شېر محمد خان ھزارە او حفيظ الله خان سليمان خيل د ميوند مجاهدين.

وايي داخو زموږ شهيد دئ، چي ئې سرپروطن کښې بنو
 تل و تاته جنتونه، له څښتنه غونښتل کېږي
 ستا مزار زموږ له پاره، د همت درس و مکتب دئ
 د مړاني ناري اروو، له ميوند هپورتہ کېږي
 دا ميوند پکبني پراته دی زموږ بنساغلي شهيدان
 تل درب رحمت پراوري، مخلع دي په رضوان*

ميوند، ۱۳۱۵ ش

---

* کابل مجله، ۱۳۲۸ ش، يوولسمه گنې، د وقايي دوهم مخ.

د یوه عربی شعر پښتو ترجمه:

وخت خنگه تېربوي؟

چي کوچنيواله مي د خوب په مشغولات تېره کړه
 يا مي په ژړا تېره کړه
 وخت مي ولار غلی
 په ئالمي توب کي مي بیا هم ډېره خنداوه
 ورئ او شپه ویناوه
 وخت راخنه تللی
 بیا چي رالوی سومه او مخ پر بنه ځوانی سوم
 روغ سپري قوي سوم
 وخت مي و ځغستلي
 چي پر ملا کروپ سومه، بودا یمه بې واکه
 ارمان د ځوانی ژواکه
 وخت دئ الوتلي
 ژربه د مرګ سګلۍ را پښي و به مرمه
 خاوروله به حمه
 وخت تر لاس وتلي*

---

* طلوع افغان، خورلسیم کال (۱۳۱۵ش) ۱ ګنه.

جواب

د وطن د سترگو تور پښتون زلمیه
 د میرویس او احمد شاه مپره لمسیه
 اې پښتونه د پښتون زو گړنديه
 خودی تو ان د علم و فن وي زده کوهی پ
 وطن ستاد پښتونوالی زیارتہ ګوري
 نه هېږپري خوي پي روح په بدون بسوری
 پښتنه او وطن اړدي ستاو زیارتہ
 ورونيه، مور او خوندي ګوري ستا ولارته
 چي به علم و هنر را پري دي ديارته
 او س به کاندي ډپره سعیه په هر کارتہ
 چي سبا وطن و دان کړي په پښتو ته
 په بني غوره واوره "پیام د پښتو" ته^(۱)

^(۱) اختر محمد کندهاری یو له هفو زده کوونکو خخه وو، چې هغه مهال ئې د ترکیبی په انقره کې زده کړي کولی. نوموري له همه خایه طلوع افغان ته یو شعر را استولی دئ، چې علامه حبیبی د (پښتون) په مستعار نامه پورته شعر د هغه په جواب کې ويلى دئ (م. روھیال).

* طلوع افغان، خوراسیم کال (۱۳۱۶ش) ۱۶ ګټه.

د زړه له کومي

چې ملګري یو د لاري یو تابوی یو موکور
نه به ته درومي له مانه نه به زه دروم بل لور

راسه و اوره چې بډېږم خوندوري نارې لولم
په زړگې دی بلوممه د زاره بخري اوړ

ته زما يې زه خوستا یم پېلتون چرته درنه کړمه
د پښتون بېکلې زلمیه يې زماد سترګو تور

توریالی بابا تر خاورو لاندی پروت دئ راته گوري
پاڅه مت کړه اې پښتونه راته جوړ نه سی پېغور

د ويښتوب شپېلى چغېږي لاس په لاس را کړه دلبره
نن پر هسي لاري یون دئ چې پري تلي جو پې د غور

ددنیا په اپودور کي سوبه چا وکره ئلمي
چي ويسا په توره کاندي يازوندون د متي په زور

د غېبتلو په دنيا کي د بې وزلو وزله نسته
څوک چي زور د لاس يې نه وي د پښوژر پېبوزي نسکور

ددنیا دود او دستور دئ خوک چي زيار کابري لوړېږي
دانۍ د زيار انګړ دئ پکښي نسته سپین او تور

په زړه شپيلی کي تاته د غوم نوي سندري
په نغمو دي تودومه د زاره رباب په شور

ددې تار نغمې دي دېري که ته غور کښېږدې و ماته
دا يو ترنګ ئې خوند وردئ ته ئې واوره پېږد هنور*

---

* طلوع افغان، خورلسیم کال (۱۳۱۶ش) ۴۷ گنه.

د یووالی برغ

درته لولم خو ورمونه	د پښتو په دود پښتونه
شاوخوا کړه نګاهونه	د خښتن پر پارو ګوره
حله بېل وي اندامونه؟	زه او ته سره یو تنيو
که زه روح یم ته ځانونه	که زه ځان یم ته می روح یې
پر پکې دني دي مرگونه	ما مame پرې کېږه وروره
ستا په ژوند به ژوندي یونه	زه او ته خواره څيلوان یو
خوند به خه وي له ژوندونه	که زه نه یم ته به خه کېږي
په پښتو به پرمخ ځونه	راسه لاس د پښتو را کړه
تنداري وکاله یونه	موږ به داسي ټو چي نور مو
تبنتئ تبنتئ له بېلتونه	ای زل Mood خولي روی دئ
په یووالی او سی ورونه	مخ پر لورد مقصد درومي
د څلوي په بنه دودونه	دلورپتیا پر لوري یون دئ

زه پردي نه يمه وروري
يود بليوكه زروننه
ستا په زوند زوندي يم وروره
زمآ په زوند دي زوند پښونه

زه او ته يو کور کهوليو
سره وروننه و پلروننه
ته خوزما مروج مروند يپه
په بېگنې په ويروننه
بې يو والي زوندون گران دئ
د بېلتون لار گړنګونه*

قندهار، ۱۷ د حمل ۱۳۱۷

* طلوع افغان، پنځلسیم کال (۱۳۱۷ ش) ۱۱ ګنه.

د رحمان بابا په ياد مشاعره

د لوپتیا په دائرو کی جولان و کړه
 د وطن پر مھکه لېخه عمران و کړه
 تللى برمه د پښتونوالي درپه ياد کړه
 بیا په يادئي خهداوندکوباران و کړه
 خدای دی و زغوره د جهل الله تیارونه
 پروطن لېخه رو نهاد عرفان و کړه
 په پستی کی بهتر خواوسی ته وروره
 د نهضت په وزر غورئه طیران و کړه
 سیالان ولاړه په هواګرزی نو ته هم
 ارتقا پر کنگرو د آسمان و کړه
 وطن حق لري هر ګوره پر زامنو
 نو په زیار سره پر ده لې احسان و کړه
 پښتونواله د احمد غوندي کړه تینګه
 پر پښتو زبې احسان د رحمان و کړه
 چېل خان مه بايله پښتونه ته هيڅکله
 اعتماد پر چېل همت او پر خان و کړه

ننژوندون په قوت کېږي دلته واوره
 تل تکيې پر خپل بازو او خپل توان و کړه
 په ملي گډه سه بنګلی اې پښتونه
 بیانو بع د مليت پر جهان و کړه
 ته که ته وي نوژوندون دی بختور دئ
 تداره د پښتوند لوړ شان و کړه
 هر ملت په خپل تاریخ وي پارې نازېږي
 ته هم فخر په خوشحال میرویس خان و کړه
 در حمان پر خاور و سرې اوښکي شار کړه
 د حمید، پیر محمد یاد په فغان و کړه
 "حبيبي" و حمان ته ګوره ته پښتون يې
 د پښتون په څرحيات هرزمان و کړه*

---

* طلوع افغان، پنځلسیم کال (۱۳۱۷ش) ۴۵ ګډه.

راز راز افکار

د زړه درد چې خوک خارج کاندي په درد
 تودوي په هر ته رکي خه وي سرد
 له تا وده بگه اشرلو په زرو کي
 پا خوي ییده کاروان صداد مرد

مر ملت د مرګ له خوبه راوی بنېږي
 چې مېرونې په رشتیا ورته بغلېږي
 د مسيح په دود احیا کاندي مېرونې
 په آوازې او لسو نه ژوندي کېږي

چې د چا خته د عشق په او بونم وي
 تل ملګري بهئې خوبر، درد و ماتم وي
 د مېرو دارو د مینېي خوبه بوله
 ئکه خوبه پردوی د عشق درد والموي

زم او تاته د اميد سترګه ده وروره
 ته هم ماته د الطاف په سترګه گوره
 زه او ته خوسره دوا په روح بدنه يو
 خدای د پاره مه بېلې په پښتون وروره

د یوه چمن تازه بنکلی گلان يو
 د ژوندون و پسرلي و ته حيران يو
 له یوپي ولپي او به، يو موژوندون دئ
 زه او ته خوا به او سره گران يو

ژوند مي ستاله سترگي خوبن دئ خورده گرانه
 زما او ستا پرپکنه کورتنه ده آسانه
 يو موپلار او يو موکوري يو مو تبردي
 راسه واوره د ورورتوب ندا افغانه

د پښتون فطرت او به غوندي روښان دئ
 که خه زر خاځکي سې بیائې سیند روان دئ
 کله خاځکي د او بسو سره پېلېږي
 پر پښتون باندي پښتون ورور ځکه گران دئ

د باباله قبره داناري راخېژي
 چې پښتونه غور ځه وخت درڅخه تېږډي
 ته پښتون يې پلار او موردي پښتنه وه
 "هر پښتون په پښتونواله پښتون کېږي"^{*}

قندھار، ۱ حوت ۱۳۱۷

---

* طلوع افغان، شپارسم کال (۱۳۱۷ ش) ۴ ګنه.

د مېنې مېنې

که گران دئ گران دئ
 خو وطن گران دئ
 مينهئي کونه خوشوندي يونه
 دامو مسكن دئ دامو وطن دئ
 زمو بپه زرو كي زمو بپه زرو كي
 لورتيا ارمان دئ
 دلته زمو بکور دئ دازمو بگور دئ
 زمو بپه هدو نو دبنو نيكون نو
 دامهکه روغه ده با فروغه
 په لويو غروئي په شنو بنه وئي
 پښتون ودان دئ
 مستئي رو دونه دي بنكلي با غونه دي
 په دې پې ديا كي په شنه صحراء كي
 بنكلي ھلمي وي نم دي توريالي وي نم
 ساتي وطن خپل بنكلي مامن خپل
 سرهئي قربان دئ

دابنـهـ خـلـمـىـ دـئـ	دـبـرـنـنـگـيـسـالـىـ دـئـ
خـاـوـرـهـ ئـىـ خـلـهـ	مـېـنـهـ ئـىـ خـلـهـ
وـطـنـدـدـهـ دـئـ	دـبـلـچـانـهـ دـئـ
مـوـرـدـىـ ئـىـ وـينـوـ	دـدـهـ پـهـ وـينـوـ

سورپه بنه شان دئ

كـهـ وـطـنـ رـوـنـ دـئـ	خـوـپـهـ پـنـسـتـونـ دـئـ
دـتـارـيـخـ پـانـيـ	شـاهـدـيـ كـانـيـ
چـيـ دـيـ سـاتـليـ	اوـخـونـدـيـ كـريـ
زـماـپـهـ نـامـهـ دـيـ	زـماـپـهـ بـنـتـانـهـ دـيـ

گـرانـمـيـ تـرـخـانـ دـئـ

كـهـ جـارـيمـ جـارـيمـ	ترـمـنـهـ جـارـيمـ
زـهـ ئـىـ مـيـنـ يـمـ	باـنـدـيـ پـتـنـ يـمـ
هـيـوـادـمـيـ خـلـدـئـ	مـرـادـمـيـ خـلـدـئـ
تـارـيـخـ ئـىـ زـمـادـئـ	تـورـبـرـيـخـ ئـىـ زـمـادـئـ

پـهـ ماـروـبـانـ دـئـ

بنـكـلـيـ هـيـوـادـهـ!	اوـسـيـ آـبـادـهـ!
لـكـهـ چـيـ زـمـاـوـيـ	زمـادـاـدـاـبـاـوـيـ
تلـبـهـ هـمـزـمـاـيـيـ	ژـونـدـىـ وـپـايـيـ
پـهـ تـاـوـيـارـمـهـ*	تلـدـيـ سـاتـمـهـ*

* کابل مجله، لسم کال ۱۳۹۵ ش، اتمه گینه، ۱۴ مخ.

د بېت نېكە دغ

وړانګکي څلپېږي پر ګړنګونو!	لمري د راخېژي پر لويو غرونو
پېتى نېكە وايي زما زامنو!	دلته يو بېغ دى راپورته کېږي
اولس چې مرينه نخښه ئې دا وي "پردي بېگنې تل نيمه خواوي"	سرې چې مرينه خوبېږي په خواوي خان خني ورک سې پر بل مين سې
درېکبېي تېينګه د خان خودي که د هيوا د سيمه په بهبودي که	خلمى پېښتونه خان دی خوندي که ته خو پېښتونې "پېښتونخوا" ستاده
هيواد ودان که ستونزه او وس که په برم کي قوم خپل يو په لس که	خان دی د خان که ويښ دی اولس که په پېښتونواله پر خان ويسا کړه
له پېښتونوالې نه سې راستونه تاتنه بنایي پردي چمونه	نيکونه ګوري تاته پېښتونه! ته که ژوندۍ يې خو په پېښتو يې
پراته نیکونه دلته ئې ګوردي اې زويه! تاته دالوی پېغوردي*	دا پېښتونخوا ده ستابنکلى کوردي که وران لتا پوي له تا داغرونه

* کابل مجله، ۱۳۲۰ ل کال، لوړۍ ګډه، ۲۱ مخ.

سد او لپونتوب

سد

عقل و سد زمود گپنه ده	هم په سد انسان انسان دئ
عقل لمر، ددي جهان دئ	بسی له دی دنیا تیاره ده
چي نرپی تل په رونه ده	سد ستوری فروزان دئ
دلته شاو خوا دی لاري - دی کبری و بري تیاري	
چي د سد ڏپوه ئې نه وي - هغه ورک وهی کوکاري	

مینه

سد خوبه دئ رهنماي وي	سری بیایی اعتلاته
نوئې وي د تگ پبنه ماته	بسی له مینی، که تنها وي
ارسطو، ابن سینا وي	سد ئې وي لهد رکه پاته
په تش عقل افلاطون سی - روح ئې نه وي د عمل	
و سدمونته خو، بویه: - لپخه مینه، عشق، امل	

لپونتوب

مینه ټوله لپوتوب دئ	خدای دی نه کاخوک بی مینی
کله سد بی مینی وینی؟	که خده هم بنه پرسدتوب دئ
سد بی مینی، تشن اتوب دئ	لنډوی د سپری سپینی
لپوتوب دئ لپوتوب دئ - چي د مینی په قوت	
بشر بیایی اعتلاته - ورکوي وده، نهضت	

په جهان کي لپونى دئ	لوى کارونه چي کوينه
دوی له سده نه پردي دي	میني سد سينگاروينه
لپونى دئ لپونى دئ	چي پرنويو لارو خينه
لپخه مينه چي له سده - سره ملهسي لپوتوب دئ	
دانو عين پرسدوالي - اعتلا او بنا غلتوب دئ	

لپونى

زه که لخ او بربند گرخ	خود ميني په گدازيم
که زه الوزم که پرخ	وريت په اورد سوز و سازيم
کبنته پورته پکبني غورخ	د پتنه په دود سربازيم
دادنيا مي جولانگاه ده - پکبني تاخت دنريه څېر کرم	
کله الوزم ارواته - کله مخکه په بل پير کرم	
خلق وايي چي مجنون دئ	زه هونبيار پرسد سپري يم
لهراحت خخه پردي يم	خو په زړه د عشق تاخون دئ
خوله ياره مي بېلتون دئ	نو به خود، روغ لپونى يم
زمآ آرام نآ آرامي ده - په آرام نه آرام موم	
شو چي بنورم، گرخ، ټغلن - هومره زه به آرام موم*	

* کابل مجله، ۱۳۲۰ ل کال، ۸ مه ۵۰، ۴ مخونه.

غزل

ياد چازما و لورته نظر نسته
 ياما مي او سپه غلبلو کي اثر نسته
 د پوزلو کورته نه درومي پياوري
 پر لوبيلود غښتلو گذر نسته
 پر غښتلو هره ورع اختر، برات وي
 د بي وزلو بنادي نسته، اختر نسته
 ئان غښتلې که، که ژوندون او حیات غواړي
 بي له زوره ژوندون نسته، ظفر نسته
 پښتون کامه! سور جهان له تانه تود وو
 او سديولي په نغرۍ کي شر نسته؟
 غوردي کښې بدہ ماته یو ګږي زلمي!
 که پښتون وي نو و تا ته خطر نسته
 ته ژوندي يې په پښتو او پښتونواله
 بي له دي دي له ژوندونه ثمر نسته
 د غرو بازي، ولې پروت يې په خالې کي
 ستا پرواز او تپش نسته، وزرنسته

د همت وزر که خلاص کي، فضا ستاده
 يو وار والوزه په دي دي باور نسته؟
 ستا پښتون نیکه د توري په زور خان وو
 او س روپا د توري ستا پر تېرنسته
 ستا په نور روپسان مشرق او هم مغرب وو
 او س دي بع پر باخترنسته، خاور نسته
 پر دنيا ستاد همت قصې خپري دي
 منئنۍ ايشيا کي ته يې بل بر نسته
 د بري گوهر که غواړي راسه واوره
 له "خوشحاله" چي وينا کې ضرر نسته
 "که غوټې پسي وهې په لاس به درسي
 چاوې دا چې په دریاب کي گوهر نسته"^{*}

---

* کابل مجله، ۱۳۲۰ ل کال، ۹ ګنډ، ۴ مخ.

د یوه پښتون مرګ*

آه مرگیه نیمه خواسته	تەخەنېکلی نیمه خواکړي
یو گرې چې نه پېلپېږي	مین زرونه تەجلاكړي
مسرت کړي تر پښولاندي	خندنی خوله په ژراکړي
لکه تا چې کړو نابناده	
رب دی هسي کړه نامراده	
د دو ورځونا اوکۍ وي	تەئې کونډه کړي ظالمه
ستړگې توري په رنجو وي	سرې په اوښکو سی له غمه
سره لاسونه ساندي وايي	ستاله جوره له ستمه
توری خاوری زلمیتوب کړي	
جور په برخه لپوتوب کړي	

* د وېرنه د کندھار د مشهور تجار او اجتماعي شخصیت خوانیمرګ موسى خان په باب ویل سوی ده. مرحوم موسى خان په کندھاري تجاري او اجتماعي شخصیتونو کي د لوی او اوخار نامه تبنتن وو. د دوی اجتماعي خدمتونه او د خپل وطن او خلکو د پرمختګ په لار کې هڅي د زیاتي ستایني پر دی. مرحوم موسى خان په برنده خواتي يعني ۳۴ کلنی کي ۱۳۲۲ ش کال د جوزا پر شپاپسمه د دوشنبې په ورځ وفات سوی دي. د مړینې دې او رد خبرئې په طلوع افغان کي خپور سوی دي. د مرحوم موسى خان په اړه پر علامه حبیبي سربرېه اروانیاد نسیم نوری، اروانیاد محمدشريف جانان، اروانیاد عبدالرؤوف مخلص، اروانیاد عبدالنبي عزیزي، اروانیاد علامه رشد، اروانیاد سید حسین سید او اروانیاد صالح محمد عشقی هم مرثیې ویلې دي، چې توله په طلوع افغان کي خپري سوی دي. علامه حبیبي مرحوم دا مرثیه له کابله طلوع افغان ته را استولې او د (پښتون) په مستعار نامه د ۱۳۲۲ ش کال په پنځمه ګنه کي خپره سوبده (م. روھیال).

پلار او مور په هو سپري	ماش و مان وي نازولي
په وجود باندي نازپري	و اي دوي به راز لميان سي
په دي هيله خوشحال پري	چي وطن ته به خدمت كري
ته بي رحمه باندي راسي	
مور له غېري خنه ئې باسي	
د زمرو په شان ز لميان وي	ته ئې كري تر خاور و لاندي
پېغلى ته كري ھوانيم رگي	غاپوي گل غور پري باندي
په هر كور كي وايي ساندي	ھيچ يو خاي لەتا خلاص نده
آه، جلا سې بندلە بندە	
چي دي خلاص سولە گزندە	
پر پښتون باندي دي جور كر	بياناورين او ناتارولي؟
په غم ھوب قند هارولي؟	برغ د ساندو ارو پدھ سى
خالي دئ شاله مارولي؟	مېلى پا ته لە هر چا سوې
ھكە ڈك زره لە ارمانه	
موسى خان ولار لە جهان	
په خصلت د بډايانو	دې بډا وي وو مګرنه وو
په کومک د بې وزلانو	چي ئې لاس هيچ نه غھېري
يادوي خاندي يتيم ژاري	غم ئې نه وي لە خوارانو
د غريب ويني خوراک وي	
هم په دې ئې ژوند او ژواک وي	

موسى خان کەخەبەدای وو
 خو حساس د قوم مىن وو
 پېنستۇپە درد دردمن وو
 و بى وزلۇتە ملاتىرتل
 راۋەرە گەئى لەنورو
 خەمتگار د خېل وطن وو
 قەنەھارچىي صنعتى سو
 پەھەمەت دىپ سېرىي سو
 ماشىنونە ئى كەرە نصب
 خلاص ئى كەپولە احتياجە
 د پېنستۇن پەنۇم ئى واخىست
 لەپەردىي عالم خخە باجە
 د پەردىي و پەريسا گەئى
 لەرواجە لەپەردىي
 چى بە مۇبار وو، و دوى تە
 هەغە راغلە زمۇر و كۈى تە
 ھېپۈزلىي لخ ئى پەتكە
 غەربىيان ئى مەرپولە
 بىر تەھە دە و دانولە
 مەسجىدونە چى بە و ران سوھ
 طالبان بەئى د علم
 زەرە ئى ڈك و وە زەرسویە
 پەرىدىي نەنسۇرى مەرگىيە
 او سدىي لوى خېنىن نصىب كېي
 دىپەرە حومتە خېل دیدار
 خۇ چى دا پېنستۇن ژوندى وي
 د و پۇزپۇزپەزپو كېي
 بەددەنۇم و يادگار
 دەتەغوار و رەختونە
 كۇرنى تەئى صېرىونە

سپین غر

د آسمان پر خندو بسکاری	د سپوبدمی روپا له لیری
د جگ غره پر خوکولوبپري	تھ والوني مرغلاري
هولته سپيني خوکي بربني	خورونماوي دي ملگري
يو خو سپيني واوري ئخلي	هم لمبې د شفق بلی
رابنکاره سپيني سپوبدمی کړ	مخ له و راي هد دې غرونو
هلئ راسئ ورتھ گورئ	سيل کړئ نتداره کړونو
بنسلکي غرئې لابنایسته کړ	سپوبدمی کار کړه د بنسلکلونو
سپيني واوري ويلى پدہ کا	که نقرې دې به پدہ کا
دا کم خاى دئ او کم غردئ؟	چي ئې محوه نتدارو کرم
دلته خوک اوسي د چادئ؟	زه بي هم پردوی پيرزو کرم
دا منظر د کم جنت دئ؟	نتدارې به ئې تر خو کرم؟
خو زوندی يمه دلې يم	د "سپين غره" په نتدارې يم
خلک وايی دا سپين غردئ	زه وام يهدا می مامن دئ

پښت پر پښت مود نیکونو هدیره ده هم وطن دئ
لو رو خوکو باندي گرزو دا موکور دا مو مدفن دئ

سپین غرزموب دئ موب ده يو

په لمنو کې مېشته يو!

ستادي وي سپين کيده غره! راته وواييه قصه ستا

خورا زور راته بنکار پې سپين دي ټول د سرو پښته ستا

کله راغلي و نړۍ ته هم له کمه دي راتله ستا؟

تل ولاري موب ده گوري!

موقرري پې کله بن سورې

اې سپين بېرې! تاليدلي زموږ نیکونه توريالي وه

تلئې ژوند کاوه په تنګه دې ځنګلو کې شنه زمرې وه

درناوي کي تاته ورته هم به لوره هم بريالي وه

ستا په ياد هغه داستان دئ؟

کله تا هم هېر افغان دئ؟

اې سپين بېرې راته وايې! ولې لور وه زموږ نیکونه؟

ولې زه ڈليل یم پروت یم دذلت په گړنګونه

نه هغه جاه او جلال سته نه مو هغه پر تمونه

ټوله ولارل که کمال وو

که شروت وو، که جلال وو

راته واي ه سپينه غره ! تېرداستان د لورتىيا خه وو ؟
 كە علت وو كە معلول وو توول دى لاندى تر كاته وو
 ولې موبك بنتىي تە پرخو ولې دى پە لۇورپىدە وو ؟
 راسە زما سره خوالە كە
 دا سبب راتە بېكارە كە
 "لە ما زده كە اي پېستونە ! درتە وايم خو خبىرى
 بنې پە غۇردى كې تىينگىي نىسە دى بې شەكە مرغلىرى
 لور و ئۇرۇمىي ھېرىلىدىلى تجربى مىي ھېرى سترىي
 واورە دا چى بنې نكتىي دى
 گتىي ھەم پە كېنىي پېتىي دى"
 د دنیا حە وادث وارە سولوي پاستە جسمونە
 زە چىي تىينگىي مۇ ولارىم پە ززو تېر شول كلو نە
 خە چىي كېرى اسمان دى كېرىنە زە يم كلک تىينگىي ھە و نە
 كە بې بىننا كە واوري، تېكىي
 هىچ تغىير راتە پېبن نە كېي

ژره پانه

چي د مني سېلى راغله
 تگمي سوپه سيل باغله
 د خندوني ګل سراغله
 نه شين باغ نه بىكلې بن وو - نه د ګل پکبئي مسكن وو

* * *

بن وو ژړې بنه الوتې
 نه غاټول وو نه پېروتې
 نه بلبلې پرجارو تې
 ګل وو مړ سره سنا وو - غوتي پېغله نيمه خوا وو

* * *

آبشار هم ويلى ساندي
 د بلبل د زړګي مراندي
 وي شلېدلې لاندي باندي
 نې خوبسي نه ئې مسرت وو - ويژړلې په زحمت وو

* * *

زرغونه پانه وه ژره

د ظالم خزان له کره
 په گرزونو خره پره
 نه ورپاته آب و تاب وو - نې زرغاهه شباب وو

***

ما ول بکلی پانی خه کړي؟
 ولی هسي رژېده کړي؟
 له دې بنه ته واته کړي؟

مه حه ته بکلې ئلمي يې - په بنایست د لمزمخی يې

***

دي ول حمه وخت د یون دئ
 یو خو ورخی مو پېلتون دئ
 سبایرته بن زرغون دئ

چي بهاراسي دي باغله - زه به راسم ستا سراغ له

***

پسله هرمني سمسورسته
 پسله هرويره سروروسته
 چي غم وي د خوبني لورسته

پسله هرمني بهاردي - دا قانون د روز ګاردي

***

چي ليدلی چاخزان وي
 د بهار به قدردان وي

په لوپتیا کي به د ئان وي
خواحسس د ذلتنه وي - هلتنه زيارد رفعتنه وي

* * *

چيل خزان گوره بهار کره
باغ د گلودي سينگار کره
زده د ژوند دودونه لار کره
دغه سرد ژوندانه دئ - دلتنه پت رمز دده دئ*

کابل، ۱۵ عقرب ۱۳۲۲

* کابل مجله، ۱۳۲۲ ش ۹ گنې.

پسرلی

بیاله بنه پورته کېری بنه برغونه
 ته وارا غله د بلبلو بهیروننه
 بنی زرغون سو، غرز رغون له پسرلی سو
 و نو خان کې آراسته په پسولونه
 داد غرونو په لمنو کی لاله دي؟
 که پراته دی شهیدان سره کفونه
 د غرزو پر کوراتن د پیغلو رو غدئ
 که د بنکلیوزر کورا غله کتارونه؟
 د پسرلی شمال چې زېری د گل را وړ
 پرې سمسور سوله بېديا، وج ډګرونه
 د ختن کاروان پر دې ییديا تېرېرې
 "که راغلې دی د مشکو کاروانونه"
 زلمو جنو توري خونې خپرې کېرې
 که پراته دی، د لونګو درمندونه
 د انخاد پیغلو جنو پر مرغه ده؟
 که کبلې پرسېزه زاروهې ټوپونه؟

خوچی سترگی کارکوی زرغونه بنکاری
 غر، بیدیا، پتی، غوندی او دامانونه
 غقولزبری د نوروز کا و رپدی ته
 لە خوبنییه رپدی سپری گرپوانونه
 سپین غرتوله په غقولو سورزرغون سو
 هندوکش باندی نیسان کرپی شارونه
 په بامی بلخ کی بامی غورپرپی خاندی
 په باختر کی د سرو گلودی سیلونه
 نوبهار دئ د پسرلی جنده لورپرپی
 خلک ئی ام البلا^۱ کی کرپی جشنونه
 پر تخار د پسرلی و ربمی چلپرپی
 مرە گلان بیا برخە مومی لە ژوندونه
 پر کابل او ننگرهار چی بهار پوکا
 ته واراغی مسیح اپو کرپی دمونه
 ارغند او باندی شارد شگوفوکا
 په نخانخا هلمند کرپی غورخنگونه

خپترنک چی بھپدە کاته والولي
 د متی نیکە د مینی د پوانونه^۲

^۱ ام البلا: بلخ.

^۲ شیخ متی یو د شعر کتاب درلود: "د خدای مینه".

هریرود پرغارونن د گل نخاده
 که راغلی پری د غوردي زلمي جونه؟
 د ویستیا بـغونه بـیا پـاخی لـه بـسته
 لـه غـزـنـی اـرـوـپـدـلـکـبـرـی بـنـه بــغـونـه
 پـبـتـونـخـواـبـانـدـی رـاـتلـوـنـکـی بـیـا دـورـانـدـی
 وـجـبـیدـیـاـبـیـبـکـلـیـ کـانـدـیـ دـاـگـلـونـه
 لـمـرـسـپـوـبـمـیـ ئـیـ هـمـلـهـ هـسـکـهـ سـیـلـ کـانـدـیـ
 پـبـتـتـیـ بـغـلـیـ چـیـ کـانـدـیـ اـتـنـونـه
 پـرـیـ خـوـنـیـ لـهـ پـاسـهـ کـانـدـیـ مـرـغـلـرـیـ
 نـیـسـانـهـسـیـ کـاـخـوبـنـیـ لـهـ دـیـ خـونـدـونـه
 دـپـسـرـلـیـ منـاظـرـهـسـیـ دـلـبـادـیـ
 چـیـ پـهـ خـونـدـئـیـ نـهـ مـپـبـرـیـ سـتـرـگـیـ زـپـونـهـ
 پـسـرـلـیـ دـمـنـیـ مـینـهـ بـپـوـینـهـ
 هـوـ،ـ وـبـنـ تـهـ مـایـلـ کـانـدـیـ بـلـبـلـونـهـ
 دـبـلـلـ پـهـ چـرـهـ هـرـسـرـیـ مـینـ وـیـ
 پـرـهـیـوـادـ مـینـهـ کـوـیـ،ـ کـرـپـیـ صـفـتوـنـهـ
 خـوـپـسـرـلـیـ پـهـ هـرـنـوـرـزـ رـأـخـیـ هـیـوـادـ لـهـ
 خـوـ چـیـ لـوـرـوـیـ پـرـنـپـرـیـ بـانـدـیـ دـاـغـرـونـهـ

خـوـ چـیـ اـورـدـ لـالـهـ بـلـ دـغـرـوـ پـهـ کـوـرـوـیـ
 خـوـ چـیـ بـلـ وـیـ دـسـپـوـبـمـیـ،ـ لـمـرـ مـشـالـوـنـهـ

خوچي ستوري پرآسمان بربني په شپوکي
 خوچي شپي ورخي راخي پرهيوادونه
 تلترتل اوسي وطنه، ودان اوسي
 ټول اوقات دي پسرلي وه په کلونه
 د ژوندون بندي سمسورسه پر ماگرانه
 موبددي ستايو، تهدي زموبدبي خوچي یونه
 د قدرت لاس دي تلستاپه بنکلېدو وي
 تل ودان اوسي په سعى له پښتونه
 ستاروندون مو دئ ژوندون ته ژوندي اوسي
 مو بد ژوندون تلستاپه مينه جارونه
 ستا يرغدي پر جهان هسك وي وطنه
 بندي تل اوسي زرغون په سمسورونه*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش اوله گنې، ۱۱ مخ.

د میني کلى

چيرته ليري له بسارونه   غرو لمنو ته سارا وه
 شاوخاتوري غوندي وي   و داني نه وه بپديا وه
 هولته ليري يو قريه وه   هلتنه مېند شها وه
 يو خو كوره وه سېپخلي
 د قدرت په لاس وه بنكلي
 نه صنعت نه هلتنه فن وو   خو سوچه ساده جمال وو
 د قدرت بنكلي مظھر وو   هرشى هلتنه په کمال وو
 انسان نه وو بنكلي کري   خو هر خه هلتنه سنبال وو
 يوه بنكلي تداره وه
 هلتنه جوره تماشه وه
 انسان پاک وو له ريانه   نه در وهل نه زرق ورپو وو
 د جمال مظاھر دپروه   پر بد خوي، تليلي دپو وو
 نه مېرخي نه دبمني وه   هرسپي بلته ورورنېو^۱ وو

هره پېغله وه ملاله
 ترپلوا ندي جماله

---

^۱ وروزنهو: برادرخوانده.

چې سهار به لمرختلى
 له خاتىئە ئى خنلە
 شپە هم تورە تىارە نە وە
 بنكليو ستوريورىنولە
 هرى لوتىي هرپوتيي بە
 مينە مينە لولولە
 زپونە ڈک وە لە اخلاصە
 مينە زياتە سمدلاسە
 ژوندون خوبو و خلک خوبىن وە
 شۇنىي ھە كىي لە خندا وي
 زلمىي غور چىدل پە مينە
 پېغلى ھلتە پە نخا وي
 دا "د مينىي كلى" كورو و
 راتلىي غوبىلە دا وينا وي
 "مینە ژوند مینە حیات دئ"
 * "چې آرزو نە وي ممات دئ"

حمل ۱۳۲۳ - کابل

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش، دريمە گنە، ۸ مخ.

زپه^۵

ما د زپه خاوند ليدلى
چي بي تاجه سروري كا
که هر خوني زپه وري كا
چي زپه نه لري هيچ نه وي

خنگه زپه؟

داد خته و زپه زپه نه دئ
زپه هغه چي خه دردمون وي
مينه، سوي پكتبي پراته وي
لپد بل په غم غمجن وي

كه زپه نه وي؟

دادنيا په زپو ودانه
زپونه رپي، زپونه غورئخي
كه زپه نه وي په انسان کي
تل به کښتي خواته پرئخي

د سپري زپه

د سپري که زپه بي سوي سي
تولژوندون ئې سى بى خونده
هغه چاري مه تري غواړه
چي ئې غواړې له دردمنه

د جامعي زره

د ټولني زره هم داسي : که په "مينه" معمورنه وي
 نود خهه و کندو گان وي هیچئي ذوق او سرورنه وي

داومو خاورو کندو

د "اومو خاورو کندو" وي دامتل د خوشال خان دئ
 چي سوزنه لري په زره کي تسلادو او بوس حيوان دئ

د زره گپنه

نو سپري په زره سپري دي "سوز" د زره گپنه ده بنکلې
 "مينه" هم ورسره بويء که بنه زره غواړي بناغلې *

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش، نهمه گپنه، ۹ مخ.

سترگه

درونه خاور و مردکه دانسان په مخ کي بسکاري
سره اوپي او را اوپي شاوخواكلی کور خاري

دزجه سترگه

دغه سترگه حيواني ده انساني سترگه ده بله
د کوگل په منئ کي ئلي د پوي په شاني بله

انساني سترگه

چي لري انساني سترگه: هغه ويني په تورتم کي
حيواني سترگه لиде کا په ظاهره کور و چم کي

د جامعي سترگه

جامعه ده سترگوره برخه مو مي له ديداره
كه ئي سترگه حيواني وه فرق به نه كېي خاه او لاره

وینسه سترگه

جامعی ته سترگه بويه: چي تل وينسه وي ليدونكې
 خوک چي يونپه پرناحال کا و کوهي ته وي لوپدونكې

زره او سترگه

سترگور ته زره هم بويه چي د سوز و ساز خبتن سی
 چي ئې سترگي وي زره ندوي هغه قوم په ورکىدن سی

د تشو سترگو خاوند

ماليدلي سترگوردي خوئي زروننه وي بي اوره
 دوى په ره و سترگوليد کا زروننه تشله هره شوره

ماشيني سرى

نهئي غمد بل انسان وي د ماشين په شاني خرخي
 سريتوب لده خجل وي *

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش، نهمه گىنه، ۱۰ مخ.

خپل اصل ته رجوع

ملت دریاب دئ فردئی قطره ده
 لەدی قطرون نە جورە دجلە ده
 قطره چی بېلە سی لە دریابە
 تلئی دی لورى تە تلوسى ده

دا بو خاڭى لە بحرە پېلسو
 فضا تە ولارى يىرته را گېلسو
 بېلتۈن ئی ولىد پە غرۇرۇدو كى
 نېز سو، ھم توى سو، خرو بىانە سېلسو

چي يىرته راغلى د دریاب مل سو
 پە سىيند كى گە سو پە سىيند كى حل سو
 بىائىپە ئاي ور كرپە خپلە غېز كى:
 "راستون ھرشى خواصل تە خپل سو"

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش، لسمه گىنه، د وقابى دوھم مخ.

ورکه ڏپوه

شپه وه پا خدم له خوبه   په تiarه کي ورک ٻدم زه
شا خواته مي تورتم وو   لکه ٻوند تپ ٻدم زه

***

چي روپانه وي تiarه وي   سپي ورک سي که بینا وي
ستريگي کار دستريگونه کا   عقل ورک سي، سد گمراه وي

***

زه و مويين عقل پر خاي وو   ستريگي هم وي رپيدونکي
چي روپانه و هنون هيچ سوه   دغه تول په کار راتلونکي

***

لاس مي او بد کي دلته هلتنه   خمه مو نه مو ندل تiarه کي
ڏپوه ورکه روپانه وه   سدا او حس و ورک ٻده کي

***

هر محيط چي بي ڏپوي وي   روپانه لري فضا کي
که هر خو خلک سالم وي   خ بهنه مو مي په دا کي

***

د محيط روپا لازمه: ده، انسان له په حيات
پر تiarه مئکه ڙوندون دئ   يقيناً بدتر ممات

***

آ، د توري شپې ډپوې مي   چيري ورکه يې پيدا سه
 ته چي ورکه سوي زه ورک سوم   راسه يیال بې په ئلا سه

***

دانسان ژوندون بې تادئ   په تورتم تپرې دني
 بیا ئلا کړه بیا روپا کړه   اې د عشق د نور خښتني!
 *!

---

* کابل مجله، ۱۳۲۳ ش، یوولسمه گنې، ۲۲ مخ.

د پرسنلی پیغام

(1)

بھاریا زرغون ہیواد کر
د گمنو زرہ ئی بساد کر
په گلو نوئی آباد کر
ھغہ بن چی سپرہ ڈاگ وو

(۲)

ببل راغی بیرته کورته	زرگون باعڈ گلو لورته
بیاد عشق سندري لولي	ببورئی جو پک کبنتہ پورته

(۳)

زه هم ور غلمه با غله دزيري گلو سراغله
شاوخوا خنداد گلو رايحي راتلي دماغله

(ε)

د ببلبو شور ماش سوروو
بل د عشق په نغري او روو
ما هم غور ورته نیولی
شخولئي هري خوا ته خپوروو

(0)

هسي اروم لمه ببلله: وايسي: "اپ خندانه گله!
مني ستاقدر خرگند کر
مود آشنا يو، يوله بله

(7)

چی خزان نه وی بهار خه؟ که سورا نه وی گلزار خه؟

رونا هم په تیاره بنکاری که شپنه وي، نوسهار خه؟

(۷)

غوبله راغله دا خبره چي بلبل وي په سندره
ټېرہ بنه او قيمتي وه لکه رونه مرغلره

(۸)

رشتیاده چي خزان سپی کاندي قدردان
د ګلشن او د بوسـتان د بهار دـنـکـلوـگـلـوـ!

(۹)

ملت هـمـداـسيـ دـئـ گـلـهـ! خـوزـمولـتـياـ حـسـنـهـ کـپـيـ خـپـلهـ
پـهـ ځـورـتـوبـ خـپـلـ خـبـرـنـهـ سـيـ نـهـضـتـنـهـ موـمـيـ هيـخـکـلهـ

(۱۰)

خـوـکـ چـيـ ئـيـ پـرـسـمهـ لـارـ پـوهـديـ سـيـ پـهـ دـغـهـ کـارـ
دـ "ـزـموـلتـياـ اـحـسـاسـ بـهـارـ دـيـ" دـاـ پـيـغـامـ دـيـ دـ بهـار~*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۴ ش، اوله گنيه، ۱۰ مخ.

کوچنی ته

بناسته بسکلپ کوچنیه
 ته چی را غلپ دی جهان ته
 په حیرت دوب یې دنیا ته
 خنگه گورپ دی آسمان ته؟
 راته وايد چی لمر خوک دئ
 خنگه پېژنی انسان ته؟

خبرنه یې هیخ له حاله
 شه بنه وخت دئ کوچنیواله

کله ژارپی کله خاندی
 کله لوبي کرپ خوشحال یې
 کله گل غوندي مساکرپی
 بسکارندوی ته د جمال یې
 چيرته درومي ولي خاندی؟
 د قدرت بسکلپ تمثال یې

راسه زما بسکلپ لاليه
 د ژوندون تازه پسرلیه

که هر خو خورا کوچنی یې
 خو مظهر د لور قدرت یې
 ته جمیل بسکلپ پیدا یې
 بناسته کمکی لعبت یې
 پردی مئکه خويوته یې
 چی مظهر د خلافت یې

لوی جهان که او بد روزگار دئ
 ستا کوچنی لاس ئې معمار دئ

خداي چي دا جهان پيدا کړ
تاتې وسپاره انسانه!
ترملکو هم ته لوړي پې
کهد ئان سې قدردانه
لمر به هم کله تاريک سې
ستارونیاده جاودانه
نوراني بشکلی بشريسي
خوله ئانه ناخبر يې*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۴ ش، دوهمه گنيه، ۷ منځ.

ڏبرينه بسکلا

يا : تاج محل

په تياره توره دنيا کي	د عدم په شاو خواکي
نه انسان وونه بسکلا وه	نه د حسن تماشا وه
نه لاس برد حسن و فن وو	شه چي وو، خوا هرمن وو
پره لوري به تورتم وو	نه بشرو وو، نه آدم وو
نه د بسکليون تداره وه	نه د حسن خه جلوه وه

نغرى سور به د جمال وو

پت د حسن رون مثال وو

نابيره يو رونا سوه	د جمييل جلوه پيدا سوه
پر دنياد بسکلا لمرسو	بسکلي سمه، لوره، غرسو
ستورو بسکلى لوړ آسمان کړ	حسن بسکلى تول جهان کړ
د بسکلا شغلي خپري سوي	کبته پورته ننداري سوي
بنيسته سوه ټول شيونه	په خندا بسکلي ګلونه

هر طرف بسکلى بهار سو

حسن خپور پردي ګلزار سو

د بسکلا رونا سوه ډېره	څلپل لئه چارچا پېره
-----------------------	---------------------

هريوشى ئىپيراييش كېر	داجهانئى آرایيش كېر
هر خەدە دى بىايىستە كولە	د جمالە پوھە بىلە
جەنە قول بىكلى زېبا سو	جلوھە گاھ دى بىكلا سو
دانسان چى سترگىي پرىسى	
د جمالپەندارى سوپى	
خۇودانئى داجهان كېر	پەكلو كوبىن بىن انسان كېر
دېرىپى خوندە ئىپە خوند كېل	دېرىخىنونە ئى خىرنە كېل
پەلطىف صنعت ممتاز سو	لاس ئى هىسى حسن ساز سو
پكىنىي وضع دە بىكلا كېر	چى ئىپە جورە يوبنا كېر
چى پرتىپى وې لرو بىرى	حسن كىشى سود دېرى
ھىي وضع پەبىنه چەم سوپى	
چى يو "حسن مجسم" سوپى	
ازلىي حسن تابان سو	بىنه مظھەر ئى دا انسان سو
پەپرتو كىي د بىكلا سو	پە "احسن تقويم" پىدا سو
د جمال و بىنه تعمير تە	لاس ئى واچاوه تعمير تە
بىنه سنبال بىنه ئى خلبىل كېر	چى بىنائى "تاج محل" كېر
پە هەنر، صنعت زېبا سو	د جمالپە تجلا سو
دېرىنە ئىپە بنا سوھ	
دانسان دلاس بىكلا سوھ	
د بىكلا زېبا تمثال دئ	داتعمير نە دئ جمال دئ

هبرین جمال جلوه کا
 عالم پوله بنايسته کا
 پوله حسن پوله رنگ دئ
 ورته مات فند فرنگ دئ
 دانسان لاس ساحري کا
 دلته عشق جلوه گري کا
 د "جهان" د تعمير "شاه" دئ
 د "متاز" مخ جلوه گاه دئ

هبرينه ناوي خاندي بنايست هل کالاندي باندي

دلته سترگي اريانپوري
 په ديدن ئې نه مرپوري
 د کوم حسن جلوه گاه دئ؟
 چي بنايسته ترمهرو ماھ دئ
 د امدفن د عشق و فن دئ
 لمرسپورمی ئې سيلاني دي
 د شاقو دا وطن دئ
 ورته ھوب په ارياني دي
 چي دا خه شرقی جمال دئ
 که ژوندی بنکلی تمثال دئ؟

"د شاقو هدیره ده"

* حکه داسي بنايسته ده*

د سهار ستوري

د آسمان په تور دریاب کي رون گوهر دئ چي ئلېږي
 د لیلا د اور بیل تیک دئ کي د کور مشعل بلېږي
 نه پوهېر مه چي خه دئ؟
 نه دئ دا هغه هم نه دئ
 په تیاره او توره شپه کي بله سوې د هېډووه ده
 خنگه بنکلی او جیا ده د آسمان پر رپ پرت ده
 رون سوې شپه د ویرژليو
 د غمنج و ویرلېليو
 مین پروت په بیلتانه کي تر سهاره شپه کي تېره
 نه ئې خوب نه ئې آرام وي لټ پر لټ او پړي له وېره
 نه ډېوهوي نه مشعل وي
 "د سهار ستوري" ئې مل وي
 زه هم ډوب و مه تور تم کي شپه مي تېره کړه په غم کي
 نه مي خوب نه مي راحت وو زړه وو ورک په دې ماتم کي
 نه خه نور، نه خه رون باوه
 توره شپه توره بلاوه

د تیاري وزر خپاره وه شپه وه ډېره سه مجنه
 د بله چا ڳونهه وو هلته بي ناسازه بي ويرجنه
 زه هم وي بن سترگي مي سري وي
 د زړگي ولې مي پري وي
 په تورتم کي يک تنه اوم بېلنانه ته پله مروړ لم
 که مي سترگي پټولي د ليلاخاں وال وي بنولم
 هسي شپه هسي عذاب وو
 زره په سره انګار کباب وو
 توره دربه شپه وه تپه لمن روښه د آسمان سوه
 "د سهارستوري" څلا کړه شاوخوال په روښان سوه
 رابنکاره په دې تورتم سو
 زماد سوي زره ملهم سو
 اي د لمراقاصده راسه! تادئ خه پيغام راوري
 لپرونا خورا خپره کړه ستارمان کا هر تلى
 زه هم غواړمه له تانه
 خو خبری له آشنا نه
 ته راغلی له روښا يې ستا پيغام د لمرويناده
 ارمانجن زړگي مي غواړي يو خبر ستاله هي واده
 زه د توري شپه ويرجن يم
 منظر ستاد لي دن يم

راسه‌ای خواخوبی ستوريه زه خوستا سره خواله کرم
 توره شپه می تپره کرپه او سد لمر خواته کاته کرم
 ته پیشواته می رهبر سه
 د آشنا کوشی له ورسه
 مین وصل له لیلا کره له تورتمه ئی جلا کره
 ستادی وید سهار ستوريه لب خه دپره دارون با کره
 چی خوب من زرگی آرام سی
 په بنا دیو بناد، نا کام سی*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۴ ش، پنجمه گنیه، ۱۰ - ۱۱ مخونه.

تش کالبوت

لوي بودتون وو په دياركى	هېرپخوا په يوه بشاركى
پستاد زرو په گېنې	پروت يوغى بت وو هورى
په اسرا رو خبرې دله	هېر و گېرى به ور تللە
لكه بني بني مرغلري	دغه بت به كېرى خبى
بنه خواب به ئى واينه	چا چى كره به ترى پونتنە
شاوخا ئى لكه شپول وو	هېر و گېرى پېرى راتول وو
سره او سپين په سل او شل	ھرسېرى به هېرپرتا واده وو
پرسجد و رته پراته وو	ناپوهان هېرپرتا واده وو
سخت ناپوهه او ساده سو	نايبره بت شوده سو
په ناوارو په ناسىالو	خوله ئى پورى په ناخوالو
هېرنما ور په بېغىدى	كره، بى درېغه گۈپىدى
لە دې بتە رو گردا سول	خلک تول اريان دريان سول
وھوينائى لوا پەلورە	بېغىدە ئى سوھ ناوارە
رازئى لخ پر شاوخا سو	ددې بت سر برالا سو
تش کالبوت ئى جور پرچم وو	منع ئى گوگ ظاهرئى سم وو
تى ووت په دە دەتتە	يو بمبىن به تل شادمنە!
بت به هم گەپه اسرا وو	كە به دا بمبىن هو بنيار وو

بتبه گډ په بدو دروه وو	که دنه به ناپوه وو
نورئي تش کالبوت شمېرينه	خوک چي پوهنه لينه
تل رسواهوري دلي وي	دده برغ د بل د خولي وي
پرنېه لاربي مدد ګاريسي	که په پېڅه ئي هوښيارسي
* مخ ئي تورو وي تل رسواوي	کې ناپوه سړي مليا وي

(د کریلې له متلو څخه)

لويه گته

د بهانده سيند په منع کي ماليدله لويء گته
 بنه پرته په مтанات وه لـآفتنه نه وه پـه
 شاوخوائي سـيل روان وو
 ٻـپـرـپـه قـهـرـ خـروـبـانـ وـو
 وي چـپـي دـسـيلـ روـانـي خـريـ غـورـخـنـديـ غـرـانـي
 پـرـديـ گـتـيـ ئـپـيـ هـجـومـ كـرـ بـياـ بهـ سـولـيـ سـرهـ وـرـانـي
 ٿـينـگـ پـيـكارـ وـوـ،ـ سـختـئـيـ جـنـگـ وـوـ
 پـرـديـ گـتـهـ ئـپـيـ غـورـخـنـگـ وـوـ
 گـتـهـ وـهـ ٿـينـگـهـ وـلـاـهـ بـنـهـ مـتـيـنـهـ هـمـ سـنـگـيـنهـ
 نـهـ ئـپـيـ تـرـهـ وـهـ نـهـ ئـپـيـ بـپـرـهـ بـيـ پـرـوالـهـ دـيـ نـاـورـينـهـ
 خـنـگـ ئـپـيـ وـوـ وـرـكـريـ سـيلـ تـهـ
 غـوبـئـيـ اـيـبنـيـ قالـ وـقـيلـ تـهـ
 سـيلـ كـوليـ ٻـپـريـ غـوريـ لـواـريـ هـمـ تـرـخـيـ خـبـريـ
 غـربـيـ دـلـيـ خـروـبـانـ وـوـ ويـ حـملـيـ ئـپـيـ لـريـ بـريـ
 ڪـگـ پـهـ خـولـهـ وـوـ پـوـبـنـپـدـلـيـ
 غـورـچـيـ دـلـيـ خـروـبـنـپـدـلـيـ
 شـپـهـ وـرـوـسـتـهـ هـبـنـمـهـ وـلـاـهـ لـهـ جـوشـشـهـ سـينـدـ آـرـامـ سـوـ

خو چي بسور پدی ژوندي وو دا آرامئي هم ان جام سو
 په غور خنگ کي ئې حيات وو
 و سيله ئې د نجات وو
 چي د سيند چې سوي کښته گته هسي وه ولاړه
 په خندا خندا ئې ووې: "ژوند په هسي ئه اي کي غواړه
 دا چي سېل ګډ په غور خنگ وو
 زما د ژوند بشپړ ډنگ وو
 په زرو زرو کلونه دا مي مسكن دئ
 که سېل راسي که طوفان سې زره مي هر خنه امن دئ
 ځکه د از ماما منفعت دئ
 استحکام مي د بنیت دئ
 په هر کال چي سېل بهاند سې رېگ او ختمي راوري ماله
 زه هم هغه خانله جذب کم گته اخلم له دي حاله
 زما بدن په قوي کېږي
 سېل چي هر خوني به پېږي
 دی که هر خواه او کړي زه د ژوند توبنې تري مووم
 له چو مي پروانه سې د حيات جوهري شوم
 د ژوند دون مي ده دا گته
 يمه کلکه لويءه گته*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۴ ش، اتمه گنې، ۶ مخ.

د اناتول فرانس له افکارو خخه:

د بشر تاریخ

هېرپخواپه تېرزمان کي مقتدر يولى پاچا وو
د خېل ملک پوهان ئې ټول کېل هم لوياند حکما وو
دوئى تې پوييل پوهانو
اې د عقل خاوندانو

"هر پاچا ته ضرورت دئ" چي خبر په پخوانو وي
د بشري په تاریخ پوهوي بنه واقفله زمانو وي
چي شاهانو خنگه کار کا؟
خه رفتار خه ئې کردار کا؟

تاسي اې پوهانو ماله يو تاریخ د بشر کېبل کئ
داتاریخ به مفصلوي ټول نکات پکبې ليکل کئ
رابنکاره چي تېرا حوال كېري
سلطنت به مي سنبال كېري"

پوهان ولار لە شل کاله چي ئې ليک يو غېتې كتاب کې
پنځه سوه توکه ونه مفصل ئې په هرباب کې
د وولس او بنه ئې په بار كړه
او تقدیم ئې د دربار کړه

پاچا وویل: "پوهانو دا کتاب خوه پر طویل دئ
 نیمی عمر می تېرسوی وخت می تېر په قالو قیل دئ
 چي ئې لولمه تر پایه
 تېربه عمر ووی له ورایه
 ورسئ دغه لې کوچنی کئ چي لوستل ئې وي آسانه"
 پوهان ولاړل او مشغول سول په تلخیص د کتاب جانه
 پسله شلوکالوزیاره
 کتاب سودري د اوبن باره
 دا کتاب دوه سوه توکه دوي تقدیم کړو پاچا ته
 خلوې بنت کاله وه تېرسوی دوي نزدی وه فنا ته
 پاچا هم ډېر معمر وو
 منځ پرلوری د سفرو وو
 ده وي: "اې پوهولیکوالو زهيم خوبن ستاسي له زیاره
 اوږد دئ دا کتاب پېحده نسته وخت د لوست لپاره
 ورسئ یائی لابنه لنډ کئ
 اوږد کالی دئ تشئی گندہ کئ"
 دا پلا پوا پوهان روان سول په شل کاله ئې زحمت کړ
 په لس توکه ئې تلخیص کړ په دې لارکي ئې همت کړ
 ټول زاره سوه په دې کارکي
 د شپېتوکالو په زیارکي

پر ملا کپوپ غابونه توی سول
 و پښته سپین سترگی تاریکي
 دوی حاضر سول و پاچاته
 لرزان سرا او پښې باريکي
 کتاب وورا او یو ووری وو
 ډېر خلص او هم کوچنی وو
 پوهان راغل و دربارته
 پاچا پروت د مرگ پر حال وو
 ده د مرگ سوګلی وهلي او مشغول په دې مقال وو
 "زه خو مرم حم په سفر"
 و مي نه لوست دا اثر
 د دې پوهی ډلي سرهم
 له زړتیا مرگ ته نژدې وو
 پربسترد پاچا غوزار سو
 د ژوندون مزی ئې پري وو
 د انسان د ژوند داستان
 ده کې لنډ په دې بیان:
 "درې خلور توري دي واروئ
 بنه لنډې يزد دې کتاب
 زې پو، ربپو او بیا مرونه
 دا خلص دئ د دې باب
 د بشرتاري خ په هول
 پاچا وارو په دې دا هول"

---

* کابل مجله، ۱۳۲۴ ش، اوومه گنې، ۸ مخ.

د زمانی حیرت

د بشرکاروانرهی دئ، خو منزل دورودرازدئ
 منزلپاته دئ پر ليري خواراخته په حرص و آزدئ
 که هر خومخي له درومي، ترشاپاته وي هغوني
 سياطى کري لاره طى کري، په ئالى کي بندى بازدئ
 آزانگى له غرونونو خېژى، هيچ باغنه دئ بى اشره
 دلتە هلته انعکاس دئ، په فضاکي يواوازدئ
 د وربىنم چىنجى په خېرى دئ، ئان کري بند پخىلە ئالە
 تو مىكئى تباھي دە، دا هم هغە زەرى گازدئ
 زماسترىگى به خوبىپىي، چىي بشرپىچارە وينم
 په خىل لاسئى اور بل کري، پكىنىي وريت په سوز و سازدئ
 گورم وينمه تېرىپىم، د بشر پر حال زېپىم
 ارس طوطرانشىئىنە تولە ئى زە هم ھېنىپىم*

---

* کابل مجله، ۱۳۲۵ ش، خلرمە گىھ، ۱۵ مخ.

د زړه ډېو

توره شپه ده توره خنګل دئ   پکښي ورک يم سرگردانه
 نه خه ويئن، نه پوهېږم   نه روڼاسته، نه بنهاهه
 ئخ خونه پوهېږم چيري؟
 دا خبری رانه هېری
 بصيرت می زاييل سوي   ړوندو کونې يمه بې فکره
 نه خبريمه، له ځانهه   ورک د دې، هغه، له ذکره
 مه سې ورک هسي تiarه کي
 چې دې عقل و حس کارنه کي
 دا چې ګرمه بې فکره   بې سنجشه بسورې دل دي
 دا چې ژوند کوم تiarو کي   نه ژوندون نه سوچ کول دي
 زه يم مر، ځان ژوندي بولم
 د ژوندون سندري بولم
 په دې توره تiarه ورک و م   داسي دغ راغى له ورایه:

ئان له بل د "زېه خراغ" کړه   ترڅو ویرکوي بې ئایه
 په روښائي خه مقصده
 لاردي مومنه عقل و سدله
 دا د پوهده د پره روښه   روښوي کلی کورواړه
 عقل و هوښسي په روښانه   بنه ځلاندہ سی په دواړه
 د اخراج بل که په کورکي
 د دې مېني په هر لورکي *

---

* کابل مجله، ۱۳۲۵ ش، پنځمه گنې، ۱۶ مخ.

د ژوند غوبښنه

زمانې زخمه تېره کړله د چنګ
بغوی نوی نغمې په نوی ترنګ

اورېدونکي ټې مسٽي وجد و شغف کا
که بدای که قلندر دئ که ملنګ

رندان میل کاندي و خپلو میخانوله
مسٽي نسته په بنيښه کي د پرنګ

ساقي پا خه جام د ميو عنایت که
ياران تېري هيله کاندي د چښنګ

د پلرو له خم خاني ډکي کاسي که
زاره مى را پره ترخه یاقوتی رنګ

په کلو کلو مو جام تشن او نسکور دئ
ترتا و گرممه ورسه په درډنګ

نه به تل فلک یا وروی درندانو
نه به وي روزگار دمهرود فرهنگ

نورو مړه اورونه بل کړه په نغريو
زما اور مړ دئ نه روپا ستنه نه ئې سونګ

هغه زړه چې له زاره سوزه خالي وي
ترې به تره و چه پربنه د خرنګ

درد و سوي متاع د مينې د بازار دي
زړه ودان په ارزو او په غوبښتنګ

جار تره ګله قلندر ازاد مشريه
چې په تش لاس وي ولا پر نام وتنګ *

---

* کابل مجله، ۱۳۲۶ ش، شپړه ګنه، ۲۰ مخ. دا شعر دوهم وار په ۱۳۳۱ ش کال، د قوس پر پنځمه په آزاد افغانستان نومي اخبار کي خپور سوي دي. هلهه ئې عنوان "د زمانی ترنګ" دي.

غزل

ساقی پا خه را ورہ ماله جامد ملو
 راسه و ناخو په منع کي د سرو گلو
 پسرلی سو هر سپری شور و شفگ کا
 مو بوله نه بنایي چمونه د تلو
 زمانه پر مخ روانه گرندي ده
 اتظرانه کازمو برد پا خپدلو
 ياران ولا پل په چمن کي نتداري کا
 مو بيو پاته لا په خپردي خ نيلو
 زره دي سور، حيات بي خونده سينه يخه
 روح آرزو كري د كالبوت د تشلو
 ترتا و گرم زما د زره آرامه
 مه پ ب بدھ مي په تورتم د ويرژرلوا
 ستادي وي که به مي هسي په غم و ژنې
 نسته تو ان په دې سره او رکي د سو خلو
 په يوه پياله دي مرقوم يداركه
 گوره خي مخ د گرنگ په پرپوتلو
 نه نظام د ژوند معلوم نه ئې مزه سته
 نه خبريم چي خه سرد ژوند او مړلو

بې نظامه قوم پروت دئ شاوخوا کي
 انتظار کاد مسیح د پوکولو
 بېغ کپه پورته په فضا کي چي تول "وبین سئ"
 تېرسو وخت د نایندا لمسولو
 د ژوندون خزان به توله يیا بهارسي
 که ساقی و کړي همت د می وېشلو*

کوتاه، ۸ حوت ۱۳۲۶ ش

---

* کابل مجله، ۱۳۲۷ ش، دوهمه ګډه. دغه غزل د دوههم وار له پاره د ۱۳۳۱ ش کال د قوس پر پنځمه په (آزاد افغانستان) نومي اخبار کي خپره سوي ده، هلتنه ئې عنوان "زمانه مور ته انتظار نه کوي" دی (م. روھیال).

تور سکور

لہ ما مہ تبنته کہ پوہیے زہ را غلی لہ رونایم
 مخ می تور بدن می توردئ خوباطن کی دپر صفائم
 سرترا پایہ سرہ لمبہ یم
 زما داستان واورہ چی خدیم؟
 زہ سور اور و مہ سوؤونکی سراپا آتس نہاد یم
 اوں می مہ گورہ چی سور یم زہ دا اور پینت و نژاد یم
 زرہ کی پت مصال لرمہ
 تورہ شپہ رونیا کومہ
 کھلہ اورہ سرہ کبپنیم ژربہ زہ بیال کھا اور سم
 دا تور مخ بہ می تک سور سی و تیاری تہ بہ پغور سم
 زرہ می ڈک لہ سرو لمبودی
 منتظر درونپ دودی
 یوبخڑی اور کافی دی چی می ټول بدن رونیا کا

کوم دئ اور چي مي په ھان سي   دا تور مخ مي راصفا کا
 مستعد ھلازه يم
 لھلوی سره او رزاده يم
 راسه اپ د او ر ب خری !   کبپنه زما سره چي او ر سم
 زور داستان مي بياتازه سي   لھم جنسو سره و رو ر سم
 لاتر خوبه هسي توريم ?
 * پرورش غواړمه او ريم !

* کابل مجله، ۱۳۲۷ ش، ۳ - ۴ گنہ، ۳۶ مخ.

غزل

د زړه درد می نه ئایپېي کوزو پاس
قلندره راول پسمه راکه لاس

یاران ولاره د ګلشن و نندارو ته
زه پاماله کرم په سود کي د غم آس

د زړه درد می نبه متاع د سرلورې ده
مه کېه که می اغوستی تور کرباس

يو ګړۍ راسره کښېنه اې همدرده
زه د زړه خاوند ګډه خير الناس

شين ګلشن می زمول سو و ګوره عالمه
ده چېي لاسته کې تېرہ د جورداس

ما تنه گوري په تورو سترگوولي
رقیانو سره گرزي لاس په لاس

تظاهر پل، حقیقت پل دئ که گوري
پر چاغنېت نه حسابېږي تش اماس

په دنيا کي کار په تینګه اراده سی
تذبذب او پره اچوي وسواں

ئان دروېش که په گودري کي پاچهي ده
لوړ پده نه په کالونه په مواس

د زړه درد به پت ساتمه له وګړي
نه چې بد تعیيرئي وکاندي خناس*

چمن، ۱ حوت ۱۳۲۶

---

* کابل مجله، ۱۳۲۷ ش، پنځمه گنه، ۱۶ مخ. دا غزله دوهم خل په ۱۳۳۱ ش کال په (آزاد افغانستان) نومي اخبار کي خپره سوه. هلهه ئې عنوان دي: "راکه لاس" (م. روھیال).

د رنځور زګېروی

یو وار خداي د پاره زموږ پر لور گذر که
ددردمنو زپوله حاله ټان خبر که

د بسمل په دود پراته دی سوئخي پرئخي
لېړمه مهـم د دې ویرژليو د پرهـر که

کښتی ماته طوفاني او بـه بهـبـي
اې مانو! و دې غرق سوي تهـلاس ورـکـه

رنځور پروت د مرګ سوګلې وهـينه مرـينـه
زمـا طـيـبيـه! يـو نـظر پـرـمـختـصـرـکـه

د عـشـقـ اوـرـ پـهـ زـړـهـ کـيـ مـريـ نـغـرـيـ سـړـېـيـ
راـسـهـ يـيـاـ روـبـانـ دـ تـلـلـيـ اوـرـ اـخـگـرـ کـهـ

زمـا اوـستـاـ زـونـدـ دـئـ تـپـلـىـ سـرـهـ گـورـهـ
ټـانـ لـهـ پـاـرـهـ زـماـ اـحـوالـ لـېـڅـهـ بهـترـ کـهـ

که زنه یم ستاد مخدئ سیلانی خوک؟
ماد خپل گلشن پتن خونین جگر که

بزم تود که! ای ساقی وخت نشاط دئ
یو وار بکلی مخ محفل کی جلوه گر که

زه خوستا ومه، ستایمه، ستابه یمه
کله ته پر خپل لپوالد بنو نظر که!^{*}

---

* کابل مجله، ۱۳۲۷ ش، کال ۱۵ مه ۱۳، مخ.

غزل

زره پرسرد دی که سارکوی پرواز
 گلستان کی پیدانه کر اهل راز
 بلبل والوتی په و روئی وویله:
 بابنه نه سی کراپی بنکارونه د شهباز
 په نگاهئی زروننه و کینه له کو گله
 هیچ حاجت نسته چی مکر کرپی غماز
 او مه کله گله پدای د عشق په اورسی
 پاخه بویه چی وی ورد سوز و ساز
 سهار راسه د وطن خوبه نسیمه
 چی زرگی در سره و کارا زونیاز
 په ثرازرا اگه بوان په او بنسو سورسو
 شه حاجت دئ د بل رنگ او د پرداز
 پر پشان کا کل دی بی از زرگی پر پشان کر
 د آزاد مرغه پابنده سو خه راز؟
 ب غوم به تل شپیلی له درد و سوزه
 هو! د زره اور سروی صوت حجاز*

تمنا

کشکی زماد زره له درده ته خبر وای
 لطف و مهر دی مرهم زماد پره روای
 در ته کرلای می د عشق خوب پ خبری
 نه رو قیب وای، نه رو بیار نه غمزه گروای
 زما و ستار منع ئی جو پ کره فسادونه
 کشکی دا مقصد رقیب خاوری پرسروای
 ه پری شپی می په سرو او بنکودی ژړلی
 کشکی آه د نیمي شپی له خه اشر وای
 هیخ ارمان به می په زره نه وای که مړوای
 خوکه ته ولا پرسرد محضر وای
 که تامینه خه لمه ما سره پاللای
 زه به تل ولا په مینه ستا پرور وای
 زه به ولی هسي خوار ذلیل رسوا وای
 که پر لاري می خوا خوبی خوک ره بر وای
 "حبیبی" به تل اسرار د عشق ویلای
 د نکات او رو پدونکی که دلب روای*

د بشاغلي الفت جواب:

ستا گناه

حق ويل مشكل دي حق ويونكى په دارسوی دئ
يائىپ غابن وتلى يا په گەپو سىنگ سارسوی دئ

يا ناست دهم زنگ كى چى ئې بل تە حق ويلى دئ
ياتلى خارج تەلە وطنە فرار سارسوی دئ

تە يې نە بندى نە ئې لە ملکە خخە كېرىپ بېرون
ھريوا شناستا پە دې سزا گرفتار سارسوی دئ

دا لو يە گناه چى د مظلوم و پە حق ژاري خوک
واورە هر ظالم لە دې ژرانە پە دارسوی دئ

خوک چى جگوي پرده ترى لاندى بىنە او بدگوري
زە وايم صادق دئ د انعام سزاوار سارسوی دئ

تۈل خلگ ورتە بىنە وايىپ بىنە نوم ئې ستايى مدام
بى لە خود غرضو چى لە دې نە انكار سارسوی دئ

وایی خودغرضه چې ترې دواړه سترګي وباسئ
ولي دوي بې اذنه د دي کار طلبگار سوي دي

کله هر سړۍ تلای سې پر خپل سر له پر دې لاندي
څوک چې پر خپل سرخې مخ په وړاندې ګزار سوي دئ

نه غواړي صاحب غرض چې په حال ئې پوه سې بل
څوک چې سې واقف په حال خوب نه وي ییدار سوي دئ

پت شیونه مه لټوه سربه دې پکښي ولار سې
چا چې ئې شوق کړې په غمونو دو چار سوي دئ*

توبه توبه

دنس خوبله بیماری توبه توبه
د بد ذاته لهیاری توبه توبه

چی په دوهئی خرخوی په لسئی اخلي
له دی شان سوداگری توبه توبه

چی د عمریار پرپردی غواپی بلنوی
له دی رنگ و فاداری توبه توبه

چی په لمسه د رقیب و زنی خپل و رور
له دی هسي و رور گلوی توبه توبه

چی سورلی ورتهد اس و خره یونسکاري
له دی هسي سوارکاري توبه توبه

چی بی ئایه په لویانو کرپی تهمتہ
له دی قسمه هو بنیاری توبه توبه

چي گيدپوي د يeron د کور زمری وي
له دې هسي بهادری توبه توبه

چي وعده کري د وفا پکبني جفا کري
له دې رنگه غداری توبه توبه

چي عاصبئي مال خوري پنهان د ستر گو
له دې هسي ييداري توبه توبه

چي کري جوار اميد کري د غنمو
له دې شان اميدواری توبه توبه

چي شيطانئي له عمل خخه شرمېږي
د عصریت له بدکاری توبه توبه*

آزاده مرغی

یوهونه می په باع کی ولیدله
پاس پر سرئی یوه خاله بنکاریدله

پکبی ناسته یو بناسته بنکلې مرغی وه
خه به وايم درته خومره گلالی وه

دائی کور که بنگله وه که بورجل وو؟
زه خو وايم د مرغانو تاج محل وو

د مرغی واره بچی پکبی پراته وه
خو مشکل ئی لە دی ئالی خخه واته وه

مرغی نه پې بنوده خپل بچی هيچكله
چی پرواز او ال تو خخه وي غافله

وربنودل ئی په هوا کی پروازونه
خپرول او رپول بھئی وزرونه

چې بچې خپل کړي آزاد له دغه قیده
له وزرو خپلونه سی نامیده

خپله ولاړ سی په دانه پسی هر لورته
و ګرځی په خپله خوبنې کښته پورته

اعتماد ئې په خپل خانګه او وزر سی
ترپرواژ لاندی ئې غرونه بحرو بر سی

هر لور والوزي اختيار او واک ئې خپل وي
هسي نه چې صورت خپل واک ئې دبل وي*

زلمي ارمانونه

زه د بکلا په انگازو پسي ئم
 په سپين تندی تورو پکو پسي ئم
 د مينتوب ناري سورپ مي خوبني
 په چاودو زرونو او سپلو پسي ئم
 چاوي چي زره کره خيله مېنه هېره؟
 چا چي هېركې يم هغۇپسى ئم
 د آشنايى په ېوتوب مي قىم
 ېلونى نېيم چي پردو پسى ئم
 د بىل پېرزو د بىل بىھانە خە كۈم؟
 ستاپه جفانازو نخرو پسى ئم
 ېلونى مينە سدىلە سەرىيابىي
 يىھە ھوبنيار خولېلونو پسى ئم
 مخ مي گئىبى، لە حرمەتاتە
 ھيوا دە! ستاپا كىي ورشو پسى ئم
 يىھە په يادو دى دورخىي ژوندى
 چي شپە سى يىادى اندې بننۇ پسى ئم

رائه چي خود عشق نغرى تنگوو
 زره! زه په بلوانگا زو پسي خم
 سترگي دي جار سرم راته گوره په ناز
 كه خم، خوستا سترگو كاتو پسي خم
 روپاد ميني مي دزره روپاي
 كله په تورو تيار و شپو پسي خم
 سپينو و پښتو را کي پيغام دتلني
 زه خوزل ميوار مانو پسي خم
 نه خم، نه خم، پر بله لاره نه خم
 كه خمه، زه خو په پښتو پسي خم*

پېښور، حمل ۱۳۳۴ ش

---

* "د پښتو د پخوانی او اوسنی ادب منتخبات"، د اړواښاد استاد بینوا ناچا په اثر، دوهمه برخه، ۱۸۱ مخ.

د بهير سالار ته

د قافلي سالاره! پاشه وخت د تلو راغى
 غور كه، له ليري نه جرس په شرنگېدو راغى
 تر خوبه وخت له لاسه باسو په دې تشه وينا
 شپه سوه سحر، وخت د کارو د پا خېدو راغى
 د خدائى د پاره قام را تول كه د وحدت پر خلبي
 چي لوی افغانه! او سدي وارد تولېدو راغى
 وهل، رتيل، او پرزول نه ده د وخت تقاضا
 زمان د ميني او د خوبني او پيرزو راغى
 زرونده په لاس کي كه! چاره نه کوري اش د ميني
 پر پکره بنه نه ده، او سنوبت د رغېدو راغى
 ودانه خاله کره بنه لو، د بصيرت په رونها
 شهبازه! بيا چي دي وزر پر غورېدو راغى
 ولا رسه! پاشه چي د زirono قافلي کرو ويسي
 گوره مشتاق زره په غور حنگ په رېيدو راغى
 كه دي په زره کي دئ ارمان د هغه تللي عظمت
 نورا كه لاس! چي وخت ئې ييرته د راتلو راغى

که زه او ته سره یونه سو، نو یو والی چرته؟
 په دې پېلتون خو، عظیم قام پرور کېدو راغى
 بلا دی وا خلمه سالاره! که دی غوبو ی شنوا
 زړه می له دردہ دې غزل کې په نارو راغى
 او بسکي، آهونه، او سپلي، کوکاري زما ووينه
 که دی داستان د لوی پښتون په يادېدو راغى*

پېښور، مئ ۱۹۵۳

---

* "د پښتو د پخوانی او او سني ادب منتخبات"، د استاد پېنوا ناچاپه اثر، دوهمه برخه، ۱۸۲ مخ.

خپل زره ته

زره رائه چي سره مله سو	زه تپيرې يك تنهاته؟
زه تهایمە مل غوارم	بوزه ما و پىستونخواته
راىھە خوبە جگۇ غروتە	د نسيم بە خوالە گرسو
لە "تىراھە" بە ورتىرسو	سيلانى بە دسپين غرسو
راكەلاس چە سره خوبە	مخ كىي او بىداو گران سفردىئ
د پىدىسو مل سې خدايە!	دا سفرنە دئى سقدى!
زره رائه چي خوروان سو	د لىلى و بىكلى بىارتە
تە ئىسى؟ ما در سره بوزه!	د يىتەن نىكە مزارتە
تلە خوبنە يې زره! چي تلى سې	زە محروم يم لە وطنە
بلىل پروتيم پە قفس كىي	وركە باغە لە چمنە
زە ورخە! خويوسە او بىكىي	ملغلرى ارمغان زما
بنايىي دا چىي ياد بە كرينى	زمادوستان پردى نىبان زما

دوطن زیارت له ورسه! جبین ساپه هغه ورسه	زره ورئه الله دی مل سه! زمـا سـجـدـي نـياـزوـنـه يـوـسـه
تنـدـی بـدـه دـلـیـلـی درـتـه کـرـه تـحـفـه دـیـارـ حـضـرـتـه! * زـمـا اوـبـنـکـیـ، دـزـرـهـ وـینـیـ	کـهـ زـهـ تـلـایـ نـهـ سـمـهـ تـهـ ئـهـ! زـمـا اوـبـنـکـیـ، دـزـرـهـ وـینـیـ

پـسـرـلـیـ

کـهـ خـزانـنـهـ وـیـ بـهـارـخـهـ?
 کـهـ سـوـرـاـرـنـهـ وـیـ گـلـزـارـخـهـ?
 روـبـاـهـمـ پـهـ تـیـارـهـ بـنـکـارـیـ
 کـهـ شـپـهـنـهـ وـیـ نـوـسـهـارـخـهـ?
 **

---

* لـاـرـ مجلـهـ، پـیـبـنـورـ ۱۹۵۷ لـومـهـیـ کـالـ ۳ گـنـهـ.

** طـلـوعـ اـفـغانـ، ۱۳۳۶ شـ، اوـلـهـ گـنـهـ.

طوفان

که او ره او ره! بارانه او ره!
 د زرہ لمبی می لپٹھے سپری که!
 خخوا کی خاخی، خپی اور یخی، په غرپ مبا ژاری،
 برپینساوی پاس پاس، پر آسمانو نو
 په پپک پپک خاندی، تنا غرپ مبپری

***

په خاخکی خاخکی، جو پرسی رو دونه
 به پری، ژاری، ناری سوری کا
 دا آ بشارونه ڈک ڈک سیندونه
 تلابن کا ټغلی، چرتھه روان دی؟
 ٿی پر کوم لوري دا طوفانو نه؟

***

چیری روان یبی؟ لویه طوفانه!
 دا کشش خدئی؟ دا خرام خدئی؟
 د سیند په تل کي، ست آرامگاه وي

خې هلته؟ هو، هو! هلته به لوی سیند
 تا په خپل غېرکي، هو ساخوندي کا
 گوره، دا وصل، دا گډون خوني؟
 د خوند زانګوده، د میني بام دئ

***

که پروت يې، کښېنه! که ناست يې پاشه!
 ولا پې؟ ژرسه! ژرار او ان سه!
 نري واله يې! کوچنۍ چينه يې!
 شاخکي دي ټول که! یو لوی طوفان سه!
 شيګي، ډبري، د بنت و غرواره!
 په تحرک کي ټوله، سره و نغاره*

کراچي، ۲۵ اگست ۱۹۶۱م

---

* "د پښتو د پخوانی او اوسيني ادب منتخبات"، د استاد پېنوا ناچاپه اثر، دوهمه برخه، ۱۸۳ مخ.

د زړه سره

راسه زړگیه ما ته وايد پښتو خبری
 د پښتنه د ټرتاریخ او د ژوندون وينا
 د لوی لودي او د غلجي، سوري، ګډون وينا
 د لوی پښتون د عظمت بیا د بیلتون وينا
 راسه چې کښېنو سره
 د چا په ياد داسي زړگیه! تا پړېشان وينم
 په خه کړاو دي هسي شاني څلبلان وينم
 داستله منځه د سرو وينورود روان وينم
 شه ده در پښنه - زړگیه هېښه
 راته ووايد لپخه - له در ده سوزه وينا
 زړه راته خپور کړ، له در ده د خپل ګروم داستان
 د پښتنه د ټر عظمت جلال او نوم داستان
 د پښن، بنو، د پښور او د سدوم داستان
 ده ويل: اټک چيري ولاړ؟
 خوشحال خټک چيري ولاړ؟
 بولان، کوبک چيري ولاړ؟
 زما، نه هېږي د مابن او د سوات سيمې

د اباسین، د شال، د ژوب او د کوهات سیمی

هغه د تورو د بربنناوو او د بات سیمی

خنگه به هپر کرم زه

د هفو غرونون بکلا

دا پېښور، دا تیرا

ټوچی ټوچی کړزمانې عظیم ھیواد د پښتون

لړنډ دئ پاته هغه بزم چې مو درلو دی پرون

اباسین ژارې پر دې حال باندي په خنگه تاخون

زمود پر ذلت ژارې

پر تېر عظمت ژارې

خنگه په ورت ژارې؟

سپین پستانه هله ته په خنگه سوئند او رسوئي

د ناپا کانو په ظلمو کې خور او ورور سوئي

بیا می زړگی د غلیمانو په پیغور سوئي

آسمانه کړي به جفا؟

څونې تر کومه پر ما؟

اروې کنه دا وینا؟

لاس که می برسي، کرم به تا آسمانه درې وړي

وینم له تا نه په کلو کلو جفا ناورې

ترڅو به اروم د غلیم خبری برې برې

زه به ذليل نه یم تل

وخت به می راسی یو بل
 لاس به می برسي یو ئخل
 زه به پښتون ته پر دنیا یو بنکلی کور جور کرم
 بیا به خپل با غپه بنو گلونو بنه سمسور جور کرم
 د لوی پښتون په لوی نامه به لوی انخور جور کرم
 د خپل و روره سره
 به سمه غاره غړی
 د محبت په کړی
 بیا به نو وايمه دنیا ته چې زه سیال یمه
 د حق مرستیال یمه
 زه مینه پال یمه
 کرمد به جوره یوه بنکلې د پښتون دنیا
 وي به رو بنانه د پوهنې د وړانګو په روپا
 سی به زانګو د انساتوب د غه سپیره پښتونخوا
 د پوهېي روغې سیمه
 د برم او جورې سیمه
 د پښتونوالی د لوړتیا د عظمت زانګو
 د لوړ همت، د عالي فکر، د نهضت زانګو
 د انساتوب، د فضیلت، د محبت زانګو *

---

* کندهار مجله، ۱۳۴۱ ش کال، ۷ - ۸ گنې، ۱۵ مخ.

د عشق پور

ماته‌مه وايه‌چي دا خهش رو شوردي
 انهيواله! په زرگي کي مي سور او ردي
 ناوکي پرسپين تندی را خپور او ربل کي
 که د ورخوي زره د شپې په را تلو تو ردي؟
 زه په زره ساده د درد ناري و همه
 غماز خوشوي لگولي د غاو تو ردي
 که ته بولې ياشري مي، باک مي نسته
 له ازله مي پر غاره د عشق پور دئ
 ميني هسي زره راسپين کي چي ئې گورم
 زماد سرد بمن مي هم د سترگو تو ردي
 راته نه گوري، بانې کا هسي داسي:
 تېره کپري ئې پر لو ته باندي لور دئ
 د زره درد وو، چي مي داغزل انشا کړ
 کنه مينه او داستان خوئي لانور دئ*

کابل، ۱۰ حمل، ۱۳۵۰

---

* آريانا مجله، ۵ ۱۳۵۰ ش کال دوهمه گنه، ۹۴ مخ.

مین

په فتواد در دمندانو به تل پروي
که مين نه دغريت په خاور و خروي

دليلا د کوشي خاوروي، خوب لئاي
په همت او صلاحت تر هر چالوروي

د بدای قصر به نه ويني په ستر گو
که دی ناست په ڈېر کوچني واره انگروي

دلوري سپلاب به بیا پکبني به پري
که هر خواوبو خورلى لکه خوروبي

د شرف په لار به درومي په مرانه
که ئې سرئي ييا پردغى لاري مروي

خان به نه بايلي ولا ربه پر همت وي
که هر خود ظالمانو په بېر وي

بندگي دنسئي وي هسي پري ايښې
ورته يو که خه سپاره او که خه غور وي

په سپين زره به سربندي د عشق لپاره
د غمازله خواکه خه په تور کړوي

د روپش غوندي په ګودړي به سرداري کا
سردده به تاج د فقر لره وړوي

که خوبانئي هر خوشړي له بزمه
تل به دی اخته د دوى د عشق په کړوي

که خاورین انسان بي ځایه په هر ځای کي
سرلپړي کوي هغونې به دی ځور وي*

کابل، ۱ حمل ۱۳۵۰

د شعر هنگامه

چي زاهد په ميو لپشونده لنده کره
 په تيندکو کي ئې جو په عربده کره
 تنده نه سوله په ماته درندانو
 په ايندو، ايندو ئې تشه ميکده کره
 ساقى نه وو هسي مست او غرق په ميو
 دارندى او مى نوشى ئې لە ما زده کره
 خلک وا يى دپردى ترشا اسرا ردي
 چه خونه وو چي ئې پورته دا پرده کره
 سيل داوبنۋى لە سترگورا ايلە سو
 شرمندە ئې ھم آموھم نر بدە کره
 پس لە ھيرە مى دابىكلى شعرو وې
 هنگامە دسا پە شعمى تودە کره

سید ته خطاب

ته به پر مئکه او سپدلي
 خونظر دي پر آسمان وو
 ستا په خيال کي رفعت وو
 ستا نظر کي که کشان وو
 هوب په مينه د وطن وي
 په نظر کي دي افغان وو*

---

* د زېري فوق العاده ګنه، د ۱۳۵۵ کې، ۱۲ مخ. دی شعر ته په اصل کي استاد الفت لیکل سوي دي، خو د زېري د هغه وخت چلدونکي محترم زلمي هيوا دمل ليکي؛ "مرحوم پوهاند عبدالحفي حبibi، علامه سيد جمال الدين افغاني ته یو نظم ويلى دي، خو دا نظم د ۱۳۵۵ کال د زېري جو ردي په لوړۍ ګبه ضميمه کي د استاد الفت په نامه چاپ شوي دي، استاد حبibi د چېله ما ته د دې انتساب د عدم صحت په باب ويلى وو" (د ماستري د دوروي د متونو نوبت).

سید جمال الدین افغان

شرق می ویبن کی د وحدت په لور آواز
 هند، اپران له استانبوله تر حجاز
 له کونړه پا خېدم جهان می ونيو
 لخ می کی د اسلامي یو والي راز
 خوک چي لور مقصد لري هغه لور پېږي
 په غټه صید پسي لور ئې د غرونو باز
 زرونه تور، عقلونه تور، ستر ګي رندي وې
 ماښکاره کړله سِرونه راز په راز
 خوک چي درد او سوزد زره لري سپري دئ
 د بې دردو سرخونه ارزې په غاز
 زماد عشق او د شرقی خلکو دردونه
 افسانه سوهه محمود او د ایاز
 پس له مرگه می لیدني لره راسه
 چي در زده کرم د دردمنو سوز و ساز*

---

* زېږي، ۵ ش ۱۳۵۵ کال ۴۹ مه گئه.

سره وبا

چي گله په وطن سوه سره وباكلي په کلي
د خدای مسلمانان ئی کړل تبا کلي په کلي

مرګو ده را بللي، دي ددانو مرتدانو
سره کړه نامراديو د مرګ خواکلي په کلي
اجل دئ چي راوزي له توپو، له مشين ګنو
خوانې دی رژولي دي بلاکلي په کلي
سپړه کړل بمباريو ودان کلي، شنه کښتونه
ټانکونو بورجلونه کړل پېديا کلي په کلي
بمونه شپه او ورخ او ری دروس له جهازونو
سرې وینې دي بهاندي شا و خواکلي په کلي
ځنګلونه د دي پاکو غرو طعمه سوه ناپالمو
وريتې په دې اور کي پښتونخواکلي په کلي

صرفه نه پرورو، نه پرزرو سته، نه پر بسخو
کشتار دئ، قتل عام دئ بر ملاکلي په کلي

پراته‌دی گام پر گام د شهیدانو په سرو وینو
لو گه د ژوندانه دئن سبا کلی په کلی

د غوبسو په خوراک ئې ھناور رسپدای نه سی
ھوا سو له لابسونو څه خوسا کلی په کلی
وطن سو سره بتی، پکبندی پنې دی د سرو نو
ھوانان د پښتنو سوه نیمه خوا کلی په کلی
سرونه سولبې یی، ژوند و نونه بې ارزښته
او سو ینی د سپو سولې و پیا کلی په کلی
سپکتیا و هل کوتل، بند وزندان، ژوبلی مرگونه
نصیب د خان، بدای، شیخ و ملا کلی په کلی
واړه یتیم یسیر، مېرمنی کونډی، بوری، و راری
کمبلی دی هواری، د پاتا کلی په کلی
ښراوی دی، ژړاوی دی، چیغاری دی، کوکاری
سرپ ساندي دی د بورو هره خوا کلی په کلی
تارا کد چنگیزیانو مو او سه پرسو، چي رالو پېږي
دا تکی د خلقیانو له تنا کلی په کلی

په سیله به سلا او په وسلو ئې و ژل کېږو
پر روس موئکه پور ده خون بها کلی په کلی

موږهم آخر بشريو، د کريمليں صوبه دارانو!
پرڅه مو په خپل ملک کي کړو تباکلي په کلې

د زوي زره مو ترخوله سه موږ مو تې په سره و با کړو
په خپل وطن مو ګډه سه و با کلې په کلې
کاپه [ټول] امدعیان دي، د بشرد حق غونبنتلو
هیڅ نه اروي، دا زموږ د غم غوغا کلې په کلې

ای لویه قادر خدایه! د غه خواست مو ته قبول کړې
خلقیان د دې وطن کړې پوپنا کلې په کلې *

---

* د درد دل و پیام عصر د مقدمې "ک" مخ.

د استقلال د شهیدانو پر هدیره

د نیکه گانو جرگه

(۱)

یوه ورځ د خوب وطن په فکرو خیال ووم
 ګاهد تېر عصر په یاد، ګه د حال ووم
 د زاره عظمت په فکر کي خوشحال ووم

تاریخي شوکت می ټوله یاداوه
 د میرویس تدبیر او فکر می ستایه
 د محمود فاتح تاریخ به می واي ه

(۲)

چي بسگاره راته د تېر دور منظر سو
 د وطن پر تېر شوکت به می نظر سو
 پردا او س حالت چي زما يرته گذر سو

د وطن گران استقلال می په یاد راغی
 له دې یاده می نابناده زره بنداد راغی
 خراب فکر می ودان سو آباد راغی

(۳)

په دې ضمن را په یاد هغه ځوانان سوه
 چې په عشق کې د وطن خپل شهیدان سوه
 تر خپل دین او خپلی مېني بنه قربان سوه

د غلیم په مقابل کې سینه سپر کړه
 په سرو وینو ئې رنګین سمه او غر کړه
 خپله مېنه ئې خوندي له لوی خطر کړه

(۴)

نوره ی سومه د دوی مزارو خواته
 چې پراخ دی پراته نوي کلاته
 بوی د مشکوئې نشرېږي و فضاته

قبرستان خونه دئ دا یو لاله مزار دئ
 په سرو وینو د شهید نقش و نگار دئ
 د وطن د ننگې یاليو دا مزار دئ

(۵)

دا مزار نه دئ هر قبر ئې با غچەدە
 لە جنتە ورتە خلاصە در بچەدە
 دلتە پروتە د ملت د با غۇنچەدە

چىي غۇرپىرىي تول گلشن خندانوي
 د وطن د شىپى افق روبنانوي
 د مىين خسۇرمنى زە شادانوي

(۶)

قىرساتان نه دئ خوبگاھ دە زمريا نو
 دا مجمع د پىبىتنو د بنو ئەلمىانو
 آرامگاھ داد هغۇ شەھيدانو

چىي ئې ئەمان كى قربانى تروطن خېل
 پە سرو وينو ئې او بە كى گلشن خېل
 پە دې خاورو كى ئې جور كى مدفن خېل

(۷)

ھدىرە خونە دە بىنە يوه دېرە دە
 شەھيدانو نىڭيالانو مركە دە
 دلتە جورە د نىكونولو جرگە دە

غزنوي، غوري، ميرويis و احمدشاه
هم محمود زمري اشرف سره همراه
هم اکبر غازى، ايوب او نادرشاه

(۸)

را حاضر سوه تول تپرسوي نيكه گان
پرمقد دشـهـيدـانـوـديـ شـادـمانـ
مـچـوـيـ پـرـسـرـاـوـسـتـرـگـوـ خـلـمـيـانـ

چـيـئـيـ نـتـگـهـ کـرـهـ پـرـحـائـيـ دـپـبـنـتوـنـوـالـيـ
وـخـاتـهـ پـرـقـولـاـوـگـائـيـ دـپـبـنـتوـنـوـالـيـ
پـهـ رـبـنـتـيـاـ سـوـلـهـ فـدـايـ دـپـبـنـتوـنـوـالـيـ

(۹)

زمـوـرـغـورـيـ فـاتـحـ وـدوـيـ تـهـ تـحسـينـ وـكـىـ
ميرـويـسـ خـانـ دـوـيـ تـهـ شـابـاسـ آـفـرـيـنـ وـكـىـ
احـمـدـشـاهـ پـرـغـلـيمـانـوـ نـفـرـيـنـ وـكـىـ

اـکـبـرـخـانـ وـلـپـهـ رـبـنـتـيـاـ زـمـوـرـ زـامـنـ يـاـسـتـ
ايـوبـخـانـ وـلـدـ وـطـنـ ئـلـمـيـ خـوـبـرـمنـ يـاـسـتـ
سيـدـ جـمـالـ وـلـدـ مـشـرقـ زـمـريـ درـدـمنـ يـاـسـتـ

(۱۰)

آفرین دی وی پر تاسو زموږ زامنو
 چې موساته وطن په خپلو وينو
 "استقلال" موکی حاصل اړی غیرتمنو!

شهیدان سواست په ساتنه د وطن
 تر آخر مو کړه پالنده د وطن
 ئان مو بايلو په روزنه د وطن

(۱۱)

راسئ او سنو په نعمت د ذوالجلال
 زړونه بناد کړئ درجو کې د کمال
 جنتونه سته نعمت دئ د وصال

ټوله ستاسي دي خالق انعام درکړي
 خپل نعمتئي دئ و تاسي ته عام کړي
 مكافات د قرباني دئ تاسي وړي

(۱۲)

تاسي ولا راست شهیدانو تنګيالو
 د وطن پر تنگ موسر کښې بوزمو
 د تېريې توري په زور مو توريالو

و گټلی استقلال غوندي نعمت
په ژوندي موکى زموږ نوم و عزت
وي پرتاسي دي د خدای عظيم رحمت

(۱۳)

اوسمو و سپاره وطن و پښتنو ته
دوطن د اوسيني نسل څلمو ته
ګورو دوی به د وطن و بسو ساتو ته

څه خدمت کوي او خه به قرباني کړي
چونکه دوی دعواد ننګ افغاناني کړي
ګوندي ئان په دې مجمر کي سپېلنې کړي

(۱۴)

پښتنو، اې پښتنو، اې افغانانو!
اې ژوندو زموږ زامن و ننګيالانو
دنیکونو دا ويناد شهیدانو

په بې غوره د دې عصر او لاده
د نجیب پښتون څلیمه او نژاده
پا خه کانده د وطن خونه آباده

(۱۵)

نيكه گان په سورو خاور و انتظار دي
 په لور بوناره کونکي په کوكاردي
 اميدواره ستاد فكر ستاد کاردي

چي به لور کاندي وطن په لوي همت
 وبه ساتي د نیکونو تپر عظمت
 بنه به کاندي د عزيز وطن خدمت

(۱۶)

بې زحمته او س وطن نه ساتل کېزى
 بې غيرته قوم زر زر محوه کېزى
 محوه کېزى و مقصده نه رسېزى

ولار بىزه د پېښتون ئلمىيە زويه
 د وطن په ودانىي زمرىيە زويه
 نيكه گان دى متظر لالىيە زويه

(۱۷)

په رېستيا كەتەددى وطن زمرى يې
 په رېستيا د پېښتىي زوى گۈندى يې
 د ميرويىس د احمد شاه بابا لمسى يې

لوربه کاندی نوم نبنا د نیکه گانو
چی نیکه نه سی خجل په کرو سیانو
غیر منود پنتون نیکه لم سیانو

(۱۸)

دا وطن موددارینو کورو گوردئ
د اسلام عزیزو طن او ستاسی کوردئ
که ئی نه ساتی نوشرم او پیغوردئ

استقلال به د وطن ساتی هر کله
دا خپل کور به له دب من ساتی هر کله
بیا بی بن به په خان او تن ساتی هر کله

(۱۹)

دو طن د شهیدانو داویناده
دب ساغلو نیکه گانو واویلا ده
داد دوی بن به نصیحت نه دئ طلا ده

که مو و ساتلی لور به پر جهان سو
او د عصر له فتنو به په امان سو
له سیالانو سره سم به پر میدان سو*

---

* خپلواک غرونه، د بېلا بېلو شاعرانو شعری مجموعه، ۱۳۶۷ ش، کابل، ۲۹ - ۳۶ مخونه.

د آزادی د شهید ويني

ماته په وينو د شهيد کي آزادی خندي
خکه چي واره مال و سرئي پرميدان بايللي

چاچي د خپل مرگ فيصله کړه د وطن پاره
د زړه په وينو مؤرخ د دوي قصې ليکلي

زکوډ د وينو د شهيد د قوم ژوندون ګنه
ما پېر قومونه په ايشارباندي آزاد ليدلې

چي د وطن له پاره چا د همت ملات پلي
هغه ځوانان بهادران به وو جنت ته تللي

ميدان د حشر کي به وي ولاړ په لوره غاره
هغه ملي شهيدان تول په وينو سره لپلي

شهيدان تول آوازد "ياليت قومي" کوي نن
ولي چي د دوي د شهد او و مراتب ليدلې

شهید له قبره خه آواز راهی دا وايي راته
بغير له وينو تو بولو چا حقوق گتلي

کښېنه ولا پسه خدمتونه د وطن دي کوه
ولي دي سترگي د عبرت پښتونه تا ګنډلي *

---

* خپلواک غړونه، د بېلا بلو شاعرانو شعری مجموعه، د بناغلو زلمي هیوادمل او زرین انځور ګډه
ټولونه، ۱۳۶۷ شن، کابل، ۴۱ مخ.

پیغام شهید

تقدیم:

بحضور پادشاه جوانیخت افغانستان،

اعلیحضرت محمدظاهرشاه افغان

بخواننده پیغام

پورخاور! زاده این آب و خاک
 باتو گویم پندهای مرد پاک
 "نادر" غازی شه عالی نژاد
 مام مشرق همچوا مردی نزاد
 نکته ها از تربت شاندوختم
 درس های پر به آموختم
 بشنو از من پند و "پیغام شهید"
 با تو دارد گفتگوها، ای سعید!

آغاز

فصل گل شد موسم فرخندگی
 نوبهار آمد گذشت افسردگی
 شور نوافگند بلبل در چمن
 در چمن گلهای زیبا خنده زن
 نوبهار افروخت چهره لبران
 شاهد گل جلوه گر در بوستان
 در گلستان سور محشر آفرید
 تا گل خاک سیاه آمد پدید
 شد فروزان لاله خونین جگر
 یک طرف از سینه کوه و کمر
 شعله زن شد لاله حمرا چونار
 کاشت آتش در دل صحرابهار
 دارد از نزهتگه مینو سراغ
 ای خوشاسیر نگارستان باغ
 میفزاید رونق این گل زمین
 اندر ایامیکه موج گل چنین
 مردگان را فطرت سیما بده
 ساقیا! جامی ز آب نابده

تا فروزم شعله مجد کهن
آتشی اندر ایاغ ما فگن!

سیر کابل و تشرف بمزار

اعلیحضرت شهید نورالله مرقده

شوق سیر گلشنم آمد فزون	دربهاران موسم شور و جنون
مدتی در خاک غزنی آمد	بهر سیر گل سوی گلشن شدم
بر زمین کابل مره او فتاد	بعد سیر گلشن محمود راد
بوده مردان جهان را آبرو	کابل آن شهری که گرد خاک او
پاره سازد قلب دشمن بی دریغ	کابل آن شهری که خارش همچو تیغ
اژدهایش خفتہ در کوه و کمر	از نسیمش روی افغان تازه تر
راد خیزو پر هنر پیرامنش	مردزا و شیر پرور دامنش
همچو جان ^(۱) پرورده بس مرد دلیر	شیر دل اکبر از بن که نره شیر
مرکز اجداد و نسل حال ما	لور حصارش مخزن آمال ما
در تلاش قبله ابروی او	جان ما اندر طواف کوی او
راه آنکو میرسد تا کوی دوست	ییدلان را سیر باغش آرزوست
گرد خاکش چشم ما را توییاست	اندرین شهری که قلب آسیاست

^(۱) غازی وزیر اکبر خان

^(۲) بالا حصار

^(۳) غازی محمد جان خان وردگ

نامور مردان پاک "صالحین"
 از رجال نامئی والاگهه
 آتشی، تابی، فروزی، آب داد
 اشک و خونی برد ام بی چون و چند
 شعله از درد دل انگیختم
 لحظه رفت از سرم این عقل و هوش
 من فقیرم برگ سبزی تحفه ام
 کی خبر دارد ز خود اندوه گین
 آن شهنه نیکو سیر مرد سعید
 ترجمان سوزش و هاهای دل
 فاتح تل، مصلح مدادگر!
 از لهیب انقلاب (آن برد و مات)
 "اوستادان جهان را اوستاد"
 ای رخت رونق فروز گلستان
 حق بی خشاید ترا ای شاه ما!
 مانده تو یادگار بس سترگ
 "گرفزون گردد تو اش افزوده!"

خفته دیدم راد مردان گزین
 از "شهیدان" غیور (نامور)
 دیدم آن فیضی که دل را تاب داد
 بر منجان تپه بالا بلند:
 بر مزار "شاه نادر" ریختم
 دیدم آن شاه شهیدان را خموش
 اشک گلگونی شارش کرده ام
 بحراند و همربود از خود چنین
 لحظه بر مرقد "شاه شهید"
 ریختم اشکی ز حسرت‌های دل
 گفتم ای مرد غیور نامور!
 ای که دادی ملت خود رانجات
 رونق کشور ز تو ای شاه راد!
 ملت از تو نامور شد در جهان
 سازو برگ مازسعيت شد بجا
 رفتی اما در دل خورد و بزرگ
 چون تو آزادی به ما بخشیده!

ما ترا از دل فراموش کی کنیم?
 چون توئی اندر دل ملت مقیم!
 "شاه نادر" غازی راه جهاد
 مصلح ملت، شهنه نیکو نهاد

به را فغان ره نما و ره بری
 از شهادت افسرت بر سر نهاد
 ملتی ماند از عقب ای متقی!
 مانده در راهی بمنزل نارسی
 روی بنهفتی ز خلان و فا
 ملت تو قوم دل ریش توایم
 اشکها ریزان و دله اغم کنان
 حسرت و افسوس این دله ای ریش
 چشمها گریان و جانها کاسته

ای ترا حق داده تاج سروری
 چون خدایت خواست ای فرخ نهاد
 با چنین افسرسوی عقبا شدی!
 چشم گریان چون یتیمی بی کسی
 شهریار مهربان ما چرا؟
 ما امان او لاد خوش کیش توایم
 در فراق تدیده گان خونچکان
 نالهای ملت اخلاص کیش
 شور محشر در فضا انداخته

باری از کنج لحد برد اسر
 شهریار ما، شه انصاف گر

ای ز چهرت نور دانائی پدید
 می توان از دست او مقصد گرفت؟
 او فقاده بیکس و زار و حزین
 چاره ما چیست؟ ای دانای عصر!
 تا کشايد مشکل ما را گره
 مام شرق ت ره بر فرزانه گفت
 ملت ترا و انمار اه حیات
 دست ما و دامن آل شما!

از تو خواه ای شه راد سعید
 عصر نو دارد ادھای شگفت!
 خواه اان در پنجه مغرب زمین
 اندرين شور هلاکت زای عصر
 حکمتی، پندی و اندرزی بده
 ای دلت دانای اسرار نهفت
 چون تورفتی زین سرای بی ثبات
 در غیابت شهریار ره نما!

ما و پند پر بهای "نادرت"
 چشم ما و خاکپای "ظاهرت"

پیغام شهید

از مزار پاک آن شاه شهید
 نکته ها چیدم، بگوشم وارسید:
 کای اسیر عشق کشور دار گوش
 با کمال دقت و هوش نیوش
 می نمایم راه امرار حیات
 باتو گوییم درس اسرار حیات
 ای نژاد راد افغان غیور!
 بشنوید این پندهای راستین
 نسل افغان ای نژاد صالحین!

استقلال

در حقیقت چون حیات قوم ها
 نکته باریک و سراعتلاء
 افتخار و همسریهای حیات
 جمله نیرنگ و فسون برد و مات
 این همه بارو "برآزادگی" است
 برگ و سازش اعتبار زندگی است
 پس نباید داد این گوهر زدست
 قوم احمد^۱ مردم کشور پرست

اسلامیت

چون سعادت در حقیقت پیروی است
 اعتبار زندگانی^۲ "بندگی" است
 (وانگهی) چون دین ما پاینده است
 حق و را از بهر ما بگزیده است

^(۱) اعلیحضرت احمد شاه کبیر
^(۲) و مخلوقت الجن و الانس الایعبدون

شرع حق چون مایه هر اعتلاست   رهنمایش خواجه هر دو سراست
 آنکه دارد حضرت او بوی دوست   می برد مارا براه کوی دوست
 دین حق را یاوری فرخندگی است
 این سخن اس اساس زندگی است

وطن

این وطن این بوم و زاد بس ظریف	سرزمین خوش فضا ارض شریف
منبع فیض و شجاعت هم شرف	مدفن اجداد و مأوای سلف
بایدش عمران بطرح دلپسند	ایمنش باید نمودن از گزند
بایدش از جان نمودن استوار	هر طرف از کشت و زرع و کار و بار
خدمتش باید نمودن راستین	تا شود آثار اعزازش متین

آفتتاب عظمتش تابد عیان:
 از شما این نکته خود نبود نهان

ملیت

ملت آمد همچو تن وی راست جان	رسم و آئینی که دارد بی گمان
رسم دستور ملل از هم جداست	رسم ملت بهر ملت کیمیاست

لاجرم باید کند پروردۀ اش
 بازبان ملی خود زندۀ اش

پشتو

وی نیا کان غیورت مرد و راد
 تا ز اسرار حیات آگه شوی
 حافظ که سار قلب آسیا!
 یا چو اسلام غیورت زندگی
 هم برین شالوده کاخت بر فراز
 تاوانی تکیه بر شمشیر کن!
 دوده غرغشت و نسل خربن^۱
 در عروقت جوش خون پدر!
 گر تو داری ادعای زندگی
 آنکه گوید نکته های پربها:
 می تراود ناله اش هاهای بلخ
 می نوازد نعمه های با ختر
 کار او تخرب خود تعمیر غیر"
 ای روانت مظهر آن نور پاک
 در تنزع گاه پر غوغای عصر

قوم من! ای تو ده والا نژاد
 باتو دارم گفتگوی محرمی:
 بشنو ای پشنون با صدق و صفا!
 گر بزرگی خواهی و آزادگی
 او لا پشتول سانت زنده ساز
 قصر ملیت بران تعمیر کن!
 جان من! ای ملت دشمن فگن
 ای نژاد پاک و قوم نامور!
 گوییمت از نکته های زندگی
 بشنو از دانای هندت^۲ این ندا
 تاب قلب او ز گرمی های بلخ^۳
 از نیستان^۴ شورشی دارد بسر
 "وای قومی کشته تدبیر غیر
 پس تو هم ای زاده این آب و خاک
 اندرین آشوب طوفان زای عصر

^(۱)حضرت فیلسوف شرق علامه اقبال هندی.

^(۲)بلخ وطن مرشد رومی است که علامه اقبال درین عصر افکار او را نمایندگی میکند.

^(۳)تلمیح به (کز نیستان تا مرا ببریده اند...).

^(۴)غرغشت و خربن از اجداد ملت افغان

قصرو بنيان خودی تعمیر کن!
اندريين ره کوشش و تديير کن!
پس لسانتر کن مليت شمار
در ره احیای آن همت گمار
تا که باشد کوششت بهبود خود
وانمائی راه های سود خود

با زرخشی در جهان چون آفتاب
"تانگويندت توارت بال حجاب"

عسکريت

عسکريت روح قوم زنده است
نام هر ملت ازو پاينده است
چون نژاد ماتماماً شIROش
(هست بي چون و چرا عسکر منش)
يайд اينها را كمال پرورش
تا فنون عصر نو گيرند خوش

معارف

اندريين ره کوششی، جانم بخيز!
دانشی عصر نوين آموختن
در جهالت زندگی ييحاصل است
از فنون عصر نو انديشه
الامان از زهر عصر پر هنر

قرن ييسم قرن علم است اي عزيز
لازم آمد به را بنای وطن
بي معارف زندگاني مشکل است
باید از علم و معارف توشه
الحدراز علم بى کار و ثمر

هين فرو گير از معارف ما صفا^(۱)
اي برادر و اگذارش ناصفا!

^(۱)خذ ما صفا و دع ما کدر

اقتصادیات

می فزايد، وزرارت همچنین نيست جزين مملکت را منزلت مملکت را ميکشاند سوي فقر	از تجارت رونق هر سر زمين روح کشور شروت آن مملکت احتياجات اجانب، جوی فقر
لا جرم اصلاح کار اقتصاد مر شمار از لوازم او فتاد	

ياد رفتگان

از نياکان غيورت ياد آر! تاج داري کامرانی کرده اند می نمودندی دو اسپه تاختن از هرات و بلخ و بست و سیستان تاتوانی مرد آری و مرد زی وانما چشمی بدقت هم به غور آنکه می رخشید همچون آفتاب بال بکشادر جهان اعتلا ميرسى تا منزل خير المل از عمل در قلب او يك لمعه نیست	در جهان آبرو و افتخار آن نياکان يکه شاهی کرده اند از صفاهان تابه بنگال و دکن دور غزنی را ياد آور چنان لحظه در ياد داور ^(۱) هم گري گه به آئين شهنها هان غور كه زفرو تاب محمود و شهاب ^(۲) كن حکایت قصه يادى نما جان من! اندر ره سعى و عمل ملتي کواز خودي ييگانه زیست
--	---

^(۱) ارض داور که مدنیت درخشانی داشت.

^(۲) سلطان محمود غزنوی و سلطان شهاب الدین غوری.

انیچنین قومی زبیر کائنات
 زندگانی زندگیهای امل
 ای خوشاق میکه دارد آرزو
 قوم من ای ملت مردانه خو
 اندرین ره پیشرفتن میتوان
 میتوان تجدید آثار سلف
 نغمه دیرین سروden میتوان
 شاید آن فر کهن آوردنست
 این چمن دارد بسی شاخ بلند
 خویشتن را تیزی شمشیرده
 با تو گفتم داستان دلنواز
 گرچه خواهم مختصر گویم سخن
 داستان کهنه را بخشم نوی
 تا که گردی خودشناس و خودنگر
 هم شوی آگه زاسرار حیات
 تا بدامان عمل دستی زنی
 گرمی هنگامه دلهاشوی!
 آب و تاب و کهنه را باز آوری!
 نغمه ها گوئی بمزمار کهن
 که سرای داستان با میان
 گاه فرقندهارت یاد کن

کی بساحل میکشد رخت حیات
 پهنه گیتی به پهناهی امل
 مستیی از جرعه های این سبو
 دست و پای زن برآ جستجو
 حفظ خود از چنگ دشمن میتوان
 آبروی رفتہ آوردن بکف
 عصر نور آفریدن میتوان
 جاده های آرزو پیمودنست
 بر نگون شاخ آشیان خود مبند
 باز خود رادر کفتقدیره
 حرف شوق گرچه اندک شد دراز
 میل دارد جوش میخواهد که من
 پندها گوییم ز اسرار خودی
 همچو اسلام غیورت نامور
 غنچه ها چینی ز گلزار حیات
 (در گریبان امل دستی زنی)
 درجه ان آرزو والا شوی!
 سینه پرسوزو پرساز آوری!
 تا بشور آید ازو این انجمن
 گه ز بلخ و غزنیه مینو نشان
 گه بیاد مجد آن فریاد کن

آب رفته بازمی آید بجو
سر مرگ وزندگانی می شمر!
جستجو راه حصول آبروست
خاک خاور از ضیایت مستیر!
میرسد دستی بدامان امل
راه بدن میتوان تا کوی دوست
می شود قومی زاقران سرفراز
مرض عیفان را ازو هردم خطر
زه رها کرده است در جام پر عسل
باطش پرنیش و پرزه رو گزند
پور خاور! زاده مرد لبیب!
هم بدست کار خود مردانه ساز

کوششی کزراه سعی و جستجو
جستجو اندر جهان پر خطر
زنده ای رابقا از جستجو است
در جهان ای ملت روشن ضمیر!
در فروغ دانش و علم و عمل
اندرين عصري که عصر جستجو است
لیک باشور دل و چشمان باز
می نه بینی مغرب بیچاره خور
آنکه او از بهرا قوام و ملل
ظاهرش شیرین و چرب و دلپسند
هان که نفریبی زوضع دلفریب
خویشن را در خودی فرزانه ساز

تاز تدلیس اجانب و ارهی!

آشیان بر سرده اعلانه!

عرض زائر و پایان سخن

مهبط انوار حق خاک تو باد!
ای تو مارادر تعالی رهنما
شهریار "نادر" عصر و زمن!
ای ز تو پر فرو رونق این جهات
ای ز پندت سرهستی آشکار!

ای شهید راه ملت مرد راد!
باتو دارم عرض صرف مدعای
پندهای پر بهاداری بمن
روشن از گفتار تو رمز حیات
نکته ها اند و ختم، ای شهریار

واکشودی از رخ مطلب حجاب
 پندهایت در جهان چون و چند
 بعد ازین ای منجی افغانستان
 شهریار عادل و "احمد" شعار
 آنکه دارد قلب روشن چون سلف
 ملت ازوی رو باوج اعتلا
 حامی تجدید فرغنزی
 ما زر شح فیض دستش بی گمان
 آبروی کشور ماتازه شد
 این همه از فیض لطف شهریار
 منجی خاک وطن شاه فقید
 فیضها از خاک پاکت برده ام
 نی ادیبمنی سخنور نی خطیب
 لیک گفتمن آنچه بنمودی بمن
 ملت ای شهریار خوش سیر!
 پس به الطاف عمیم مستعان
 یک یک پند ترا با گوش هوش
 تانماید ارتقا این بوم وزاد

پانهیم اندر جهان اعتلا
 لیس للانسان الاما سعی

(انجام)

غزنی

قطرات سرشک در بارگاه محمود و سنائی یا برخرا به زار شهرستان تاریخی غزنی

انجمن محترم ادبی کابل!

این اشکهای گرم و سوزانی که در حین سیر خرابه زار غزنی، و زیارت مزارات
حضرت محمود و سنائی فشنده بودم و در دامن فراهم آمده اینک یکجا تقدیم می کنم،
تا بذریعه آن انجمن به پیشگاه حساسین گذاشته شود، اگر این ناله جانگاه و خذف پاره
بی مقدار را هموطنان عزیزم با نگاه لطف و دقت تلقی نمایند زهی سعادت من!

"حبيبی"

شب شد و از دهر آب و تاب رفت	از افق چون مهر عالمتاب رفت
چهره بر افروخت از نبلی ترق	ماه نور خسارت بنم و از افق
تابش مهر، از مه نوزنده شد	آسمان آئینه سان تابنده شد
نوعروسی ماه نو آن دخت مهر	بر فراز آسمان افروخت چهر
آن تجلی گاه فیض معنوی	آمدم در بارگاه غزنی و
مخزن اسرار علم باستان	غزنی، شهرستان زیبای جهان
مرکز آداب و آثین بشر	غزنی، دانشگاه دیرین بشر
شسته از روی همه دنیا سفه	روشن ازوی چشم علم و فلسفه

"روضه"^{۱)} تمثال مینویگمان
بر فلک شاید زندلاف علو
مهدا او گهواره علم جهان
شیر مردان نامداران خفته اند
ناله می آید بگوش از هر مغاک
زین کهن و پرانه مهد علم و فن
بر سر خاک من از بهر خدا
مدفن شاهان باکوس و لواست

پرورشگاه فنوون باستان
مجد دیرین خفته در کهسار او
خاک او آرامگاه سروران
زیر خاکش تاج داران خفته اند
کهنه مجدش سرنهفته زیر خاک
ای که داری سیر آثار کهنه
اند کی آهسته تربگذار پا
کاین زمین یکسر مزار اولیاست

هر قدم ایوان شاهان شماست
مشت خاکی از نیا کان شماست

یادگار روزگار خوب ما!
نامور فرزند های سرفراز
از تو آمد کفر و ظلمت را گزند
خاک پاکت مدفن علم و هنر
خاک پاکت ایشیار آبرو!
فیض تو تابان زسیمای ادب
ای توروشن کرده ادوار زمن
سروری از مرکزت فریافته
نازش امروز و فردا دوش تو
تریت اجداد کشور گیر ما!
کاخ مجدت را چرا واژونه کرد؟

غزنیه ای شهر جهان آشوب ما!
ای که داری صد چو محمود و ایاز
از تو کاخ سروری شد سربلند
قاھری از کوه هسارت جلوه گر
فخر تو افسانه "محمود" تو
از تو روشن چهر زیبای ادب
ای تو کانون شرار علم و فن
نوردانش از زمین است تافتہ
منبع هر علم و فن آغوش تو
ای زمین پاک و خاک مردزا
دور ایامت چرا این گونه کرد؟

^(۱) روضه جائی است در غزنی، مدفن حضرت سلطان محمود غازی.

کوچراغ عظمت دیرین تو؟
 شوکت " محمود" را نامی نماند
 آنکه می کویید کوس سروری
 آنکه برق دشنه بر اراق او
 چارسوی مملکت را آبداد
 فر عالمگیر محمودت چه شد؟
 زان محیطت گوهری، آبی نماند
 لاجرم ریزم زدیده اشکتر
 ای محیط مجد ما، ای مام پیر
 هدیه از بی نوائی هم پذیر!

ای بهار مجد، فروردین تو؟
 اندرين جا مرد خود کامي نماند
 آنکه می باليد ازو دانشوری
 تابش شمشير دشمن ران او
 رخت دشمن جمله با سيلاب داد
 شوکت اقبال مسعودت چه شد؟
 آبروئی، زينتی، تابی نماند
 دامنت سازم زمزگان پر گهر

از جگر سوز كباب آورده ام
 گريه ام از درد پرسوز من است
 برس رخاکت بگريه زار زار
 از سنائي قصه ها گويم دراز
 داستان كنه را بخشمن نوي
 حرفي از عهد شبابت آورم
 از حديقه اگلستان سازم نوي
 بگذرانم تير آه خود ز خاک
 بعد از انت سينه حفاری كنم

داع و درد سينه تاب آورده ام
 آه من تير جگر دوز من است
 دجله زا سازم دو چشم اشکبار
 تازه سازم راز محمود و اياز
 بر فروز مژه را مجذ غزنوی
 تابه ياد شيخ و شابت آورم
 "روضه" را رشك جنان سازم نوي
 تانماید سینه اين خاک چاک
 بانيا کانم دمى ياري كنم

تانايد سر مجد كنهات
 بر فروز د شعله ديرينهات

^(۱) "حديقه" نام اثر منظوميست، از حضرت حكيم سنائي غزنوي در فلسفه عرفان و تصوف.

ای که داری قلب آگاه و خبیر
 بشنو از من قصهٔ غزین پیر
 لحظهٔ جان برادر دل بسوز
 رونق بازار فضل آسیا
 آخر ای رhero، کمی عبرت بایست!
 مهد عظمت، کشور پر شور ما
 نی نی از بس شور مستی خفته است
 رحمت حق بر قبور پاک او
 مرقدش بر چهره پاکش روی پوش
 با کمال رعب و آداب و وقار
 بود از تاریخ ماضی جلوه گر
 نی سپه، نی موكب سلطان نه کس
 کس نه بیند اند کی نام و نشان
 نایاب زور آوران دردار و گیر
 نی شکوه سلطنت نی ساز و برگ
 شعله از سوز دل انگیختم
 ای بدولت محو آثار فجرور
 با خدایت بود دایم آشتی
 ای زتو اسلام را شانی دگر
 دین حق را بوده چون آفتاب
 گرفزون گردد تو اش افزوده^۲
 ای که داری قلب آگاه و خبیر
 باتو گویم داستان سینه سوز
 واژگون افتاده کاخ مجد ما
 بین کهن ویرانه حالابیش نیست
 بنگر آخر مرکز معمور ما
 زیر خاک یاس و پستی خفته است
 سیر کردم توده های خاک او
 یک طرف دیدم سنائی را خموش
 آمدم در بارگاه شهریار^۱
 داستان سو منات در نظر
 تربت خاموش او دیدم و بس
 زان همه فرو جلال و مجد و شان
 بت شکن سلطان محمود دلیر
 رفته در کنج لحد در خواب مرگ
 اشکها بر خاک پاکش ریختم
 ناله ها کردم که ای مرد غیور!
 ای که در دل نور قرآن داشتی
 تازه تر کردی تو آئین عمر
 وحدت از تیغت گرفته آب و تاب
 آبروی دین یزدان بوده!

^(۱) حضرت شاهنشاه محمود غازی.^(۲) ابیاتیکه بعد ازین در بین علامت " گرفته شده، تضمین است از کلام حضرت علامه دوکتور اقبال شاعر اسلامی هند.

برهمن از آفتابت نوریاب
 دین حق را داده فردگر
 از چه در خاک سیه خوایده؟
 پیکر ماراتوینا دیده
 "خیز، و اندر گردش آور جام عشق
 در قهستان تازه کن پیغام عشق"^۱

ای فقیر صاحب شمشیر ما!
 شاه ما سلطان کشور گیر ما!
 دیده اسلام روشن ترز تو
 ای فزووده دین حق برتر زتو
 کفر و الحاد و ضلالت سوختی
 شعله تو حید حق افروختی
 بهرن شر دین حق بستی تو صرف
 رخش همت تاختی در هر طرف
 ای زائین عمر خوانده سبق
 ای شهنشاه رموز آگاه حق
 بر روان تباد از ماصد سلام
 تیغ تو هر گز نشد اندر نیام
 رهروان را زاد رهان درختی
 گمرهان را دین حق آموختی!
 مسلمین در قعر بستی سرد چار
 پس کنون بر خیز و بین ای شهریار
 بیخبر از حرب و ضرب این و آن
 بیخبر از حرب و ضرب این و آن
 "باز این اوراق را شیرازه کن
 باز آئین محبت تازه کن!"

شعله های سوزدل گشته خموش
 بزم ماخالی ز شمع گلفروش
 طائر ما مانده از پرواز عشق
 سینه ها خالی ز سوز و ساز عشق
 کوششی اندر نهاد مانم اند
 جنبشی اندر نهاد مانم اند
 آن دل پر جوش و آه سرد کو؟
 در درون سینه داغ و درد کو؟
 شمع ما از سوز پنهان بی خبر
 شبنم ماران مانده چشم تر

^(۱) این مصراج از مولوی بلخی (مولوی رومی) است.

نی بدورش پر زند پروانه
وان شکوه نتگنهار^۲ ما گذشت
جز تل خاکی نمی یابی نشان
غزئی خود را نهفت^۳ در زمین
یاد دارد عظمت پارینه ات
بی قرار و ماضط و آرام سوز
از قبای لاله شوید آتشی["]

اینچنین اشک روانی دیده را
دیده خونبار حسرت دیده را

فیضها از تربت تو جلوه گر
درد مارا روضه ات دارالشفا
تا کنون تابد چو مهر پر ضیا
دین مارا از تو شان و زیب و فر
شهریار قاهری اما فقیر
آشکار ارمز "ala" ساختی
واکشیدی ره نمودی فرض عین
هم زفیضت دلبری اندوخته
زاد عقبی از جهاد تمکین تو
شعله، داغی، دلی، دودی بده
پرشکوه بود از تو شان مسلمین

ای شهن شاه غیور نامور!
خاک پاکت دیده هارا تو تیا
لمعه تیغ تو در که سار ما
ای ترا حق داده آئین عمر
بت شکن سلطان با گاه و سریر
تیغ "لا" را از نیامش آختی
عالی را از ظلام کفرو شین
مسلم او تو قاهری اموخته
قاهری بادل بری آئین تو
خیزو مارا از زیان سودی بده
و که رفت اکنون توان مسلمین

^(۱) نوبهار بلخ در اعصار تاریخی وطن، مدنیت مشعشعی را گذشتانده است.

^(۲) مدنیت بودائی هده و وادی ننگنهار، از مشهورترین مدنیت های تاریخی وطن ماست.

فطرت سیمائي ما خفته است
 رشتئ وحدت زدست ما گسيخت
 خاک خوارى بر سر آفاق يخت
 "من شنيد ستم زبناض حيات"
 "اختلاف تست مقراض حيات"
 "از يك آئيني مسلمان زنده است
 پيكر ملت ز فرآن زنده است"

جستجوی و قاصد

يکنفس در روپه غزنی بچم	ای صبا پيک گرفتاران غم
روی خوبان چمن را گازه ساز	بازرنگ گلستان را تازه ساز
داغها بر سينه و خونين جگر	الله هاي گلشن غزنی نگر
كن گذر! برج و بر اطلال او	ياد آر، از دور فرخ فال او
يادگار دور اجلال بيین	روضه و مينار و اطلالش بيین
مرقد پر فيض سلطان را نگر!	بر مزار آن سنائي در گذر
آب و تاب انجمان را تازه ساز	سوزش داغ كهن را تازه ساز
اندرین خاک سيه زير زمين	يکجهان آبرو را خفته بيین
شهرياران پادشاهان خفته اند	اندرین جارد مردان خفته اند
پيكر آبای نيك راد ما	تل خاکش بنيء اجداد ما

تازه نجد روح اجداد کريم
 اند کي آهسته پانه اي نسيم!

آگه از ماضى و هم از حال ما!	ای صبا، ای پيک فرح فال ما
اشکها بر خاک محمودی فشان	كن گذر بر غزنی مينو نشان
بارى از کنج لحد بردار سر	عرضه ده کاي شهريار نامورا!
درنيام نامرادی خفته است	تيع تيزت زنگ غفلت خورده است

عصر نو نیرنگ ها انگیخته
 بر مسلمان خاک ذلت بیخته
 ناله های تاب و دله در دمند
 اشک ها خونریز و پیکرها تئند
 عزم صدیقی و فاروقی نماند
 شوکت ایوب و سلبوقی نماند
 فرغوری سطوت افغانیان
 شان هو تک شوکت درانیان
 مجد و شان احمد^(۱) و محمود^(۲) ما
 ما یه عزو علا و سود ما
 کار ما افتاده باندوه و غم
 چون زدست ما برون شد لاجرم
 این بود امروز کیف حال ما
 تا چه خواهد گشت استقبال ما؟

آواز نیاکان

وانما یم راز پنهانی برون
 نکته ها از خاک غزنه چیده ام
 کای خلف، ای پور ما ای ارجمند!
 رمز و سرزندگانی کوشش است
 واکشایم عقده از کار حیات
 گرنه جنبد میرد از افسردگی
 پنجه است از کوه سارت آهنین
 در نهادت نور ایمان و یقین
 کوششی کاین سر مرگ و زندگی است
 واقف اسرار الاله شو!

باتو گویم شرح درد اندرون
 از صبا پیغام نو آورده ام
 ناله ها از خاک خاموش بش بلند
 زندگانی را بقا از کوشش است
 گر همی خواهی تو اسرار حیات
 موج را جنبش محیط زندگی
 ای ترا داده است حق عزم متین
 در هر وقت خون گرم سالفین
 کوششی کاین سر مرگ و زندگی است
 از فروع نور خود آگاه شو!

^(۱) اعلیحضرت احمد شاه بابای غازی. ^(۲) شهریار محمود هو تک فاتح.

شعله وحدت بکوشش بر فروز "اند کی خود را درین آتش بسوز"

"ای امانت دار تهذیب کن!

"پشت پا بر مسلک آبا مزن!"

نکته هاگویم زاسرار وجود	وا... پرده از کار وجود
باتو گویم رسم و آئین حیات	نکته از رمز تلقین حیات
"زندگانی از خرام پیهم است	برگ و ساز هستی موج ازرم است
گر همی خواهی حیات جاودان	یارهائی از فریب این و آن
صحنه دنیا مقام جستجو است	از تنازع للب قایش آبرو است
ای دلت جولانگ نور خدا	هان شنو از خاک آبا این صدا
از فروع شرع حق افروز دل	غیر قرآن هرچه پیش آید بهل
"مسلم استی دل باقلمی مبند	گم مشو اندر جهان چون و چند"

"سیر دل کن هان که در پهناى دل

می شود گم این سرای آب و گل"

ای خلف ای پور امروز پدر!	باتو گفتم پند جان سوز پدر!
زان فروع شعله دیرینه ات	شمع نو افر و ختم در کلبه ات
از نیا کانت گرفتم این پیام	بر روان شان تحيات و سلام
باتو گفتم سرب سراین نکته را	ناله اجداد غزنه خفته را

خیز! و اجزای پریشان زنده ساز

در کهن گیتی زنو هنگامه ساز

(اتها)

سلسله افکار پریشان:

درد دل

تقدیم
بمسلمان کنوی

عبدالحی حبیبی (قندھاری)

۱۳۲۶ دلو

(۱۹۴۷)

مقدمه

درد دل مرحوم پوهاند حبیبی

نه تنها اکثر مردم قندهار، بلکه فرهنگی‌های معاصر افغان و دانشمندان افغان شناس کشورهای مجاور و جهان غرب مرحوم پوهاند عبدالحی حبیبی (۱۲۸۹ - ۱۳۶۳ / ۱۹۱۰ - ۱۹۸۴) را می‌شناسند که یک مؤرخ، ادیب، زبان شناس و نامه نگار نامی افغانستان معاصر بود، ولی شاید کمتر اشخاص از شاعری موصوف در هر دولسان پنستو دری آگاهی داشته باشند.

اکثر پنتونها در جوانی شعر می‌گویند ولی با مرور زمان فقط عده معدودی به شعر و شاعری دوام میدهند و دیگران پیشه‌های مشابه دیگری را اختیار می‌کنند. این حال بر مرحوم پوهاند حبیبی هم کم و بیش صدق می‌کند. درد دل که گزیده اشعار دری موصوف می‌باشد دوره اولی زندگی او را تا ۱۳۲۶ / ۱۹۴۷ در بر می‌گیرد. گرچه موصوف بعد از آن هم شعر گفته و لی درین دوره تا وفات خود در ۱۳۶۳ / ۱۹۸۴ عمدتاً در تاریخ نویسی بمفهوم وسیعی اشتغال داشته است، در عین حال که تعدادی از مؤسسات علمی، نامه نگاری، فرهنگی و تربیتی را اداره کرده و هم زمانی در سیاست عملی نقشی ادا نموده است. محصلات فکری یا آثار موصوف در رشته های یاد شده فوق الذکر در شکل مقاله‌ها، رساله‌ها و کتاب‌ها در دری و پنتو برای من از حساب بیرون است. این آثار محصلول فکر کسی است که تحصیل منظم رسمی بیش تر از شش سال نداشت، ولی تا اخیر حیات خود پیوسته طالب علمی نمود. درین مشغله در دوره اول حیات در زادگاه خود در قندهار از علمای جيد آموخت و بعد عمدتاً در کابل و هم در ایران و پاکستان با دانشمندان کشور، منطقه و جهان در

چنان سیمنارها سهم گرفت که ثقافت، تاریخ و زبان یعنی مظاهر تولیدات انسانی و هویتی موضوعات بحث را تشکیل میداد. با استفاده از حافظه سرشار، مخیله قوی و مساعی پیگیر و همچنان از طریق زبان‌های انگلیزی و عربی از چنین مجتمع علمی وسیع‌آ استفاده نمود و جهان بینی خود را وسعت بخشید. او هم چنان در جستجوی نسخه‌های قلمی قدیمی برآمد آنچه یافت با نشر آن و انضمام حواشی، تفسیرها و تحلیلات خود بر آنها زبان مادری خود، پنتو را غنی‌تر ساخت. در زمینه کشفیات هم پیش کرد که مورد قبول تمام دانشمندان تاکنون واقع نگردیده است.

مشغولیت فکری موضوعات مختلف فرهنگ و تاریخ افغانستان و همچنان ادبیات و اشعار کلاسیک زبان پنتو را تشکیل میدهد. عمدتاً در نتیجه کوشش‌های علمی او و اقران او است که افغانستان شناسی در قرین بیستم ابعاد بیش تری پیدا کرد. موضوع شاید در جهت کسب علم و شناسانی آن بدیگران دانشمند افغان کم نظری در همین قرن بوده باشد. پس بیجا نیست گفته شود که مرحوم پوهاند عبدالحی حبیبی از جمله آن دانشمندان ممتاز افغان میباشد که در حیات اجتماعی و سیاسی اثر بجا گذاشته و با آثار بیحساب علمی مقام خود را در تاریخ فرهنگی افغان برای همیشه ثبت نمود.

در دل تراویش ذهنی دوره سی و هفت سال اول زندگی مرحوم حبیبی در قندهار و کابل میباشد. موضوع در این دوره که باعلمای جید قندهار محشور بود اساسات تعلیمات اسلامی، فلسفه و تصوف را آموخت و از آثار علماء و شعرای کلاسیک استفاده نمود. درین دوره بیش از دوره ۳۷ ساله دوم زندگی اش تفکر و تحلیل او آنچنانکه از اشعارش معلوم میگردد از روی قالب و سرمشق مفاهیم اسلام عنعنوی سرو صورت گرفته و بهمین سبب است که موضوعات و مفاهیم اسلامی در اشعارش متبارز تر میباشد. اینکه موضوع این مجموعه شعری خود را به "مسلمان کنونی" تقدیم نموده این حقیقت را نشان میدهد. در زمینه تا جایی پیش رفته است که خوش بینی از حد زیاد را نثار مسلمان نموده است:

نوع انسان را تودادی برتری	از توآمده راه و رسّم بهتری
ابن آدم را توادای آشته!	تخدم انصاف و مروت کاشته!
آدمیت را کشیدی از مفاسک	از تو شدگم اختلاف آب و خاک
ای مسلمان! ایزدت رحمت کناد!	از توروشن چهر عدل و رحم و داد

این حرف یک نمونه از موضوعات مشابه زیاد اسلامی از اشعار اولی وی بشمار میرود که شاید همه آن معرف ذهنیت مسلط در نیمه اول قرن بیستم در قندهار بوده باشد. نتیجه منطقی این نوع ذهنیت این میشود که در حق اروپا یا بعبارت دقیق تر اروپای غربی که ممثل اصلی عیسویت دانسته میشود و قرنهای بر مشرق زمین بشمول کشورهای اسلامی سایه استعماری افگنده بود، روحیه انتقادی نشان داده شود، مثلیکه شاعر حبیبی در همین بخش انتقاد خود با الهام از شعراء و متفکرین کلاسیک بخصوص متفکرینی که شرقیان را تنویر نموده است، چنین کرده است. باینصورت مرحوم پوهاند حبیبی حلقه سلسله تفکر عنعنی اسلامی خوانده شده میتواند. اماموصوف باین خلاصه نمیشود زیرا او هم بهم مثل انسان های دیگر ابعاد وجودی داشت بطوريکه حفظ و بقای آن را در وجود افغان وابسته میدانست و برای این کار بر "وحدت و نظام مشترک" اصرار مینمود که در نظرش "علت العلل سعادت افغان" میباشد. باین منظور پیامهای پیر روبسان، خوشحال ختک و احمدشاه درانی را که از جمله مؤسسین افغانستان میباشند در همین اشعار رسانیده است و "ملت افغان" را بینظور معرفی نموده است:

قلب او از مهر یزدانی است پر	در میان آسیا، قومی است خُر
چرخ گردون راهی دانند پست	مردم‌نش رامناعت بسکه هست
حق زیغ او بلند آوازه ساخت	آهن افرنگ در دستش گداخت
همچو اونامد بدبور آب و گل	سخت کوش و راست خوی و پاک دل
قه‌مانان را نکردی سرفرو	در زمان بندگی از اده خو
فر او افزود یونانی گروه	گر چه اسکندر بیامد با شکوه
آسیاراهم نگون گردید بخت	گر چه چنگیز و تمُر تازید سخت

نام اقوام از رخ گیتی زدود
آدمی را تیرگی زیشان فرزود
آسیا ویرانه شد ز تاخت و تاز
در نشیب افتاد قومی سر فراز
لیک در که سار قلب آسیا
بود افغانی چو کوه خود بیا

در همین سلسله پیام هایی دارد بنام جنگ با استبداد و آزادی و استقلال. در
مثنوی پیغام شهید که در سال ۱۳۱۰ / ۱۹۳۱ در جریده طلوع افغان نشر شده به
قوم پښتون خود هم پیامی دارد:

حافظ که سار قلب آسیا!
بشنوای پښتون با صدق و صفا!
یا چو اسلام غیورت زندگی
گر بزرگی خواهی و آزادگی
هم برین شالوده کاخت بر فراز
او لا پښتو لسان زندگ ساز
تاتوانی تکیه بر شمشیر کن!
قصر ملیت بران تعییر کن
در عروقت جوشش خون پدر
ای نژاد پاک و قوم نامور
گر تو داری ادعای زندگی
پس لسان رکن ملیت شمار
در راه احیای آن همت گمار

چنین معلوم می شود که مرحوم پوهاند حبیبی در واقع پښتون امروز را از
اجrai این نوع کارنامه ناتوان میدید چون وی را بفکر دیگران باین الفاظ هم یاد
می کند:

"وای قومی کشتہ تدبیر غیر
کار او تخریف خود تعییر غیر"

همین فکر در سالهای اخیر زندگی مرحوم پوهاند حبیبی از طرف قومی های
خودش بنام خلقی ها که با الهام از استعمار سرخ عمل مینمودند در وطن مالوف
خودش در عمل پیاده می شد که وی در شعر پښتو بنام "سره وبا" چنین ترسیم
مینماید:

چی گده په وطن سوه سره و با کلی په کلی
دخدای مسلمانان ئی کړل تبا کلی په کلی

مرگو ده را بللی، دی ددانو مرتدانو
 سره کره نامرادیو د مرگ خواکلی په کلی
 اجل دی چې راوزي له توپو، له مشین گنو
 خوانی دی رژولی دی بلاکلی په کلی
 سپېرہ کړل بمباریو ودان کلی، شنې کښتونه
 تانکونو بورجلونه کړل بېدیا کلی په کلی
 بمونه شپه او ورخ اوري دروس له جهازونو
 سړی وینی دی بهاندي شاو خواکلی په کلی
 څنګلونه د دی پاكو غرو طعمه سوه د ناپالمو
 وريتېري په دی اور کي پښتو خواکلی په کلی
 صرفه نه پرورو، نه پر زرو سته، نه پر بسخو
 کشتار دی، قتل عام دی بر ملاکلی په کلی
 پراته دی ګام پر ګام د شهیدانو په سرو وينو
 لوګ د ډوندانه دی نن سباکلی په کلی
 د غوبنو په خوارک ټي خناور رسپدای نه سی
 هوا سوه له لابسونو خو ساکلی په کلی
 وطن سو سره بتی پکښي نېنی دی د سرونو
 خوانان د پښتو سوه نيمه خواکلی په کلی
 سرونه سول بي بېي، ژوندونونه بي ارزښته
 او س ویني د سړو سولې وږي اکلی په کلی
 سپکتیا وهل کوتل، بندوزندان، ژوبلی مرگونه
 نصيب دخان، بدای، شیخ و ملاکلی په کلی
 واره یتیم یسیر، مېرمني کونډي، بوري، ورارۍ
 کمبلي دی هواري، د پاتاکلی په کلی

بُشراوي دي، زِراوي دي، چيغاراي دي، كوكاري
 سرپي ساندي دي د بورو هره خواكلی په کلي
 تاپاک د چنگيزيانو مواوس هېرسو، چي رالوپري
 دا تکي د خلقيانوله تناکلي په کلي
 په سيله به سلا او په وسلونې وژل کېرو
 پر روس موئکه پور ده خون بها کلي په کلي
 سوره هم آخر بشرييو، د كريملىن صوبه دارانو!
 پر خه مو په خپل ملک کي کړو تباکلي په کلي
 دزوی زړه مو تر خوله سه سوره مو تپ په سره و باکړو
 په خپل وطن مو ګیده سه و باکلي په کلي
 کانه [تبول] امدعیان دي، د بشرد حق غوبنستلو
 هيڅ نه اروي، دا زمور د غم غوغا کلي په کلي
 اي لویه قدیر خدایه! دغه خواست مو ته قبول کړي
 خلقيان ددي وطن کړي پوپناکلي په کلي
 سفاکي خلقى ها و همچنان سفاکى دوره بعدى استيلائي سرخ که مرحوم
 پوهاند حبيبى در چار سال اول آن زنده بود خوشبینی موصوف راهم در مورد
 مسلمان و هم در باره پښتون شايد از بين برده باشد.
 پوهاند داکتر محمد حسن کاکر

کلفورنيا، امريكا

نوامبر ۱۹۹۹

به خواننده افکار

"درد دل" دارد همی وضع شگرف
باتودارم همدم من! یکدو حرف
آنچه دل فرمود گفتم بی کمی
بازگفتم از مقام آدمی
گرچه باشد قصه کوته بیگمان
عشق سازد بهر خود صد داستان
من نباشم شاعر آتش نفس
"درد دل" باشد متاع من و بس

(ج. پریشان)

قرن بیستم

آنکه گوید قرن تهدییش فرنگ	قرن بستم عصر غدر و خون و جنگ
شرمها دارد ز او ضا عاش سبعا	قرن خونریزی، و گرگی و نزاع
دارد از وضع اروپا شرم و نتگ	گرگ و کلب و شیر خونخوار و پلنگ
بو البشر زین عصر تو در نفرت است	آدمیت لکه دار و حشت است
می نماید کشت آدم را درو	وحشتی در پرده تهدیب نو
باطنش پر زهر و پر مکر و دغا	ظاهرش زیبا و نرم و دلکشا
صبح آدم گم شده در شام وی	الامان از تیغ خون آشام وی
وای ازین تهدیب و این علم و هنر	آدمیت از نهی بش در خط ر

از سموش ^۱ باغ مابی شاخ و برگ	روح انسانی ازو در دست مرگ
قلب آدم خونچکان از شست وی	زهرا دار جام ما از دست وی
ماسوای شیوه آدم گری است	آنکه علم وی ددی آدم کشی است
ینوا از دست وی جانی نبرد	هر که دارد قوّه جنگ و نبرد
	هم درین قرن فن و علم و هنر
	هر طرف دارد با قرانش ظفر
طرز حرفش ماسوای نحو و صرف	بسکه دارد عصر نو طور شگرف
لحظه‌ای کیف اروپا را بیین	باتو گویم منطق عصر نوین
ینوایان را کسی دادی نداد	یک طرف خیزد صدای امن و داد
هر که آمد در تمدن سر بلند	میخورد خون ضعیفان نژد
الفغان از قولهای بی عمل!	نیست جائی پاس ناموس ملل
الامان من ظلم قوم غاصبه	دار اوپانیست رحم و عاطفه
گفت دانشمند قوم ناس پاس	"زندگی را برتنازع شد اساس"
گرد و حشت را برآدم زاد بیخت	طرح عصر نو برین شالوده ریخت
پیر مغرب رأی دانشمندانه داد	گفت آدم را توانی بوزینه زاد
گشت با حیوان لایعقل ردیف	زین سبب انسان با عقل و شریف
ابن آدم ز آدمیت شد تهی	خون نوع خود خورد از ابلهی
صد فغان از وحشت ای مغربی!	سینه ها خالی زدل، دل شد قسی
مرحبا! ای مغرب عالیجناب!	آدمیت از تو برباد و خراب

(۱) باد سموم.

(۲) اشارت است به نظریه نشو و ارتقای داروین دانشمند انگلیسی، که اصل انسان را یک نوع بوزینه می شمارد، که از آن ارتقا کرده است.

ای ترا دعوای عقل و فلسفه
تیغ های شان بجانی کدیگر
تاب قید ماده افتاده ای^(۱)
جسم بیجانی و روحت بسمل است
نغمه از بانگ نی نشینده ای!^(۲)

لیک اولادت نباشد جز سفه
آدمیت راز تو صد هاضر
روح معنی و حقیقت کشته ای!
عقل تو پابند این آب و گل است
در پلیدیهای جسم افسرده ای!

"آتش است این بانگ نای و نیست باد^(۳)

هر که این آتش ندارد، نیست باد!"

باتو گویم ماجرا دلنشیں
قرن بستم عصر علم و دانش است
ابن آدم از فیوض علم نو
یا چو ماهی در میان بحر و آب
اینهمه از فیض علم و صنعت است
آدمی از گردش و دور مواد
اینهمه اطوار دور ماده است
علم و فن در عصر نوبس مرتفقی است
لیک نشو و ارتقای علم و فن
میکشد احساس و روح آدمی
ماده را بخشد بروح ما ظفر
دل ازو پر پیچ و تاب و رنجش است
دل تپید در سینها از ترس و بیم

این سخن هارا بچشم کم مبین
عصر تهذیب و تمدن، بینش است
چون غرابی می پرددربین جو
به رجنگ زندگی در پیچ و تاب
از کمالات فنون و حرفت است
این چنین شالوده رفعت نهاد
علم و فن را هم ازو شالوده است
کاشف اسرار هر چیز خفى است
آدمیت را بود بس ریشه کن
هم ازو آثار و حشت شد جلی
جسم ازو خوش، روح را باشد ضرر
зорوان آدمی در نالش است
جان آدم را ز تیغش تن دو نیم

^(۱) اشارت به ماده پرستی مغribian.

^(۲) تضمین از مرشد رومی.

بهرسود تن کند جانرازبون آدمیت گشت زینرو سرنگون
 اندرین آشوب دور پر فتن
 ریختم بنیاد طرح این سخن

از حیات عصر نو نالان شدم "جفت خوشحالان و بد حalan شدم"
 نالهادارم ازین عصر قتور می نمایم پرده از اسرا را دور
 میدهم وضع کهن را آب و رنگ میکنم با ماده و تهذیب جنگ
 قصه ای از جان و معنی سرد هم این جهان را رونقی دیگر دهم
 نالهاده شورها، فریادها صیحه های روح سوز و دادها
 میزنم در گوش تو نوع بشر! تا کنم از درد و درمان ت خبر
 تا که افتادی بزندان مواد روح تو از عالم بالا فتاد
 تیغ کین را برابر اراد آختی نردن کامی بگیتی باختی!
 ای بشرای نایب پروردگار!
 ایکه داری خلعت احسن بیر!
 تا کشیدی دشنه سفك الدماء^(۱)
 الامان گوید زفت اهرمن داده ای اس^(۲) خلافت را بیاد
 مرشد رومی طبیب جسم و جان داد مغرب را پیامی بس بلند
 گفت حرفی همچو گوهر ارجمند:

"علم چون بر سر زند ماری شود
 علم چون بر دل زند یاری شود"

^(۱) ولقد خلقناه في احسن تقويم ثم رددناه اسفل سافلين.

^(۲) من يسفك الدماء...

^(۳) اني جاعل في الأرض خليفه.

علم اول راشم علم اروپ^۱
 علم دیگر راشم علمیکه حق
 علم اول درس جهل و کشت و خون
 علم اول حامی جسم و مواد
 علم اول ماده پرور جان زدا
 علم اول حامی و حشتنگری
 این دل و جانرا دهد ذوق و نشاط
 این بانسان میدهد قلب غیور
 اینبرد مارا برآه مستقیم
 این بیخشد مرد را روشن روان
 این بود سرچشمۀ عشق نفیس
 این بود دین خدار رهنما
 این برد انسان مارا در بهشت
 این بیخشد صلح و ذوق و آشتی
 این دهد خلق شریف و در دل
 این بیخشد قوۀ خلق نکو
 این برآرد پرده از سر حیات
 میرساند نوع انسان را بعرش
 قلب روشن سینۀ گرمی دهد
 میکند مارا بیزدان آشنا

آنکه برباد است ازو سلم اروپ^۲
 داد آدم را ازو درس و سبق^۳
 علم دیگر صلح و عشق ذوفون
 علم دیگر ماحی جهل و فساد
 علم دیگر جان و تن را دلکشا
 علم دیگر راه آدم پروری
 آن گشد احساس و عشق و انبساط
 آن کند ویرا خصیم و هم شرور
 آن کند در جهل و مادیت مقیم
 آن دهد ویراتوان بازوان
 آن بود زاینده فکر خسیس
 آن بود سرچشمۀ مکر و دغا
 آن کند پابند او هام کنست
 آن کند حرص و سبوعیت قوی
 آن دهد آز جهان آب و گل
 آن بربیزد آدمی را آبرو
 و انماید راه کشف کاینات
 می برد وی را زیستیهای فرش
 عشق شور انگیز و آزر می دهد
 می شود مارا همان رهنما

(۱) سلم: صلح

(۲) و علم الادم الاسماء کلها.

میدهد بالیکه ازو میتوان کرد سیر گند نه آسمان

این بود اصل مقام آدمی

مقصد تخلیق و کام آدمی

طغیان انسان از خدا

ونمایندگی هتلراز دنیای طاغوت بحضرت انسان

قاید و سرگلۀ حیوانیان	پیشوای مادئ المانیان
می نویسد در کتاب "جنگ من"	هتلر آن انسان آهن دست و تن
زو شمارد رونق داد حیات	جنگ را داند اساس کاینات
مینماید دعوت قتل و فساد	نوع انسان را به تفرق نژاد
هست خلاق تمدن در جهان	او همی گوید که نسل آریان
برتری یابد همانا بر حریف	باید این قوم نکو زاد شریف
تاده دنوع بشر را اعتلا	هر طرف بر نوع خود یابد علا
هر طرف با پنجه و دندان و چنگ	باید این گرگان آدم روی ورنگ
تاكه خیزد نالهای الامان	بر درد اولاد آدم را چنان
پوست اقوام ضعیفی را گند	بعد ازان آقا و بادارش شوند
قاید انسان بد دور پر فتور	این بود آرای آن مرد غیور
نوع انسانی را دهد ایدون نوید:	این بود چون منطق قرن جدید
زود سازد نوع انسان را نگون	کاینچنین قواد با عزم و جنون
می طرازد رنگ نوبر روی نو	زودتر انسان حیوان خوی نو

(۱) اشارت بکتاب هر هتلر قاید بزرگ المان که نامش "جنگ من" است، و دران نژاد جمن آریائی را بجنگ و غلبه بر دیگران حق میدهد، و دیگران را حق غلامی و قبول اثر نیز نداده. این ابحاث در حین نشر کتاب مذکور پیش از جنگ دوم سروده شده بود.

میکشد روح تمدن، معرفت
میپرستد جنس مادون خدا
دفع سازد زآدمی دیو ضرر
بولهبرا، احمد (ص) مرسل بدان
آن کند جبران و دفع این ضرر
این بود سری زاسرار حیات
می نماید نظم این دار وجود
دیگری را آفریند هتلری
مظہری به ر صفات وی شمار
این سرای آمد برای امتحان
می پرستد آدمی، بین فتن
یا خدایش می برد بر هر طرف؟
با هزاران حیله و مکرو دغل
همراهی کردند با اهربیمنان
میدهد گرمی به کردار ددی
لینی از هتلر نباشد نرمتر
همچو گرگی جسم همنوعی درد

نوع انسان را کند حیوان صفت
میکند طغیان قانون خدا
لیک خلاق جهان خیر و شر
بهر فرعونی است موسی در جهان
این نماید دفع طغیان دگر^۱
این بود نظم بدیع کاینات
دست بالائی زدشت هست و بود
دفع هتلر میکند بادیگری
این بساط و این جهان گیر و دار
لیک چون آدم برآمد از جنان
تا کدام یک از خدای و اهرمن
میکند طاغوت روح او هدف
اندرین قرنیکه قواد ممل
با زافسردند انسانی روان
هر طرف هنگامه آدم دری
محور روما و برلن گرت^۲
هر یکی داد فضولی میدهد

این بود طغیان این نوع دوپا
از نوامیس شرف، هم از خدا

^(۱) و لولا دفع الله و الناس بعضهم بعض لفسدت الارض (الآية). ^(۲) محور روما و برلن در سیاست جنگ دوم اهمیتی داشت، که بنیه آن بر فاشیزم استوار بود، پیشوایان آن هر هتلر المانی و مسولینی ایتالوی قربان این سیاست گشتند، که ملل ناتوان را نابود می ساختند.

در بیان آنکه مسلمان چکند تا از طوفان قرن بیستم نجات یابد؟

بحث تقلید اسلام

ناله‌ام از درد پنهان پراشر	اشک‌گرمی دارم و خون جگر
تازیاید سوزش و درد درون	صیحه‌از سوزدل آرم برون
پورخاور ای مسلمان، ای نجیب!	یک نفس با من نشین ای بد نصیب!
پرزشوری دشت و هم کوه ترا	تاكه‌سازم تازه‌اندوه ترا
آن بشر خواهی، بشر پروردنت	یاد آرم روزه‌ای روشنست
نوع انسان را تو دادی برتری	از تو آمد راه و رسماً بهتری
ابن آدم را تو دادی آشتی	تحم انصاف و مروت کاشتی!
تکیه بر اخلاق و بازوی تو کرد	هر کسی از اسود و زسرخ و زرد
هم کشیدی ریشه‌هراختلاف:	پروریدی هر کسی را بی خلاف
اختلاف خون و بعد اندر بلاد	اختلاف جنس و آئین و نژاد
اختلاف رنگ اسپید و سیاه	اختلاف کیش و دین و رسماً و راه
نوع انسان را معلم بوده‌ای!	تو ندای "الاخوت" داده‌ای!
آدمیت را کشیدی از مغایک	از تو شد گم اختلاف آب و خاک
ای مسلمان! ایزدت رحمت کناد!	از تو روشن چهر عدل و رحم و داد
	تاجدار ارض "گرمنا" ستی!
	مالک ملک خدا هر جاستی!
عصر جنگ و عصر زهر، و عصر نیش	ای مسلمان! عصر نو داری به پیش
حفظ خود را با چه کردن میتوان؟	اندرین عصر فتو و امتحان
فکر خود را وانموده هر کسی	این سخن را گفته دانایان بسی
گفتن بیباک و حرف صاف صاف	باتو دارم اندرین دارم مضاف

گر همی جوئی بقادرهای قرن نو
 یا همی جوئی سعادت در جهان
 نکته‌ها گویم بتوبشنوزمن!
 پابروی جمله غیرالله زن
 نعره توحید از هر بام و در
 طرح نواز خود فگندن میتوان
 کیش اسلاف غیورت زنده ساز
 باز در دنیا زنو هنگامه ساز

گرت خواهی ارتقا در قرن نو
 گر همی خواهی حیات جاودان
 یا اگر خواهی تو آن مجد کهن
 چنگ در دامان جبل الله زن
 بازده در گوش ابنای بشر
 باز این بتها شکستن میتوان

لا يصلح آخر هذه الامة الا بما صلح اولها

واکشوده عقدہ از کار وجود
 عقدہ از اسرار لایحل کشود
 داد پیغام ره فرخندگی:
 تا کشد رخت سلامت را بیر
 دامن تقليد اجداد و سلف
 زانکه هر آئین کنه، بی گمان:
 می شود از خلط بدعت و اژگون
 می سزد تا باز سازد افضلش
 آخرش با تیرگی گردد کدر
 آخرش تاریک و تارو داغ داغ

مالک آن دانای اسرار وجود^۱
 سرموت وزندگی بر مانمود
 گفت آن دانای راز زندگی
 امت مسلم اگر خواهد ظفر
 بایدش محکم گرفتن بادو کف
 بایدش تحقیق در تقليد شان
 با مرور عصر و رفتار قرون
 لاجرم رجع اصول اولش
 مبدأ آئین بود روشن چو خور
 اولش روشن بود همچون چراغ

^(۱)حضرت امام مالک بن انس (۹۳-۱۷۹ ه)

نعرهٔ توحید او شد دلنواز
بینوا، بیچاره و زار و زیون
مقطعش چون قلب ما بی ساز و سوز
تانه رخدتیغ خالد چون هلال
تانه آید باز حزب المؤمنین
تансازد کار و بار امتنان
این جهان را رونقی بخشد دگر
تاخیزد بت پرستی ازو شاق
گی شود چاک گریبان از ارسو؟

اولش پرتاب و تب پرسوز و ساز
آخرش از خلط هر سحر و فسون
مطلع ش زیبا چو مهری دل فروز
تا نخیزد از حرم بانگ بلال
تابناش د آن نوای راستین
تاكه حزب اللہ نخیزد در جهان
تاكه عدل و صدق صدیق و عمر
تانيايد فقر و شاهی را وفاق
تابنگرد سینه ها پر آرسو

ای مسلمان! صاحب ذوق و یقین
خیز و باز از خود جهانی آفرین!

ایکه آوردی ب دنیا بهتری
باتو گویم شرح دور برتری
تازه سازم یاد مجد باستان
رهنمای ما شه هردو سرا
فرع عالم، خواجه هردو جهان
این چنین فرمود شاهدادگر
نوع آدم را بر راه راستین

وقت تودیع و حج آخر ترین^۱
پندها فرمود بهر مؤمنین

^(۱) مقصد حجه الوداع است.

خطبہ آخرین حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

کہ برای مسلمانان درین قرن بہترین راہ سعادتست:

"یا ایها الناس! اسمعوا منی آبین لكم، فاني لا ادری لعلی القاکم بعد عامی هذا،
فی موقفي هذا..."

ایها الناس! ان دماءكم و اموالكم عليکم حرام كحرمة يومكم هذا، فی شهركم
هذا، فی بلدکم هذا، الا! هل بلغت؟ اللهم اشهد! ایها الناس! انما المؤمنون اخوة، لا
يحل لامرئ مال اخيه الا عن طيب نفسه منه. الاهل بلغت؟ اللهم اشهد! ایها الناس!
ان ربکم واحد، وان أباکم واحد، كلکم لآدم، وآدم من تراب، ان اکرمکم عند الله
اتقاکم، ليس لعربي فضل على عجمي الا بالتقوى، الاهل بلغت؟ اللهم اشهد! الیوم
اکملت لكم دینکم، وآتممت عليکم نعمتی ورضیت لكم الاسلام دیناً...".

"ترجمه: ای مردم! پندمرا بشنوید، زیرا نمی دانم، که پس ازین سال شمارا
درینجامی یابم یا نه؟ ای مردم! همانطوریکه این روز، و این ماه و این شهر حرام
است، خون و خواسته یکدیگر هم بر شما حرام است. آیا من پیغام خود را بشما
رسانیدم؟ ای خداوند گواه باش! ای مردم! مسلمانان برادران یکدیگراند، و بدون
رضای کسی مال برادر گرفتن روانیست، آیا من پیغام خود را بشمارسانیدم؟ ای
خدا گواه باش! ای مردم! پروردگار شما یکی، و پدر شما یکی است، همه اولاد آدمید
و آدم از خاک، همانا که بہترین شما پارساترین شمامست، عرب را بر عجم برتری
نیست، مگر به پارسائی. آیا من پیغام خود را بشمارسانیدم؟ ای خدا گواه باش!
امروز دین شما را کامل ساختم، و نعمت خود را بر شما بستنده کردم، و برای شما
آنین اسلام را برگزیدم...".

ای مسلمان! ای تو حق را مؤتمن	ای امانتدار تهذیب کهن!
ای زدستت کار دنیا شد درست	این بود درس حیات از نخست

"سِر مرگ و زندگی بر ما گشاد"
 تانگردد حق یکدیگر تلف
 میکند مارا به خویشی رهبری
 میدهد درس مساوات نژاد
 نیکوئی، تقوای اسلامیست باز
 زندگی جزاین بود شرمندگی
 هست همدوش حقوق اقویا
 نیست کس را امتیازبی سبب
 کی فتد در بنده و قید این و آن
 نیست ویرا امتیازی در حسب
 می شمرد رکیش اسلامی گناه
 مرد حُر را مرد دانمی شمر!
 درس حق ازوی گرفتن میتوان
 نشوتن، ترزیق ایمان میکند
 نیست تن را بروجود جان ظفر
 جان بود چون خواجه این قافله
 جان ما باشد اسیر آب و گل
 میکند نظم رعایا و سپاه
 آدمی را از شَرشَ ایمن کند

رهنمادرس سعادت با توداد
 باید این حبل المتبین بودن بکف
 میدهد تلقین راه برتری
 نوع انسان را به توحید و سداد
 پیش ما مقیاس فضل و امتیاز
 این بود اساس زندگی
 در طریق ماضی عیفینوا
 اعجمی را نیست فرقی با عرب
 مسلم آمد مرد حُران در جهان
 روح مسلم چون شد آزاد از سبب
 فرق جنس احمر و سرخ و سیاه
 جزره وحدت نپویید مرد حُر
 مرد حُر گوید بتلو اسرار جان
 کیش وی تکمیل انسان میکند
 جان و تن را پرورد با همدگر
 تن بود جانزاد رین ره راحله
 گر نباشد تن مطیع جان و دل
 جان چو شد در کشور تن پادشاه
 تابدان تسخیر اهريمن کند

نوع آدم را صراط راستین
 می نماید مرد مسلم این چنین

در بیان منزلت جان و تن

و نگهداری اعتدال در بین آنها، آفات واردہ بر اسلام

تن بود خادم، نباشد ضدوند	جان و تن باشد بهم دیگر ممد
حق چنین قانون پرسودی نهاد	جان و تن مسئول تقوی و سداد
هر دو را روز جزائی میرسد	هر دو را وعدو و عید خوب و بد
جان زبالا، تن ز آب و خاک و باد	هر دو را نام "خلافت" حق نهاد
این ز خاک تیره میگیرد بنا	آن بود همچون ملایک پر صفا
تخم جانرا در کف خاکی بکشت	این و آنرا هر دو با قدرت سرشت
گردد از انوار روحش ارجمند	تاكه خاک تیره و تارو ترند
گردد این نوع شریف از فیض جان	مظہر نام "خلافت" در جهان
هست جانی روشنی با تن حریف	مقصد تخلیق این جنس شریف
باشد انوار خلافت را محک	نی بود مقصد که جان فرد و یک
کم بها باشد همی تن یروان	یا بود جسمی تھی از تاب جان
آدمیت را دو عنصر می شناس	پس بود جان و تن ما چون اساس
جسم بی جانرا بهایم می شمر!	جان بی تن را ملک خواند بشر
جان و تن باشد مراد آدمی	
عنصرین این نژاد آدمی	
دل بدست آور دگرها را بهل!	ای مسلمان! ای ترا حق داد دل
راعتدال هر دو دل آگاه دار	جان و تن را پرورش لازم شمار

^(۱) و نفختُ فيه من روحي (الآيه).

جانبی تن را برد رهبانیت
آن بود "ویدانت" هندی ییگمان^۱
وان دگر از "مادیت" دارد اساس^۲
قرن ییستم از رهیوان گری
ماده را برجان ماسازد جری
چون همی کاهد ازو نور روان:
ل مجرم تهدیب نوشد بی فروع
ریشه فکر "ایکور" ش، شناس
ماده را برجان ماسازد جری
پر دغا پر خد عه و مکروه دروغ
لیک دین ما زراه اعتدال
هر دور انشو نماداند کمال:

لارهبانیَة في الاسلام

می نداند جاده صدق و صفا
لازم آمد هم رئنی روی دین:
پس "اعدوا" را ضرورت گی شدی
با عبادت بانمازو با صیام
"فی سبیل اللہ" و امر "فاقتلو"^۳
زین سبب رهبانیت را کیش ما
مر مسلمان را دو کتف آهنین
گربجان بودی اساس زندگی^۴
تیغ حیدر نامدی بر از نیام
نامدی امر جهاد و "جاهدوا"

^(۱) دو عنصر مهم تصوف کنونی فلسفه ویدانت هند و نو فلاطونیت یونان است، که روح حقیقی اسلام را کشت و شیخ عطار در تذکره خود باین امر اشارت کرده "که بعد از آن طریقت به فلسفه کشید چنانکه معلوم هست" تذکرة الاولیاء، ص ۲۰۷، ج ۲.

^(۲) ایکور (۳۴۲-۲۷۱ ق.م) فیلسوف یونان، مؤسس مدرسه طبیعی حظ و لذت که مادیت را نشو و نما می بدهد.

^(۳) تلمیح به آیه قرآنی واعد واللهم ما استطعتم من قوه...

^(۴) و جاهدوا في سبیل اللہ حق جهاده (الایه).

چون چنین شد امر خلاق ادامه
 تیغ مسلم در جهان پر آب و تاب
 تاکه جان را آمد از تن افکار
 جان بتن افسرد، و تن شد ناتوان
 یکطرف افکار "ربان هنود"^۱
 از دگرسوفکر "افلاطون نو"^۲

لا جرم شد روح ما زار و ذلیل
 دل تهی از درد، و تن آمد علیل

رهنمایی ما امام راه حق
 "مالک" آن ملاکِ ملکِ عقل و دین^۳
 "ای صبا ای پیک دور افتادگان
 این چنین فرمود آن دانای راز
 آن خدای صاحب قهر و جلال
 زان کسی، کامیخت دین بن با فلسفه
 زانکه عقل نارسای این بشر
 جز همان سریکد دین ما ازو
 گئی شود کشاف سر کاینات
 عقل انسانی ندارد آن صلاح

وی گرفت از امی یشرب سبق
 پیشوای صالح و مرد گزین
 اشک ما بر خاک پاک او رسان["]
 شد چو دست فلسفه بر دین دراز
 زود میگیرد و خواهد شد سوال:
 کرد بدعت را بائین هم پله
 گئی تواند در ک اسرار دگر
 میدهد شرحی بطور بس نکو
 یا برآرد پرده از رمز حیات
 تا کشاید این گره را با نجاح

^(۱) ع نصر ویدانت فلسفه هند که در تصوف اسلامی آمیخت، و عزلت را آفرید، حضرت مجدد احمد فاروقی با این روح غیر اسلامی مجادله فرمود.

^(۲) فلسفه نو فلاطونیت که از مدرسه اسکندریه به اسلام آمیخت و عنصر مهم تصوف اعتزالی را تشکیل داد.

^(۳) گفتار حضرت امام مالک (رض).

لا جرم آن هادی خیر الانام
بر روانش باد از ماصد سلام
راه توحید و عدالت را کشود
لیک زنگ خلط و بدعت را زدود:

ترکتُ فیکم ما ان تمسکتم به لَنْ تضلوَا، کتاب الله و سنتى

[الحديث]

"بِشَّمَا كَتَبَ خَدَّا وَ سَنَتَ خَوْدَرَا گَذَّا شَمَّ، إِنْجَرَ بَآنْ چَنَگَ زَنِيدَ، هَرَ آثَيْنَهَ گَمَرَاه
نَخَواهِيدَ شَدَ..."

راه حقر اهم ازو افتاد شق	بدعت آمد چيز نو جزر اه حق
زو هلاک کيش و هم آئين ما	فلسفه بدعت بود در دين ما
پيشواي آن گروه صالحين	لا جرم فاروق اعظم مرد دين
داد امرى اين چنین بى قال و قيل	وقت فتح مصر و فتح ارض نيل
زانکه اين دانش برد مارا به شر	تاب سوزد مخزن علم بشر
گى فتادى آدم از راه صلاح	فلسفه گرداشتى روح نجاح
مى نماید راه پر چاهى دگر	چونکه اين علم و کتب دارد ضرر
بر ره کرچى همان امى برد	نوع آدم را به طغيان خرد
مى نماید كردي بجان و پليد	دين مازايىن خرافات جديد
فلسفه باشد ره تخمين و شک	دين بود تلقين و ايمازرا محک
این فزايد و هم و ظن در سالكين	آن بزاييد شوق و اميد و يقين
این فزايد انه تخمين و ظن	آن دهد آرام جان و قلب و تن
این دهد مارا به بى درد نويid	آن فزايد عشق و احساس و اميد
ميتوان رفتن بران ره راستين	دين بود راهى كه با صدق و يقين

میتوان بر اصل دین و راه کیش
 زین سبب اسلاف دانای بصیر
 کیش خود را از خرافات سیاه
 با اصول دین و قرآن کریم
 نوع آدم را ترقی های بیش
 راد مردان غیور و هم خیر
 می نمودندی چو جان خود نگاه
 نوع انسان را برآه مستقیم:
 رهنمائی پیشوائی کرده اند
 دین حق را رونقی نواده اند

لیک چون آرای اقوام دگر
 عنصر فکر اجانب شد بلند
 تیغ اعدایش برآورده زپای
 "زنده قومی بود از تأویل مرد"
 "ابن رشد" و "فخر رازی"، "بوعلی"
 عاشق یونان و تأویل و کلام
 رفت قرآن از کفو دین شد نژند
 ظاهرآ شیرین و عقل افروز و خوب
 رنگ دین از حکمت یونانیان
 لاجرم فاروق اعظم مرد راد
 کرد کاخ دین مازیرو زبر
 ریشه اسلامیت از بیخ کند
 کیش حق افتاد از نشوونمای
 آتش او در درون او فسرد"
 "کندی" و "بونصر" و "ابن مسکوی"
 کار دین از منطق شان بی نظام
 حکمت شان همچو زهر پرگزند
 باطنآ دارای انواع کروب
 فاسد و تاریک و بیتاب و توان
 از برای حفظ دین امری بداد:

^(۱) مطلب تاویلی است که حکماء در آیات و نصوص کردند مثلاً ابن سینا در رساله (في اثبات
 النبوت و تأویل رموزهم و امثالهم) ص ۱۲ نبوة را از نقطه نظر نفسی و حکمی تحلیل کرده و
 کوشیده است که نصوص را تأویل و با نظریات فلسفی تطبیق دهد، درین افکار فارابی و دیگران
 هم با وی سپیم اند.

^(۲) ابن رشد: ابوالولید محمد بن احمد فیلسوف اندلس (۱۱۲۶-۱۱۹۸) و امام فخرالدین
 رازی و بوعلی سینایی بلخی (۹۸۰-۹۰۶) ع و عقوب الکندی فیلسوف عرب و ابونصر محمد
 بن طرخان الفارابی (۳۳۹-۲۶۰) ه و ابوعلی ابن مسکویه فیلسوف مشهور پارسی.

زانکه مسلم حاجتی ای نیکخو:
 تابنازد کیش خود اسلام را
 هست راهی بس صحیح و مستقیم
 عدل او گیرد زاین و آن خراج
 دین ناقص ریزه خوار این و آن
 میکشد، تنها بود فرمانرو
 از همه جز گفته پیغمبری
 غیر آن هر چیز نو مهلکتر است
 می نیفتند، گر بود مرگست و آز
 نیست مارا مورد عجز و قبول
 مسلم و غیر الله آمد گرد و چرک
 گی کند دستی بدیگرها دراز؟
 تو تیای چشم او زان گرد و خاک
 هم ازو شد گرمی ما فی الصدور
 کوچه هایش میرود تا کوی دوست
 کاندران لیلامارا هست جا
 اشکها گرم من ریزد بجیب
 وارسان بر درگه عالیجناب
 از فقیرم سزد برگ تر
 می کنم اهدای آن پا کیزه در
 تازتد آتش با شارع دو
 می ندارد آنچنان او هامرا
 چونکه این کیش صلاح آمد قویم
 پس ندارد چیز نور احتیاج
 دین اکمل بی نیاز از دیگران
 دین اکمل عنصری گانه را
 زین سبب شاید بود این دین بری
 اصل محکم گفته پیغمبر است
 پس مسلمان را بدیگر کس نیاز
 جزره قال اللہ و قال الرسول
 مسلم و غیر الله آمد کفر و شرك
 مسلم و قرآن و عشق و سوز و ساز
 مسلم و بطحا و عشق ارض پاک
 دل ز عشقش مایه دار هر سرور
 هر نسیم مش میرساند بوي دوست
 می برد مارا بآن نیکو سرای
 اصبا! اقاد صدار حییب!
 قطره زین گوهر پر آب و تاب
 من ندارم ارمغان دیگر
 اشک خونین که دارم در بصر
 در جناب پاک سردار سلف
 "گر قبول افتاد زهی عزو شرف"

"این سخن پایان ندارد بازگرد"
 قصه‌ای از عشق آئین رسول
 قلب او بوده چراغ آب و گل
 پیروانش آدمی را هبر
 کامرانیها، فتوحات و مراد
 رایت انسانیت افراشتند
 جمله بودن‌دی نگهدار متین
 گشت روشن، ازره و آئین شان:
 مسلم آمد سرور این قافله
 زنگ حیوانی زروری دل زدود
 شوپدر راصح و نیکو خلف!

می‌سرايم قصه شيرين درد
 بازگواز كيش و از دين رسول
 تا مسلمان داشت عشق او بدل
 عشق وی سامان هفتح و ظفر
 ازره عشق و خلوص اعتقاد
 جملگی از سورايمان داشتند
 شيوه خود را خلط آن و اين
 لاجرم دنيا زنورد دين شان
 پر زرحم و عدل و داد و عاطفه
 نوع انسان راه مردی نمود
 پس توهم ای مسلم فرخ سلف!

"ای امانت دار تهذیب کهن
 پشت پا بر مسلک آبا من"

جنگ فقر و سرمایداری قرن بیستم

و منزلت اسلام دران

از عدم بنهداد در دنیا قدم
 او فتاده دست تسبیح رش دراز
 پیش رفتہ در جهان چند و چون
 ثروتی در دست هر یک بی شمار
 یازد دست فاقه آمد واژگون
 و اندگر در فاقه و اندوه و غم

در جهان آمد چو آدم از عدم
 در جهان آب و گل با حرص و آز
 هر کراشد قوت بازو فزون
 ز آب و خاک و پول و املاک و عقار
 دیگری در حالت فقر و زبون
 آن یکی دارای انواع نعم

آن یکی در زندگانی بینیاز
 آن یکی مزدور و چاکر، رنجبر
 محنت ازوی، پول و شروت از دگر
 زحمت از من، راحت از بادار من
 زان من اندوه و جان پر زرنج
 من ندارم نسان و آرام و فراغ
 وی نشیند در قصور عالیه
 وی کند در کاخ پر نعمت حیات
 وی پوشید پر نیان و هم حریر
 قوت من از قوتِ خون جگر
 وی ندارد کار و عمری را به لهو
 من ندارم وقت شادی و سرور
 این بود ظلم ست مگر بر فقیر
 داد من ای دادگر ازوی بگیر!

ایچنین بیند ز هم دیگر گزند
 میکشاند نوع انسان را به شر
 واندگر را اشتراکی می‌شمار
 نیست این و آن صراط مستقیم
 آدمیت در خط راز این و آن
 تا که تازد هر طرف بیچون و چند
 دیگران را نیست حق اعتلا
 هر دورا از آزو خونخواری سبق
 فقر و شروت در جهان چون و چند
 این بود افراط و تفریط بشر
 آن یکی شاهنشه و سرمایدار
 هردو اند رغصب ثروتها سهیم
 هردو کاحد جان این بیچارگان
 این برد ملیون مرما را بلند
 آن کند یک توده را فرمانروا
 هردو استبداد و دور از عدل و حق

انده جان فقیران را مپرس	فقر زانها در نهیب بیم و ترس
گرچه آمدی کدیگر راضو ند	هر یکی در شیوه خود مستبد
این و آن گی رهنمای زندگیست؟	فرق استبداد جمع و فرد چیست؟
گی بردمارا بشهراه کمال؟	تاباشد بین هردو اعتدال
می نسازد همدم خود را فقیر	تاغنی از راه اجبار ضمیر
می نباشد بهره خاصی عیان	تفقیران را زروتهای شان
گی رسدتام نزل خود قافله؟	گی باید جنگ شانرا خاتمه
مشکلات زندگی بر ما کشاد	دین احمد شهره صلح و سداد
تافزاید رونق این کاینات	کرد مارا امراعطای زکات
تارهاند نوع انسان را زشر	مقصدش توزیع شروت در بشر

"لن تثالوا البر حتی تنفقوا"

میدهد مارا پیام بس نکو

هست در جیب تونگر پر حذر	دین ما از اجتماع پول و زر
بهره ای را بر فقیرین نوا	لا جرم بخشد زگنج اغنيةا
میکشاید راه تسهیل حیات	هم بنام صدقه و بر روز کات
می نباشد در نیاز سرق و مکر	تاره د بیچاره از اندوه فقر
تافت دیچاره را حقی بچنگ	هم نباشد احتیاج ضرب و جنگ
خواجه نواع بشر فخر عجم	رهنمای ما شهن شاه امم
بینوایان را به لطف خود نواز	این چنین فرمود وقتی با معاذ
میدهش با بینوایان حزین	واستان از اغنيةا و بعد ازین

(۱) اشارت است با تکه وقتی حضرت رسول اکرم حضرت معاذ بن جبل را برای عاملی زکا به یمن فرستاد او را چنین گفت: خُذ من اغనیا نهم و رد فی فقرا نهم که از همین قول فلسفه عمیق زکا ظاهر است.

تا شود اصلاح حال بینوا

این چینیش جان و نیرو می فرا

ای فقیر! ای مرد زار و رنجبر!	ایکه باشد پرز اندوهت جگر
ای توئی سرمایه رامشقستم	دل ز تیغ روزگارت شد قلم
دین فطرت باشد ترا راه نجات	میکشايد رمز صلح کاینات
میرهاند مرتر از ظلم و جور	واکشا چشمی نگاهی کن بغور!
بهره ات معلوم و حق ت آشکار	دین حق سازد ترا با اختیار
اغنیا مجبور بخشش بر تو اند	مرترابا ید همی برخی دهند
گرتوانگرمی نب خشد بر فقیر	میدهد و را جزا حی قدر
دین ما شد حامی یچارگان	ینوار اپوراند آن چنان:
تاخواهد حق خود از اغنیا	هر غنی از ترس عقبی و جزا:
خود بگیرد دست هر یچاره ای	ت ا نماید ینوار اچاره ای
این بود اجبار قانون عرب	این صدا خیزد ز هامون عرب
این بود درس مساوات حیات	دین ما شد رهنمای کاینات
می ستاند از غنی پولیکه تا:	زو نماید چاره هر یینوا
ت ا نیفت دشوت اندر جیب خاص	می ناید گنج سازد ناسپاس
این بود شهراه کار اعتدال	
بینوایان را ازوروشن مآل	

عقل و عشق

عقل من! ای همد و الانژاد	ما در ایام همچون تو نزاد
ای ز تو بست و کشاد کاینات	هم توئی حلال جمله مشکلات

ابن‌آدم را تو دادی اعتلاء
 کلبه‌ان غریق از تو پر نشاط
 رنگ و بوی کاینات از دست تو
 ای توئی خلاق علم و فلسفه
 رهنمای فکر افلاطون توئی!
 ای خرد! ای عقل دور اندیش من!
 گرتوئی حلال هر مرز نهان
 آن یکی از دست تو دارد این
 "نهایة اقدام العقول عقال"

ای توئی اعطای خاص کبریاء
 از تو آمد علم مارا ببساط
 آب و تاب ما بود از بسط تو
 از تو آمد آبروی قافله
 در جهان بر تری قانون توئی!
 با تو دارم گفتگو یکدو سخن
 پس چرا در شک فگندی همراهان؟
 با کمال درد و آنده این چنین:
 واکثر سعی العالمین ضلال

ولم نستفد من بحثنا طول عمرنا

سوی ان جمعنا فيه قیل و قال"

(امام رازی)

پس چرا نالد ز دستت اصفیا
 می نهد گامی درون کوی عشق
 خویش را در دامن عشق افگند
 میرهاند جان ما از چند و چون
 از ره اجبار، سویش می پرد
 وارهدا ز دام هرو هم و گمان
 بر روان او خدارحمت کناد
 نی نواز کوی لیلای نکوست
 عقل مارا می برد در بارحق
 تابنای عقل سازد واژگون

گرنه ای عقل آدم نارسا
 هر کسی از تو گریزد سوی عشق
 تاز جنجال حوادث وارهاد
 کوی عشق آمد مدار هر سکون
 لاجرم هر صاحب عقل و خرد
 تاشود حاصل و را آرام جان
 پیرو رومی مرشد روشن نهاد
 آنکه داند سروصل و هجر دوست
 می سراید قصه اسرار حق
 می رود در مأمن عشق و جنون

"آزمودم عقل دور اندیش را
بعد ازین دیوانه سازم خویش را

هست دیوانه که دیوانه نشد

این عسُس را دید و در خانه نشد"

(رومی)

می پرد هر سو بس عیشتر	عقل ما مرغی بود بس تیز پر
واکشاید بال و پراند رفضا	او همی خواهد که در جو هوا
پرده اسرار مخفی بر درد	هر طرف پرواز آزادی کند
می نیابد راه این رمز خفی	می نفهمد لیک، سر زندگی
می نیاید در مشاش بشوی آن	بال تحقیق همی سوزد چنان:
عقل نامد آدمی را هنمون	زابت دای آفرینش تا کنون
می نشد شیرین و نی کاری نمود	کام وی از کشف اسرار وجود
دست اندر دامن عقلی نزد	لاجرم دانشوران پر خرد
رخت رحلت بسته بر سوی دگر	هر کسی زین دار پر شور و خطر
می گریزد زان جهان پر شرور	در سرای عشق پر ذوق و سرور
مضطرب را میدهد عیش ملوک	تا شود فارغ ز او هام و شکوک
پس جنون عشق ما جاوید باد	میدهد تسکین قلب نامراد
گی رسیدی قلب آدم را سکون	گرنبودی در جهان عشق و جنون
گی رهیدی از کثیهای وبال	گی شدی فارغ ز او هام و خیال
آن سکون و نی نوازی را بین!	اضطراب روح رازی را بین ^۱
اوفتاده از خرد اندر تعجب	آن زدست عقل آمد مضطرب
غرق مستی و سرورو حظ و ذوق	واند گرا ز راه عشق و جذب و شوق

^۱ در مصراج دوم اشارت است به مولانای روم، و بشنو از نی چون حکایت میکند

تاكشدوی رازاوهام و ظنون:
می برد عشقش فراز آسمان
عشق وی را روشنی ها میدهد
تارهاند روح ما از چند و چون

دست وی در دامن پیر جنون
میکند سیر گلستان جنان
دل تپد از ظلمت عقل و خرد
دست ما و دامن عشق و جنون

"هیچ قومی زیر چرخ لا جورد"

"بی جنون ذو فنون کاری نکرد"

(اقبال)

آگه از ماضی و از فردای ما
ای طبیب جان و تن، ای دادگر!
همدم اندوه و رنجی هم طرب
میدهی نورو سکون و جنبشی
"گرفزون گردد تو اش افزوده ای!"
نور قلب ما ز مهر تو فزون
ینوایانرا همی بخشی نوا!
زخم ما را داروی مرهم توئی!

رنج مارا التیام درد ده!

شعله سوز پیش پرور دده!

برزمین آمد ز عرش برتری
رونق بازار مجد او شکست
ای شب یلدای ما را آفتاب
مهر ما را روشنی از شعله ات!
می بری ما را بدنیای دگر!

"مرحبا ای عشق خوش سودای ما"
مرحبا ای مرهم ز خم جگر!
ای توئی آرام جان مضطرب
قلب آدم را زتو آرامشی
اوستاد علم آدم بسوده ای!
مرحبا ای عشق پر شور و جنون!
ای توئی سرمایه هر ینو
آب و تاب فطرت آدم توئی!

قلب مسلم تاز نورت شد بری
تاكه دامن تو اش رفتہ ز دست
تیغ خالد را ز تو آبی و تاب
لذت بانگ بلال از نغمه ات
گر نمائی چهر روشن را چو خور

جنبیش افسرده‌گان از گرمیت!	شورش شوریدگان از گرمیت!
درد مندان را تو درمانی زنو	مردگانرا میدهی جانی زنو
تیغ مارا میدهی آبی دگر	پیکر افسرده را بخشی شرر
مرحبا ای درد، وای سوز درون!	مرحبا ای عشق وای سور و جنون!
	باز ما را ده زنو، دردی و سوز
	جان مارا از تب و تابت فروز!
آنکه می‌نازد به‌وی قلب و جگر	بازده مارا زنو، سوز عمر
سوز و سازی بخش و شوری جنبشی	برفروزان خاطر ماتاشی
صاحب درد درونی را فرست!	بازیک عطار و رومی را فرست
از نوازی نی نوازی، می نواز!	تانوازد داستان سوز و ساز
واکشا از مشکل ما این گره!	خون ما را گرمی جوشی بد!
ملت دل زنده مرد آفرین!	قلب پرسوزی و پر درد آفرین
باز افگن در جهان و بام و کوی	یک جنون، یک شورش پرهاي و هوی
جان مارا ساز مجذون خرد	وارهان مارا از شبخون خرد
	عشق من ای منبع آرام دل!
	باز مارا میرهان از آب و گل

حکایت

آن سیاح فرنگی که در بین وحشیان مجله را میخواند

جیمز آن دانشور قرن فزون	صاحب تدقیق و تحقیق فزون
او همی گوید که سیاح فرنگ	کرد بین وحشیان چندی در نگ
آن سیاهانی که در دنیای نو ^(۱)	خالی از تهدیب و دانشها نو
با کمال و حشت و جهل و ضلال	میگذارد عمر خود را در بیوال
در میان مردم و حشی صفت	او همی دیدی کتاب معرفت
پیش چشم وی همی بودی کتاب	می نشستی در شعاع آفتاب
ابلهی زان و حشیان بی خرد	مدتی می دید مرد با خرد
او چه میدانست کاین مرد عجیب	از کتاب و دیدنش دارد نصیب
او چه میدانست علم و معرفت؟	دور باشد جان ابله زین صفت
او چه میدانست تحریر و نوشت	زانکه بودی آدم و حشت سرشت
روح و حشی از کتاب و از قلم	از علوم و دانش و فن امم
می نباشد آشنا از این و آن	می شمارد لهو و باطل یگمان
تانداند ابلهی حرف و قلم	گی گذارد در شناسائی قدم
او شناسد آب و خاک و دشت و راغ	از کتاب و دانش باشد فراغ
روح او آگه نباشد از بهی	او چه داند ماجرای فرهی؟
می نهیند چشم او جز خاک و گل	گی سراید نعمه ای از سوزدل
دل درون سینه اش تارو نزند	در میان آب و گل افتاده بند
نی نصیش دانش و علم و فنون	جان وی در تیرگی ها واژگون

^(۱) دنیای نو: امریکا.

همچو حیوانی بود وی را حیات
می پرستد چوب جنگل، سنگ کوه
بی نصیب از فیض نطق آدمی
فرق آدم با بهایم نطق اوست
گرنبودی نطق، کی آدم شدی؟

حق دهد ماراز حال اونجات
دارد اوضاع عجیبی این گروه
در جودا و بهیمیت قسوی
آدمی راشیوه نطق نکوست
گی بدربار خدا محروم شدی؟

ریخت نور لم یزل بر مشت خاک

"علم اسماء" برد مارا از مغاک

بازگردم سوی مطلب ای عزیز!
قصه وحشی بتو گویم دگر
پیش آن سیاح چون دیدی کتاب
در میان همراهان خود سرود
گفت گویم با شما ای همراهان!
می نشینند در ضیای آفتاب
می ندانم اندرین سرددگر
چشم او روشن زنوراین دوا
وه چه اکسیر و زهی کحل البصر
چشم ماتاریک و تارو هم کدر
ما چو کوریم او بود بینا، بصیر
او بود دارای شمشیر و تفنگ
ما زبیم و ترس این نوع عجیب
وی کند بر مرز ما شاهنشهی
او خورد اینجا چه الوان نعم

ایکه داری قلب و جان با تمیز
داستانی همچو قند و نیشکر
لا جرم آن ابله و حشت مآب
قصه مرد و کتابش را نمود
چیز نواز مرد سیاحی چنان:
او همی بیند بسوی آن کتاب
جز فزوذ قوئه چشم و بصر
مردمانش گیرد ازوی هم ضیاء
چشم وی را زو بود نوری دگر
او بود بس تیز بین اندر نظر
ما چو طفل و او بود دانا و پیر
می رود در جنگ و شیر آرد بچنگ
در میان جنگل و کوهی غریب
جیب او پر، کیسه ماشد تهی
ماندیدیم اندکی زان بیش و کم

از کتابی چشم پروردن بود
 گی بمانیم این چنین خوار و غریب
 میرساند ما بیام اعتلا
 ای عزیزان همدمان مهربان!

باید این اکسیر آوردن بکف
 تیر امیدی فگندن بر هدف

مرد سیاحی بیامد با کتاب
 مدتی شد بر کتابش سر فرود
 با هیاهوی هجوم از بام و در
 هر کسی را یکورق شد دستیاب
 زانکه آن وحشی چنین دادی سبق
 هر یکی سوی ورق کردی نظر
 تا فزاید نور چشم دوستان
 اند کی تکلیف و آسیبی رسد
 تارهد از رنج و درد و عیب و شین
 نی حقیقت را بطن باشد وطن
 گی بنور حق رساند ظن، بشر
 آگه و بینا و دانا و خبیر
 کور گی داند شعاع آفتاب
 گی رهد از اند تخمین و ظن؟
 می پرستد ماده را مرد سخیف
 مایه کام و ظفر، سرفتوح

این همه اسرار آن دیدن بود
 گر شود مارا ازین نعمت نصیب
 چشم ما روشن شود گر، زین دوا
 لا جرم ای همراهان، ای دوستان!

روز دیگر چون برآمد آفتاب
 یک طرف بنشت و دفتر را کشود
 ناگهان آن و حشیان پر خطر
 آمدند از بهر یغمائی کتاب
 هر یکی میدید سوی آن ورق
 تاشود افزون و رانور بصر
 هر ورق شد پاره پاره ار معان
 بعد ازان گروحشی ایرا از رمد
 پارهای کاغذی مالد به عین
 این بود یک جلوه ای ازو هم و ظن
 حق دگر او هام و ظن باشد دگر
 تن چو وحشی، جان بود مرد بصیر
 می نداند وحشی سر کتاب
 گی رسد فکرش بسر علم و فن
 ماده باشد تار و تاریک و کثیف
 ماده گی داند فروع جان و روح

از کتاب عشق وی گیرد سبق
 زابجد عشقش سبق خواند، چنان:
 پر فروزد ماده اش از نوروی
 نور جانش میرساند تا کمال
 ذره هارا پرورد مهری دگر
 بر جهان آب و گل نور افگن است
 از شعاع نور مهر کبریاء
 ماده تاریک گئی گشتی چنان
 منبع انوار آثار علوم
 از خلافت منصبش اعلا بود
 تازگی بخشد و را از بوی دوست
 گئی رهد این ماده از چنگ خطر
 آدمیست را رسدازوی گزند
 سر کاغذ رامی شمارد این نمط:
 نور چشمش بر فزاید در نظر
 ماده وحشی چه داند اصل آن؟
 فارغ از دنیای پرشور و گزند
 ما به بند ماده افتاده چنان:
 می نباشد هیچ مارا آگهی:
 از بهشت دلکشای جان فرا
 تا پرده برفراز آسمان

جان ما آگهه زذوق عشق حق
 طفل ما در مکتب اسرار جان
 تا بداند راه کشف نوروی
 ماده باشد موحد وهم و ضلال
 ذره باشد ماده و جانش چو خور
 مهر جان از نور یزدان روشن است
 ماده تاریک را باشد ضیاء
 گرنبودی تابش انوار جان
 گئی شدی دانای اسرار علوم
 تاج فخرش "علم الاسماء" بود^(۱)
 نور جانش می برد تا کوی دوست
 گرنباشد نور جانش راهبر
 این درد آن، همچو حیوان تزند
 همچو آن وحشی نداند سر خط
 تا شود افزون و را سور بصر
 سر خط رامی شمر چون سر جان
 ما چو وحشی، روح ما از مابلند
 او برد ما را به اوچ آسمان
 کزره وحشت ز فرط ابلهی
 از عروج جان و سرارتقا
 می تپد دلهای ما در شوق آن

^(۱) و علم الادم الاسماء کلها (الایه).

اندران دربار و عرش کبریا
 بشنود از هاتف غیبی صدا:
 قطره باشد و صل دریا اینچنین
 "السلام فادخلواهَا خالدین"
 از المهای فرآقش سینه چاک
 جان ما اندر جهان آب و خاک
 او همی نالدی ساد آن وطن
 نیست یهوده صدایش جانستان
 می سراید نغمه های دلنشیں
 از جهان جان صدا خیزد چنین:
 "کز نیستان تامرا بیریده اند
 از نفیر مرد وزن نالیده اند"

همه مائیم و دیگر هیچ!

منزلت بلند آدمی

من که باشم گوی ای دانا بمن!
 فاش گو اسرار جان ما بمن!
 از چه دنیا او فتادم در مغایک؟
 از چه گشتم خسته و زار و زیبون
 می تپم چون بسملی در رمح خون
 آمدم در قید دنیا از بھشت
 اینچنین پیمانه شو قم شکست
 راحت و آرام دل دادم زدست
 تابه بند آب و گل افتاده ام
 از چه دنیا او فتادم در مغایک؟
 پانه ادم در جهان چون و چند
 همدم اندوه و یار ناله ام!
 لیک دارم خلعت "احسن" بیس
 تیرگی دیدم زاندوه و گرنده
 این جهان و آن جهان باشد زمن
 با شدم تاج خلافت زیب سر
 این فضا و کوه و دشت و ارغوان
 از برای من بود دور زمن
 کاینات و ارض و هم نارو جنان
 "باده در جوشش گدای جوش ماست
 چرخ در گردش اسیر هوش ماست

باده از ما مستشد، نی ما ازو
 قالب از ما هست شد، نی ما ازو"
 (رومی)

اهر من از من کند بیم و هراس خانه و حشت شد از من واژگون طی نمودم منزل هر ارتقاء آسمان و اخت ران و آفتاب این همه را زیر تسبیح م شمر! کس چون من اندر جهان کاری نکرد بر تریها با خشدم، فن و هنر می فزاید رونق هر بحرب و برس	من نهادم علم و حکمت را اساس من شدم خلاق ا نوع فنون پر کشودم در جهان اعتلاء این فضای نیلگون و خاک و آب زیر فرمانم یامد بحرب و برس می پرم اندر فضای لاجورد علم من آرد مرافت و ظفر بهر تعییر جهان دستم نگر!
--	---

فکر من معمار آئین حیات
 عقل من آرد نوی در کاینات

ای تو ماره نمای با وقوف شمہ ای ز اسرار بزم و انجمن تاک شائی عقدہ از کار وجود واکشا اسرار جان و تن بن می ندانی ازنگاه امتحان دانشت بر مادیت دارد اساس اندران جاگی پریدن میتوان؟	من که باشم بازگوای فیلسوف! از توروشن راه دانش، گویمن می سرام ز مار اسرار وجود پرده ای از کار پنهان بر فگن لیک دانم شمہ ای از سر جان! زانکه چشمت می نه بیند جزلباس ماده گی داند ره معراج جان
--	---

^(۱) اشارت است به قل الروح من امر ربی و ما او تیتم من العلم الا قلیلا. و در مصراع دوم مقصد علوم تجربی و ساینسی است که بر شالوده تجربه و امتحان متکی است.

جز به اطمینان نفس راستین^۱
 ره ندارد در بهشت شفاسقین
 هم ازین ره عرش معنی را رسی!
 گر کنی بر جاده همت ثبات
 میدهی آئینه دل را تو تاب
 گی گراید نوع انسانی به شهر
 این بود انجام پیکار حیات
 می شود روشن و را روز مآل
 از ره نشوونمای جان و تن
 سبز گردد ریشه این کاینات
 اهر من گردد ز حسرت سرنگون
 گرن سیم آدمیت پس وزد
 گر شود اصلاح نفس است آدمی!
 رونقی گیرد ز عزمت کاینات
 نوع انسان را کشی از اضطراب
 این بشر را میکشی از شور و شر
 می شود اصلاح کار کاینات
 میرسد آدم بمعراج کمال
 می فرازید رونق ارض کهن
 خرمی گیرد ز توباغ حیات
 گم شود فکر نزاع و کشت و خون
 شاخ سر سبز اخوت گل دهد

دست ما سازد جهان را گلستان
 این چنین گرپورش یا بد روان

بيان اينكه در اسلام دين از سياست منفك نيست

میرسانش هم بگوش انجمن
 و انمايم پر تو آئين تو
 بر عدو باشي "اشد" بر دوست نرم
 نام تو بر صفحه خوبی رقم
 از دستان تمدن يك سبق
 بشنو از من قصه مجد کهن
 گويمت رمز عروج دين تو
 اي مسلمان! اي که داري خون گرم^۲
 اي توئي خلاق تهذيب ام
 تو بدنيا داده اي پيغام حق

(۱) يا ايتها النفس الطمنتة ارجعي الاربک راضية مرضيه فاد خلي في عبادي و ادحلي جنتي
 (الآية).

(۲) تلميح بمضمون آية شريفه اشداء على الكفار رحمة بينهم.

آدمی را بر تریهاده ای!	ار مغان صلح و حق آورده ای!
کنه گیتی راز تو زیبی دگر	ذره ها از شعله ات روشن چو خور
وارهیدی از کژی هم از ضرر	تا که درس مصطفی کردی زبر
شست تو هر عقده مشکل کشاد	امتیازات امم دادی بیاد
خرم و سرسبز همچون گلستان	از بهاران مساواتت جهان
ییکسانرا ناصر و همدم توئی!	تازه جان پیکر آدم توئی!
از گلستانش بسیما گل زدی!	تابذیل مصطفی چنگل زدی
از طرازت زیب رخسار حیات	ای توئی مشاط چهر کاینات
نکته ای گویم بتواز سر دین	
تابناک و پاک چون در گزین	
فکر الا الله بدل پروردن است	کیش ما از قید دیگر رستن است
می نساید گر چه بشگافد زمین	مرد مسلم پیش غیر الله جبین
ناموی در خواجهگی شد سرورق	امتیاز بندگی دادش چو حق
سنگ خارا پیش عزمش موم شد	عبدیزادان، خواجه و مخدوم شد
قیصر و کسری به وی افسر نهاد	تا که تاج بندگی بر سرنهاد
در ضمیرش سورش اصلاح و سود	دست وی حلال اشکال وجود
باشد اصلاح خود و هم دیگران	کاروی اندر حیات این جهان
می نهد تاج خلافت را بفرق	دین وی را با سیاست نیست فرق
پاکزاد و نرم خوی و سخت کوش	پادشاهانش چوزا هد خرقه پوش
وی بود در دین و دنیا راهبر	هر که دارد تاج شاهی را بسر
همنوا، همکار سر و جلوش	وی خطیب و رهنمای ملت شش
مر سیاست را رسید زو داوری	هم زدستش کار دین و دل قوی

دشمن از شمشیر وی جانی نبرد
 هم سیاست گیرد از این ره نظام
 می توان پی بردن راه صواب
 حکمرانی ها ز کار دین ما
 ان درون او فروزد از یقین
 می توان کردن چنین کس رهبری
 آنکه باشد مالک علم و یقین
 در میان مسلمین این فصل نیست
 به ز شخص ایضی، اما شقی
 گرزا عمال شرس د مارا گزند
 گرچه باشد میر و صدر قافله
 می توان بستن به وی چشم امل
 او بود مردم مسلمان را دلیل
 هر که باشد در امور دین متین
 رهنما و حامی اسرار دین
 دست ما میداد دنیا را نظم
 و اند گر ملا سجدہ سرنهاد
 رشتہ وحدت گسیخت از دست ما
 لیک از قرآن و دین الله جدا
 تیره جان و مبتدع، نامش فقیر
 ان در اسلام خشت رهبانی نهاد

در میان حرب و میدان نبرد
 از ره دین است جمله انتظام
 گر بود قانون ما "ام الکتاب"
 در کتاب الله نشد از هم سوا
 آنکه دارد علم و باشد راستین
 صاحب تقوی و ایمان قوی
 پیشواغ گشتن توان در راه دین
 شرط این ره دودمان و نسل نیست
 آن سیه چرده که باشد مقی
 آنکه دارد دودمان بس بلند
 نزد مومن نیست ویرا مرتبه
 هر که دارد دانش دین و عمل
 "صاحب امر" او بود بی قال و قیل^(۱)
 نیست منفک منصب شاهی ز دین
 او بود لایق به "امر" مسلمین
 تا که بُددانای دین مارا امام
 چون یکی شد گشت و افسر بر نهاد
 منصب دین و قیادت شد جدا
 گشت "سلطان" سایه و ظل خدا
 و اند گر شد خرقه پوش و گوشه گیر
 پشت پانهاد صماصام جهاد

^(۱)صاحب امر: اولو الامر.

الفراق! ای دین اسلام الفراق!	کار دین گردید مختل از نفاق
هم نگفته‌ی تاج و تخت و پادشاه	تونه بخشیدی سریرو بارگاه
بارگاهش مسجد و تختش حصیر	تو بـمـا دـادـی اـولـی الـامـرـ فـقـیر
از دمـشـ اـعـدـای دـینـ گـرـدـیدـهـ خـوارـ	تـیـغـ فـقـرـشـ اـزـ خـلـافـتـ آـبـدارـ
نـورـ حـقـ انـدـرـ دـمـ اوـ جـلوـهـ گـرـ	ازـ نـیـامـ آـمـدـ بـرـونـ تـیـغـ عـمـرـ
نـورـ حـقـ رـادـادـ پـهـنـاـتـ اـفـنـگـ	دادـ عـالـمـ رـاـضـیـاءـ وـ آـبـ وـ رـنـگـ
مـیـ نـرفـتـیـ ظـلمـتـ جـهـلـ اـزـ بـشـرـ	گـرـبـودـیـ سـطـوـتـ فـقـرـ عـمـرـ
آـفـتابـ مـاـ بـیـامـدـ زـیـرـ مـیـغـ	لـیـکـ چـونـ مـلـکـ غـضـوـضـ آـهـیـخـتـ تـیـغـ
آنـ ضـیـاءـ، آـنـ روـشـنـیـ باـقـیـ نـامـنـدـ	
آنـ شـرابـ، آـنـ بـزمـ وـ آـنـ سـاقـیـ نـامـنـدـ	

در بیان آنکه مرد مسلمان باید همواره بت شکن باشد

مرـمـلـمـانـزـاـ هـمـیـ بـایـدـ چـهـ کـرـدـ؟	درـجـهـانـ رـنـگـ وـ بوـایـ نـیـکـمـرـدـ
حـلـقـهـ اـمـرـ خـدـاـ دـارـدـ پـیـاـیـ	مرـدـ مـسـلـمـ اـنـدـرـینـ کـهـنـهـ سـرـایـ
آنـکـهـ جـوـدـشـ دـایـمـ وـ لـفـشـ عـمـیـمـ	جزـ خـدـایـ وـاحـدـ حـیـ قـدـیـمـ
اـمـرـ حـقـ باـشـدـ مـسـلـمـانـزـاـ پـنـاهـ	مـیـ نـدارـدـ مرـدـ مـسـلـمـ پـادـشـاهـ
آنـکـهـ اـمـرـشـ نـافـذـ وـ هـمـ مـطـلقـتـ	تـکـیـهـ گـاهـ مـرـدـ حـرـ قـوـلـ حـقـستـ
رـهـنـمـایـ عـلـمـ وـ اـخـلـاقـ وـ اـدـبـ	مـصـلـحـ کـلـ، اـمـئـ هـاشـمـ نـسبـ
عـقـدـهـایـ مـشـکـلـ مـاـ رـاـ کـشـادـ	دادـ اـنـسـانـرـاـ پـیـامـ عـدـلـ وـ دـادـ
اوـ درـیـدـهـ بـنـدـهـایـ بـرـدـگـیـ	کـرـدـ اـنـسـانـرـاـ رـهـاـ اـزـ بـنـدـگـیـ
غـیرـ ذـاتـ خـالـقـ هـرـدوـ سـرـایـ	گـفتـ مـسـلـمـ رـاـ نـمـیـ باـشـدـ خـدـایـ
ایـ مـسـلـمـانـ عـالـمـ نـوـآـفـرـینـ!	مـیـ بـایـدـ سـوـدـ پـیـشـ بتـ جـبـیـنـ

بـتـبـوـدـآـنـپـيـكـرـچـوبـوـحـجـرـ
 يـاـبـوـدـآـنـكـاهـنـدـيـرـوـكـشـيشـ
 كـوـبـوـدـمـعـبـودـاقـوـامـبـشـ
 آـكـلـسـحـتـوـرـبـاهـوـحـشـيشـ
 آـنـكـهـمـرـدـمـدارـدـشـچـشمـفـيـوضـ:
 آـنـكـهـرـانـدـمـحـمـلـمـارـابـهـشـ
 آـنـكـهـسـاـيـدـجـبـهـپـيـشـبـوـالـفـضـولـ
 بـشـكـنـدـدـسـتـمـسـلـمـانـقـوـيـ
 هـسـتـرـادـوـبـتـشـكـنـ،ـمـرـدـانـهـخـوـيـ
 اـزـرـخـشـتـابـدـهـمـىـنـورـيـقـينـ
 طـمـطـرـاـقـشـقـصـرـكـسـرـىـراـشـكـسـتـ
 رـاهـوـرـسـمـدـادـوـعـدـلـوـبـهـتـرـىـ
 هـاـدـمـطـاغـوـتـدـرـسـرـوـعـلـنـ
 اوـبـرـآـورـدـاـزـمـلـوـكـيـتـدـمـارـ
 کـشـنـدـيـدـهـچـشمـاـيـنـسـقـفـبـنـفـشـ
 تـاعـرـبـآـمـدـبـامـدـادـعـجمـ
 مـىـنـمـانـدـىـزـنـدـگـىـدـرـاـمـتـانـ
 چـيـنـوـسـعـدـوـهـنـدـوـتـورـانـوـبـخـارـ^۲
 يـافـتـآـزـادـيـوـاخـلـاقـوـادـبـ
 درـسـحـقـدـادـاـمـئـبـسـهـوـشـمـنـدـ
 اوـبـماـآـمـوـخـتـآـئـيـنـحـيـاتـ
 بـرـرـوـانـشـصـدـدـرـوـدـوـصـدـصـلـاتـ

^۱ سـحـتـ: آـتـچـهـ خـورـدـنـشـ روـ نـيـاشـدـ. ^۲ تـلمـيـحـ بـهـ حـدـيـثـ الـخـلـافـةـ بـعـدـ ثـلـاثـتـونـ سـنـةـ وـ سـيـصـيـرـ بـعـدـ مـلـكـاـغـضـوـضاـ. ^۳ تـخـارـ: طـخـارـسـتـانـ. بـخـارـ: بـخـارـ.

بُر در شاهنشهان پرسست
 موبیدان را بود دست استوار
 مردمان در پیش شاهان جبهه سا
 خون مردم دست موبد رانگار
 ناگهان از کوه بظا شد بلند
 بر دگان را چون رسد این ولوه
 بند او هام و اسارت را گسیخت
 برده را دادند گاه خسروی
 رخنه در کاخ ملوکیت فقاد
 پرتو جاوید حق شد آشکار
 بانگ آزادی و خیر و الفلاح
 دست و نیروی مسلمان روزگار
 قدرت شاهی ازو گردید کم
 بعد ازان آورد دست خود فراز
 از نهیب قهر او افتاد پست
 بانگ آزادی ازو شد برجهان
 گفت انسان را بود عزو شرف
 آنکه باشد از نژاد خسروان
 گرنباشد همدم و همدرد و مرد
 این چنین ییداد گر نامرد دون
 این تماثیل و بتان سرسری^(۱)
 بجهه می سائید اقوام عجم
 راهبان اندر صوامع ییشمار
 شاه خود را می شمردی چون خدا
 کس نبود آزاده اندر روزگار
 قول فیصل، نعره بس ارجمند
 چشم هوش شان کشوده یکسره
 خاک خواری بر سر شاهی بیخت
 در رواج مسلک آزادگی
 بنده راه سوی آزادی کشاد
 روشنی افزود و هم نیروی کار
 بردماراه سوی سلم و صلاح
 بت شکن گردید اندر روزگار
 این بود ز اصنام ماضی یک صنم
 موبد و کاهن که بودی سرفراز:
 هم جلال و فریشا هزار اشکست
 سرنگون افتاد کاخ سرکشان
 زاگهی، نزمال و نزارث سلف
 یا بود از دوده شاهنشهان
 خلق یزدان را ازو اندوه و درد
 بت بود، باید شود او واژگون
 نیست شایان پرستش، ای اخی!

---

^(۱) ما هذه التمايلُ الَّتِي انتم لها عابدون (الآية).

پس میاور پیش شان سر را فرود
 حق تعالی رتبه ات زانها فزود
 گرچه باشی عور و لخت و مستمند
 ای مسلمان! نیستی خوار و نژند
 بازوانت پر زنی روئی زیاد
 دستِ تو بس عقدۀ مشکل کشاد
 خیز! و این اصنام را کن ریزه ریز
 در پناه عرش آزادی گریز!
 بسر فراز گاه آزادی نشین
 ای فرومانده! جهانی آفرین!

این همه بتها شکستن میتوان

پرده های شان دریدن میتوان

نگاهی بتاریخ اسلام و فتنهای واردۀ بران

امتان را داد درس خیر و شر	مرد امی هادی خیر البشر
راه ببود امم را او کشاد	اهرمن از قهر او واژون فتد
هم عمر آمد با هدای طریق	بعد ازو فرخنده بوبکر صدیق
لشکر صلح و صفا انگیختند	فقرو شاهی را بهم آمیختند
آن عمر آن را د مرد نیکزاد	از مساوات و آخوت درس داد
جنگهای نسل و آشین وزمین	امتیازات نژاد و کیش و دین
رنگهای کهن را یکسر زدود	از میان جمع انسانی رسید
رونقی افزود عدل و داد را	رنگ واحد داد آدم زاد را
گشت پیدا در میان انجمن	پرتونو زیر این چرخ کهن
کش ندیده چشم نیلی آسمان	بنده گان را داد جنبش در جهان
در نگاه میر و صدر قافله	اسود و ابیض بهم شد هم پله
تاكه شد در حلقه اهل کمال	شد برابر با عرب شخص بلال
داد او را امئه هادی سبق	تاد را مدد در میان اهل حق
بنده گان را داد بانگ الامان	بنده شد سر حلقه آزادگان

اینچنین نور خدا تابنده شد

بنده از وی از سر نو زنده شد

ناگهان چرخ کهن شد فتنه ریز	طرح نو افگند و آئین ستیز
کرد پیدا کیش بیداد و ستم	آنکه زو شد خوار اقوام عجم
فتنه زائید از فراز چرخ دون	روح حریقت ازان زار و زبون
آن خلافت آن نظام عدل و داد	از دم افسونگران از پیافتاد
گشت بر پا، شاهی و ظلم و ستم	آنکه بوده کیش شاهان عجم
از یزید آن شهریار پرسون ^۱	گشت بنیاد خلافت واژگون
طرح استبداد از نو تازه شد	در جهان ازو بلند آوازه شد
از حرم بر خاست بس مدهش خروش	آل پیغمبر ازو شد تیره پوش
او نه تنها بکار ریخت خون سبط پاک	زو نیامد عترت حیدر هلاک
او نه تنها کرد بر پا کان ستم	رفت بر آئین شاهان عجم
با ز شاهی را فزود او دستگاه	شد فراوان فرئه تاج و کلاه
او ز منبر شد بگاه خسروان ^۲	دشنه یازیدی بخون این و آن
از یزید آن مرد ناپاک پلید	
اینهمه پستی ز بهر ما رسید	
فتنه ها زائید از چرخ برین	بر سریر آمد شه منبر نشین
تیغ خون آلود او شد خونچکان	بر فراز تیره خاک این جهان
روح آزادی ازو شد ناله زن	زو شکسته رونق این انجمن

^(۱) یزید ابن معاویه اول.

^(۲) فردوسی در شهnamه گفت: درینگا که این تخت منبر شود - برو نام بوبکر و عمر شود. یزید این آرزو را عملی ساخت

برروانش باد آنچیزی که هست
الفغان از ظلم این قوم سفه
شد سریر شاهی او رانگار
الامان از رای آن مرد دغل
مسند استمگری آراست و رفت
اهرمن شد چیره بر این بارگاه
بامدادان تیره تراز تیره دوش
بر جهان آبرو یازید دست
فتنه ها گردید هرسو آشکار
تاج شاهی ناکسی بر سر نهاد
ای دریغا، صدد دریغا برهمه!
دست او مینا و جام ماشکست^۱
منصب فقر و خلافت شد تبه
خون سبطین رسول نامدار
عرش حق لرزید و کیشش شد بدل
بارگاه خسروی آراست و رفت
بعد ازور سم خلافت شد تبه
می نیامد بازیزدانی سروش
او شکوه فقر مارادر شکست
کیش بوبکرو عمر را کرد خوار
هر کسی در فکر شاهی او فتاد
زور و زرشد حاکم این قافله

اشک حسرت ریزم و خون جگر
ای برادر آی! و درد من نگر!

و لا يَزِيدُ الظَّالَمِينَ إِلَّا تَبَارَأً (الآية)

اهرمن افزود، و مسلم گشت کم
صد دریغ بر رهنمای این گروه
بر فزوذه ظلم و استبداد را
درب آزادی به رسو بسته شد
آفتاب ما بیامد زیر میغ
او فراهم کرد بی پایان سپه
چیره شد بیداد و ظلم و هم ستم
هر طرف افزود شاهی را شکوه
پشت پازد مسلک اجداد را
آنچه می شایست نا شایسته شد
شاه ما یازید بریچاره تیغ
ظالم آمد بر فراز تخت شه

^(۱) علیه ما عليه.

تاخت و تازی کرد برگیتی چنان:
 زونماندی آبروی دیگران
 آل ناصر، دوده سامانیان
 از بخار، وروم و ایران و تتر
 دست خود در شیوه استم زند
 ظالمان را شد فزون ییداد و آز
 مسند عدل و خلافت بالگد
 ای برادر برمسلمان خون گری!
 تیره تر گردید و کم شد فرهی
 میفزا یدرنج و اندوه و تبار^۱
 هر طرف افزود واویل و ندم
 هر طرف برخاست بانگ الفغان
 بازنامد در زمین فرخ سروش
 تا کشد از تیغ، این قوم سفه
 آفتاب شوکت شان شد فرو
 نی بخارا ماند، نی بغداد و بلخ
 بدر روشن تیره ترشد همچو سلغ

^(۱)آل سفاح: دودمان عباسی بغداد، روگران: آل صفار سیستان. آل ناصر: غزنویان محمودی که زادگان ناصرالدین سبکتگین بودند. سامانیان: شاهان بخارا.

^(۲)تبار: هلاک.

^(۳)ابن یوسف: حاجاج سفال.

^(۴)پیش از خروج تاتاریان، مردم از ظلم شاهان آنقدر بجان رسیده بودند که این طور دعا میکردند و بالآخره مقبول گشت: ای خدای زمین و سیاره - پادشاهی فرست خونخواره - عدد مردمان زیاد کند - هر یکی را کند دو صد پاره!!

میرساند مردمان را تا عدم
نی ستم کش ماند از خواری بری
زینهارای همرهان ای همرهان!
می نباید سوخت زین شعله وطن
آنچه آمد از ستمگر پادشاه
هر نفس رنج و الم برم افزود
آنکه گویندش شهنشاه بلند
ما همی سوزیم و می خیزد این
کوندار دنان و زاده بیسر
جان فدا سازد برای شاه و پیر^۲

این بود فرجام بیداد و ستم
نی ستمگر ماند و نی استمگری
شعله ظلم و ستم سوزد جهان
جور باشد مرده ریگ^۱ اهرمن
از ستم گردید حال ماتباه
قرنهای سوزیم اندر نار و دود
خون ماریزد بسود آزمند
او بود در کاخ خود راحت گزین
می شود قربان شه آن رنجبر
تن بر هن، گرسنه، مرد فقیر

ای فلک! بر هم زن این طرح کهین
تا برآمد دست حق از آستین

موافق ثالثه اسلامي

[۱]

مساوات کامل

در میان حیص و بیص امتنان
آن یکی آمد، دگر برگشت باز
برد انسان را بر راه پیشرفت
تافت برگیتی ز سقف نیل پوش
ریخت برآدم فیوض علم و دین

زیر چرخ نیلگون ای همرهان!
قومها اندر نشیب و در فراز
سالها چرخ کهن برگشت سخت
پرتو جاوید مهر علم و هوش
از فراز گنبد چرخ برین

^(۱) مرده ریگ: میراث. ^(۲) پیر: طبقه روحانیون.

گشت روشن تیرگیهای زمی^۱
 یافت آنچیزی که ویرامی سزید
 یافت انسان شمه علم لدن
 چهره بر افروخت از نیلی ترق
 مشعل آزادگی افروخت نو^۲
 در اسیران روح نواز سرد مید
 باز تایید از فلک آن آفتاب
 بانگ نوب رخاست اند رچارسو
 "انقلاب! ای انقلاب! ای انقلاب!^۳
 می نیاید مرد خرد برند آز
 شد برابر در میان جامعه^۴
 مر بشر را داد درس اعتلا
 بنده گان را داده آزادی سبق
 در جهان رنگ و بو، ای نیک بن!^۵
 در میان امت اعراییان
 در میان نوع انسانی فزون
 لیک آزادی مسلمان آفرید
 بانگ آزادی ز قوم هوشمند

در چراغ هوش و عقل آدمی
 روح انسانی زاه رین رهید
 در اروپا ریخت طرح نوزین
 مهر نوتایید از اوچ افق
 شد بشر در راه دانش زود رو^۶
 خواب افلاطون به تعبیری رسید^۷
 در فرانسه شد بنای انقلاب^۸
 شد بنای بندگی از بن فرو
 گفت رو سو^۹، راد مردان انقلاب
 آدمی رانیست فرق و امتیاز
 زندگانی پیش اسپید و سیه
 شد به بلا این صدا از اروپا
 آنکه خوانندش همان درس حق
 لیک زیر گند چرخ کهن
 از مساوات اتم دارم نشان
 آنکه آمد قرنها پیش از کنون
 نی اروپا بود و نی علم جدید
 از میان دشت یشرب شد بلند

داد مردم را نجات از بندگی
 مر بشر را موئده فرخندگی!

^(۱) زمی: مخفف زمین. ^(۲) مقصد جمهوریت افلاطون است. ^(۳) انقلاب کبیر فرانس. ^(۴) زان زاک

روسو: یکی از علمای بزرگ فرانسه.

حکایت

نمونه مساوات کامل

آنکه بودش نقد داد و دل بکف	باتو گویم قصه از حال سلف
وزمساوات زمان باستان	از عمر گویم بتو یکداستان
کزنه بش فرشاهی او فتاد	آن عمر آن راد مرد نیکزاد
تارهاند مردمان را از گزند	بر فراز منبر آمد بهر پند
گفت: پیش از پاسخ من گپ ^۱ مران	بود شخصی در میان حاضران
"ای خلیفه! سَر فراز انجمن!	باتو دارم دعوی دیروزه من
نی فزووده بود برخ کس نه کم	شد برابر بخش مال مغتنم
شد مساوی حصة ما و شما	تو گرفتی برد و کسوت همچو ما
پس چرا پیراهنت همچو منست؟	من بیالایم همی چون از تو پست
پس چرا پیراهنت شد راستگون؟	گرنبردی بهر خود از حق فزون
وانکه قدوی بود در کوتی:	آنکه بالایش بود سرو سهی
کوتی ک مرد بالارا سزد؟	لا جرم در پیرهن فرقی بود
بُردہ ای برد یمن را هم دو چند!	چون بیالاثی همی از من بلند
اینچنین کردار زیبد مرتر؟	ای خلیفه! ایکه هستی کد خدا
زان پوشی پیرهن آراسته	کز حق دیگر بگیری خواسته
تو پوشی پیرهن، ای دل کرخت!	مردمت باشند لوح و عور و لخت
مر خلافت را چنین کس گی سزد؟	آنکه دارد اینچنین کردار بد
تاروی بر راه نیکوئی سلف!	ماترادادیم امر خود بکف

^(۱) گپ: سخن.

این بود آئین داد و آشتی؟
دست مادر دامن تو او فتاد
گفتگوها با تو، ای فرخ نژاد!
رونق جور و ستم شد از تو کم

"ای توئی مارا پنه روز نبرد
بره بیدادیان اکنون مگرد!"

لحظه‌ای شد سر بجیب او فرو
از شکوهش دشمن دین واژگون
چونکه حق را بود در گفتارش بُن
این عمل مردمانرا کیمیاست
مؤمنانرا شیوه کار و عمل
این بود آزادگان را یک سبق
هر کسی گفته مرادش پیش اوی
سر فرا آورد، گفتا ای انام!
نیستم استمگر و بیدادگر
از حق خود، وزحق آن پور من
این حقیقت را درستی تا کجاست?
بازگو این قصه را ای نیکیخت!
تاروان من نیا ساید مدام
شیوه من نیست جز از راستی

تو زما بردى، و بر خود ساختی!
این بود اندر خورت ای مرد راد؟
همچنان داریم اندر روزداد؟
تو نبودی مرد بیداد و ستم

چون شنید آن مرد حق این گفتگو
گرچه وی را بود نیروی فزون
لیک او را نج نامد زان سخن
می نزند مرد حق از قول راست
چون بود آزادی قول و امل
کس نمی بندد زبان از گفت حق
می نیاشفتی عمر زین گفتگوی
چون شنید از مرد حق جو این کلام
من بششم غاصب حق دگر
من همانا ساختم این پیرهن
گفت ای پورم! بیا و گوی راست
از تو نگرفتم برای خویش رخت?^(۱)
تا شود روشن حقیقت بر انام
من نمیخواهم بمردم کاستی

^(۱) روز داد: یوم الدین.

^(۲) رخت: کسوت.

بهر خود از کس نمی خواهم فزون!
 الحذر از ظلم و از جور و فسون!
 هادئ کل بود ماره نما
 من بودم فردی زا فراد شما
 این بود کردار مرد دادگر؟
 گی فزایم حصه خود از دگر
 در جهان پامال گردد از گزند
 من نمی خواهم که حق مستمند
 فارق بطلان و حق اندر زمین
 من همی آنم که بودم پیش ازین
 گی چنین شیوه بمن اندر خورست!
 من همی دادم با هر یمن شکست
 این و آن اندر نگاه من یک است
 امتیاز خویشتن بی مدرک است

الامان از امتیازات دگر

جز رئقا و خیر بوم و بر

[۲]

آزادی گفتار

شیوه اهار مغنه های شگرف
 عصر نو دارد اداهای شگرف
 بنده را بخشد فر فرخندگی
 نوع انسان را دهد آزادگی
 عصر نور اداد درس بهترین
 گفت استاد اداهای نوین
 میتواند گفت از پندار خویش "هر کس آزاد است در گفتار خویش"
 میزند بانگی با آواز قوی:
 در جهان افرشته آزادگی
 جنبشی در عصر آزادی کنید!
 کای اسیران! بنده را بگسلید!
 تابکی باشد زبان تان گنگ ولال؟
 تابکی در قعر چاه ڈل ولال؟
 تابکی اندرون غلامی زیستن؟
 "فادخلوا فی ارض جنات عدن!"
 این ندانو نیست ای دانشوران باره‌ها آنرا نیوشیده جهان

از عرب شد این صدا اول بلند
 مرد مسلم در جهان خاک و آب
 هر کسی گفتی با آزادی سخن
 بر سر منبر بگفتی پاک و صاف

زانِ ما این گوهر بس ارجمند
 این گهر را داد نیکو آب و تاب
 نفرز گفتارش بُدی در عدن
 آنچه دیدی ناروا و نامعاف

نی زکس بیمی نه ترسی داشتی
 چونکه حق را قول خود پنداشتی

حکایت

با زگویم قصه عهد کهن
 بود عهد کامرانی در جهان
 بود حق گفتنگو فهمنده را
 چون بیامد نوبت فاروق راد
 بر فراز منبر آمد راد مرد
 "کای گروه مردم نیکو نژاد
 مر مراد دید امر خود بکف
 من همی کوشم بتائید خدای
 لیک دارم از شما این آزوی
 پس شمارا هست، ای قوم نجیب!
 مر مراد از گمره‌ی آگه کنید!
 گر روم بر راه کچ از راه راست
 بنده نبود بی خطر بی زیغ و سهو
 گفت فاروق معظم این سخن

تافراید رونق این انجمن
 وه چه نیکو عصر و چه فرخ زمان!
 هم ز آزادی نصیبی برده را
 مرخلافت را زونوشد مراد
 لب کشود و این چنین گوهر شمرد:
 بر رواتسان آفرین یزدان کناد!
 تاروم بر راه و آئین سلف
 تا که باشم مر شمار ارهنمای
 گربگر دانم ز حق روئی بسوی
 تا بمن گوئید بی شرم و شکیب
 فکر من ای قوم عند الله کنید!
 رهنمایی قوم من! کار شماست!
 ره نمودن مر شمارا، سوی صحوا
 پر بها چون گوهر و در عدن

از میان آن گروه حق پرست
قد علم فرمود شخص راستین
"ای عمر! گربوده ای بر راه راست
ورشی دو راه صراط مستقیم
دشنه تیزم که مرگ دشمن است
مرتاره سوی حق خواهد نمود
می نه پنداری توای سالار ما!
بر لبان مانیاید خامشی!

آنکه ظالم ازدم تیغش نست
مر عمر را داد آوازی چنین:
خاک پایت چشم مارا تویاست
یا کنی میل ازره عقل سليم
آخته اندر پئ اهريم است
گرچه باشد فرتو از حد فزود
گرز تویینم فعل ناسزا
گربه تیغ تیز خود مارا کشی!"

قوم حُردارد چنین کردار نیک
قول محکم، شیوه گفتار نیک

[۳]

جمهوریت و دیکتاتوری فقر

سالها نوع بشرزار وزیون
می نه بد راهی که آرامد بشر
می نه بودی بهتری و راستی
روز روشن آدمی را تیره شد
از جهان ناپید شد روشن چراغ
ریخت طرح فکر جمهوری بشر
در کتاب خود حکیم نکته بین
قرن ییستم آدمی را داد دست
بهترین طرز حکومت را گزید

بود از بیداد شاهان واژگون
اهرمن می برد انسان زابه شر
بود انسان زا همانا کاستی
روشنی هائی عدالت خیره شد
کس ندید از معدلت فرخ سراغ
گشت افلاطون جهان را هبر
داد مارا شرح جمهوری مبین
تا ازو بازوی جباران شکست
آنچه انسان زا همانا می سزید

هر کسی را داد حق انتخاب
 می نباشد یک نفر فرمانرو
 لیک آمد در جهان دانشوری
 گفت این عالم که باید رنجبر
 جبهه سازد برخلاف بورژوا
 حزب کارآید فراهم در جهان
 پرچم حکم شیراید بر بشر
 آنکه خون رنجبر چو شده همی
 خود فرود آید به پائین کد خدای
 بعد ازو شد بخردی انگلزنام
 تا که آمد نوبت کار لనین
 کرد تعییرات خواب باستان
 شد جهان رنجکش فرمانرو
 می نباشد در جهان رنجکش

او فرو افگند کاخ بورژوا
 لیک طرح کارگر راهم بین!
 داد حق امتیاز دسترنج
 گفت باید فقر دکتاتور خلق
 گر شود بر دیگران حاکم فقیر
 گر شود روشن چراغ رنج و کار
 کارگر گردد بگیتی سربلند
 کاخ ثروتمند گردد سرنگون
 این بود اندر جهان طرح نوین
 تا شود جمهور مردم بهره یاب
 بر رقاب مردم و خلق خدا
 "مارکس" نامی داهئ نام آوری
 خود بکف گیرد زمام خیرو شر
 کارگر باشد جهان را پیشوا
 بر کشايد پرده از راز تهان
 می نباشد در جهان جز کارگر
 آنکه راند حکم خود برآدمی
 می نباشد فرق این و آن بجای
 داد پیغام مساوات انسام
 بود شخص رنجبر مرد گزین
 رنجبر گردید حاکم بر جهان

لیک پیش اند ر جهان دیر و زود
 فقر نیکو مر مسلمان است تاج
 این چنین فرمود سالار رس ل
 "در جهان از فقر دارم افتخار"
 در جهان درویش مر، درویش زی
 فقر باشد افتخار مرد حر
 چیست درویشی؟ ز خود وارستن است
 نیست درویشی، مگر وارستگی است
 مرد حر باشد فقیر ژنده پوش
 سر بلند و درد مند جذب و شوق
 در مقام بی نیازی بانیاز
 جان او پرورده عشق و جنون
 سرفرو نارد به جور زور مند
 پیش حق تابع بود بی قیل و قال
 گرچه دارد شوکت و فرو شکوه
 بااطن او شد بحق آراسته
 نزد او ارزش ندارد سیم وزر
 حلیه او در دل سوز درون
 از خرد آگاه کنه چون و چند
 گرچه باشد واقف سر مواد
 لیک تنها نیست پابند خرد
 یک تپش یک شور و غوغاد دلش

رونق فقر از مسلمانی فزود
 گرچه از شاهان ستاند او خراج
 هادئ ماره نمای جزو کل:
 این بود آئین ما در حین کار
 نیک پندا رونکو اندیش زی!
 این بود نیکو شعار مرد حر
 فکر مرد م را بدل پروردن است
 این مقامی از مقامات نبی است
 مغزاو ییدار و بازو سخت کوش
 دل پر از درد و روان دارای ذوق
 روح او رقصنده از صوت حجاز
 راستی هارا بود او ره نمون
 می پذیرد راستی بی چون و چند
 لیک نپذیرفت کرثی و وبال
 لیک باشد ژنده پوش اند رگروه
 ظاهر او بی نیاز از خواسته
 می تراود رود او صوت دگر
 آشنای فقر و اسرار جنون
 وز جنون دارای قلب درد مند
 فکر او اسرار گیتی را کشاد
 جان او سوز درونی می خرد
 مهر انسانی همانا در دلش

آشنای شیوه‌نیک حیات

جنش آرد صوت او در کاینات

مرد درویشی که دارد فکر حُر	قلب او از مهر انسانیست پر
جان او وارسته، بازویش قوى	آشناي کاينات معنوی
دشنه اش يازد همانا بر عدو ^۱	ليک مر همکيش خود را سر فرو
در زيانش قوه سحر ييان	او شر ريزد بجان مردمان
نيست او را حب پول و حب زر	دور از ييداد، و باشد داد گر
مردمان را چون پدر باشد رحيم	زو گريزد دور شيطان رجيم ^۲
گر چنين درويش باشد رهنما	مردمان را پيشوا، فرمانروا
گر چه باشد حاكم مطلق عنان	مي برد بر راه خوبی مردمان
از غرضهای خودی باشد بري	با خبر از رتبه های معنوی
نسپرد راه كژي در کار خلق	فرشاهی دارد اندر زير دل ق
يک نفس فارغ نه ازياد خدا	مردمان را سوی خوبی رهنما
در نگاهش مستمند مردمان	شد مساوی با توانگر در جهان
این بود آئین دکتاتور خلق	
زو بود روشن شب ديجور خلق	

^(۱)اشهداء علي الكفار رحماء بينهم (الآيه).

^(۲)الشيطان يفر من ظل المؤمن.

در بیان آنکه حق همواره در اکثریت نیست

و استبداد مسلکی هم بشر را بشر می برد

الفقیه الواحد فی رأس الجبل فهو جماعة

پورخاورزاده مشرق زمین!	باتو گویم داستان نو چنین:
پیر مغرب داد زیبا درس و پند	تارهاند آدمیت از گزند
رأی اکثر راهمانا حق شمرد	آبروی حزب کوچک را برد
در جهان آئین نوش د آشکار	طرح آنرا بر "دمکراسی" شمار
پیر مغرب گشت ماره نمون	از دمکراسی سرود و از فنون
لیک دارم اندر اینجا یک سخن	باتو گویم واشنو، حرفی زمن!
در جهان تقلید حق باشد درست	هیچکس جز این زاه ریمن نرست
حق بود همواره چون فرد و غریب	از گروه اکثریت بی نصیب
پس بود همواره پیکار فرق	مرد باشد در پی اظهار حق
گرچه باشد فرد تنها مرد کار	لیک باشد بر حقیقت استوار
مرد دانا بر فراز رأس کوه	فراو باشد فزو تراز گروه
توده نادان چه داند خیرو شر؟	تانگویید پیش شان مرد دگر
گرن باشد بخردی بین عوام	تیرگی اهریمن آرد بر امام
نوریزدانی است دانا مرد راد	بر روانش آفرین یزدان کناد
آنکه بنماید بمرد مراد و چاه	وارهاند جان شانرا از گناه
بود بود افراد واحد بین خلق	زردهشت آمد بد نیاز سر دل ق
گر کلیم آمد همانا فرد بود	تیرگی را زادمیت او زدود
بعد ازان آمد یتیمی از حجاز	سخت کوش و در دمند و سر فراز

کهنه‌گیتی را ازو زیبی دگر
بینوارادیده برق اس تو ار
مرد تنها تیرگی هارا بشست
بهتر از افکار ناین‌اگروه
در میان شان مرد بینائی است میر
این بود آئین کار کاینات
خاک مشرق را ازو افزود تاب
اینچنین فرمود مرد بی همال:
نوریزدانی ازو شد جلوه گر
همچنین این چرخ گردون بار بار
در جهان همواره از روز نخست
رای دان امرد بینائی پژوه
جمع ناین اگر باشد کثیر
می برد شان بر ره خیر و نجات
پیر خاور پیشوای انقلاب
"سید السادات مولانا جمال"^(۱)

ان الحق لا يكون مع الاكثريّة احياناً

مر بشر را نیست زین سنگین خطر
تارهاند قوم خود را از فتور
مرد دانائی است بهتر از عوام
به زصد نادان بود مرد گزین
فکریک دان اهمانا کیمیاست
به ازان یک مرد دانائی پژوه
گر شود، گردد همی بر ما عیان:
میگرائیدی همانا سوی شر
نوریزدانی تاییدی بران
او فتاده در بزه اندر فجور
می نبودی پرتوی از راستی
گرفراهم شد به شر جمع بشر
لا جرم تقليد دان اشد ضرور
وی بود مراکثیت را امام
در مقام سنجش فکر متین
فکر صد کودک نیاید خیر و راست
رای طاغوتی که باشد در گروه
یک نظر بر گردش دور جهان
اندرا یامی که کودک بُد بشر
می پرسی دی بت طاغوتیان^(۲)
آدمیت بود ناین او کور
جان او در تیرگی و کاستی

^(۱) سید جمال الدین افغانی.

^(۲) مثلًاً جو پیتر را آله الألهه گفتندی.

مهربانی از پرتو فشن
مردمانزاده اگاهی سبق
داد زیبائی به آئین بهی
بردشان ره سوی نور فرهی

"گرنبودی کوشش احمد توهم"

می پرستیدی چو اجدادت صنم"

ای برادر! زیر سقف لاجورد
همچنان گر مستبد گردد گروه
فرد گر باشد همانا مستبد
لیک آن جمعی که باشد جور کار
آنچه شاهی میکند با آدمی
آن برد آبروی مردم بهرتاج
آن گشدمارابه شمشیر دودم
آن فراید کاستی اندر جهان
آن بود کاهنده جسم و بدن
همچو ماشینی است آدم پیش این
هردو باشد دشمن روح و بدن
آدمی رازین دوآمد درد و رنج
آنچه مادیدیم از دست شهان
سالها دل از ستم در خون تپید
آبروی مازدست میرو شه
اندرین عصر است ایدون حال ما
می فریبد مشرقی را از فسون

کرد با ما آنچه استبداد فرد
جان مارآورد اندرستوه
واژگون گردد زدست ضدوند
مردمان را می فزاید زوتبار
میکند بدتر ازان جمع شقی
این برد مال و متاع ما بیاج
این فرستد روح مارادر عدم
این فراید تیرگیهای روان
این بدل گردد همان راه زن
زهر مهلک دارد اندر آستین
تاشوی آگه، شنو حرفی زمن:
می ستاند آن شرف، این مال و گنج
جان مارنجید از شست شهان
رنجهای جور شاهان را کشید
هر زمانی ریخت بر خاک سیه
از فرنگ آن توده علم آشنا
از تمدن گوید و علم و فنون

لیک این بخرد همانا بدرگ است^۱
 "مشک این سوداگر از نافسگ است"
 می باید خورد از ایشان فریب
 ای تؤئی چون کودکان ناشکیب!
 ما چو طفلانیم و او افسونگر است
 در سخن هایش فریب دیگر است

رنگ و بویش می برد ما را زجای
 وای بر ما، وای بر ما، وای وای!

ملت افغان

"این سخن پایان ندارد باز گرد"
 ای برادر گوی، از افغان مرد
 باز گوی از نجد و از یاران نجد
 از ندائی ناقه را آور بوجد
 قصه ها گفتی چو شیر و انگبین
 روز خود گوی وز افغان باز گوی
 وا سرودی داستان آن و این
 داستان آنکه از روز نخست
 شور افگن در جهان چار سوی
 آنکه داند مردمانش مرد و راد
 اهر من از تیغ تیز او نرسست
 آفرین بروی همی یزدان کناد!
 شاعر مشرق، ادیب نامور^۲

این چنین فرمود نکته چون گهر:
 آسیا یک پیکر آب و گل است
 کشور افغان دران پیکر دل است"
 قلب او از مهریزدانی است پر
 در میان آسیا، قومی است حُر
 چرخ گردون را همی دانند پست
 مردمانش را مناعت بسکه هست
 حق ز تیغ او بلند آوازه ساخت
 آهن افرنگ در دستش گداخت

^(۱) مصراج دوم تضمین است از کلام علامه اقبال مرحوم.

^(۲) علامه اقبال مرحوم.

همچو اونامد بدور آب و گل
قهرمانان رانکردی سر فرو
فِرا او افزود یونانی گروه
آسیارا هم نگون گردید بخت
آدمی راتیرگی زیشان فزود
در نشیب افتاد قومی سرفراز
بود افغانی چو کوه خود پیا
روح او پروردۀ این کوهسار
فرک آزادی به مغزاو فزود
از ره استیزه آمد در نبرد
گرچه نامدش از جهان جز رنج و نیش
به ره او جورو اندوهست و غم
هیچکس وی را ندادی پا دزه
آسمان بروی فرستادی فرود
فتنه ها بارید بروی زاسمان
به روی گردون بجز کڑی نکشت
در کنار مهر خود دادش پناه
می نیامد بهره ای در زندگی
دست گردون محو و نابودش نکرد
داد گردون راهمانا کشت و مات
رخنه اندر خشم چرخ لاجورد

سخت کوش و راست خوی و پا کدل
در زمان بندگی آزاده خو
گرچه اسکندریامد با شکوه
گرچه چنگیز و تمر تازید سخت^۱
نام اقوام از رخ گیتی زدود
آسیا ویرانه شد ز تاخت و تاز
لیک در که سار قلب آسیا
پیکرش چون کوه ستگین استوار
انقلاب چرخ گرد و نش نسود
هر قدر گردید چرخ لاجورد
صبر و استقلال او افزود بیش
سوخت قرنی چند در نار استم
از فلک نامد و را جز درد و زهر
آنچه بد خشم و غصب اندر وجود
سالها سوزید در جور شهان
در جهان تیره، زیبا، نیک وزشت
دیگران را داد آرام و رفاه
به راین جز خون و خشم و تیرگی
با وجود اینهمه این قوم مرد
چیره شد اندر نبرد کاینات
من بقربان چنین قومی که کرد

^(۱) نمر: تیمور لنگ.

شیروش غرید و بالید و تپید
سالهای در خون تپید و کرد جنگ
می نیامد دشنه شان اندرنیام

تاریخچه حفظ خود از دست غیر

حونکهُ دنخهِ تر و شست غیر

داستان قوم من خونین بود
خاک شد از خون او یاقوت گون
زنده‌گی از پیکر این قوم برداشته شد
وای از شاهی وزین کثر سم و راه
جملگی شد کاستی ناراستی
آنچه آمد از جانب بیش و کم
آنکه بر ما شد همی فرمانروا
زو نیامد راستی، جز درد و نیش

ناله من شیون غمگین بود
قرنه استاد در میدان خون
پنجه‌هه قهار شاهنش فشد
آه از شاهان ابله آه!
دشمنی هادر لباس دوستی
من نمی نالم همانا از ستم
لیک می نالم زدست آشنا
تاخت بر ناموس و عرض قوم خویش

من شکار مکرینهانی شدم

در پیاء روح افغانی شدم

در بیان آنکه وحدت و نظام مشترک علت العلل سعادت افغانستان

زشک من گلگون نماید بام و در	درد دل دارم همی خسون جگر
زو نشد مارا همانا تیک برع	نالهها دارم زدست جور چرخ
کرد باما شیوهای زبو و رنگ	ریخت اندر جام ما ماهلک شرنگ
زشت خوش شده راز مام ما سپرد:	دیگران را داد رهبر نیکمرد
تیرگی آورد وزشتی را فرزود	زد، شکست، و گشت، ویرانی نمود
قلب مردم را به تیر جور خست	آنچه آمد پیش روی او شکست

آشناهی بهر ما چون دیو گشت
 از ستمهای شههاین سرزمین
 آبروئی مابخاک تیره ریخت
 لحظه‌ای خود را درین آتش بسوز
 کوششی اندر نژاد مانماند
 بزم ماخالی زشمع گلفروش
 عندلیب ماست بی پرواز عشق
 آتشی، دودی و آه سرد کو؟
 شمع ما از سوز پنهان یخبر
 نی بیاغ ماست رویان لاله‌ای
 نوحه گرجف است اندر راغما
 لاله‌ارادل ز حسرت داغ داغ
 قطره‌های پاک شبنم، همچو دمع
 جز صدای نالهای پر خروش
 روی گل راتابشی از آب نیست
 بی قرار و مضطرب آرام سوز
 از قبای لاله‌شوید آتشی

اینچنین اشک روانی دیده را
 ده، زفضل خویش قوم مرده را

باتو گوییم نکته روشن چودر
 رمز و سر زندگانی کوشش است
 واکشایم عقده از کار حیات

پور افغان! ای جوانِ مرد و حُر
 زندگانی را بقا از جنبش است
 گر همی خواهی تو اسرار حیات

موج را جنبش محیط‌زندگی
ای ترا حق داده عزم آهنین
در عروقت خون گرم سالفین
جنبی کاین سرمرگ و زندگی است
کوششی کاین‌جا فرو فرخندگی است
از فروع نور خود آگاه‌اشو!
واقف اسرار الاله شو!

شعله وحدت بکوشش بر فروز

اندکی خود را درین آتش بسوز!

نکته‌ها گوییم ز اسرار وجود
باتو گوییم رسم و آئین حیات
"زندگانی از خرام پیهم است
گر همی خواهی حیات جاودان
صحنه دنیا مقام جستجوست
ای دلت جولانگ نور خدا!
از فروع نور حق افروزد
ملتی بودی دلیرو پاکزاد
یک دل و یک فکر و یک آئین و راه
کرد گردون پیکرت را چاک چاک
پاره پاره قوم تو شد هر کنار
هست از بی مرکزی آشفته روز
چون ندارد در جهان مرکز همی
از متعاش دیگران را ساز و برگ
قوت بازوی این قوم جوان
یاوه بهر سود و نفع دیگران
وانمایم پرده از کار وجود
نکته از درس تمکین حیات
برگ و ساز هستی موج ازیم است
یارهائی از فریب این و آن
از تنازع للقبایش آبروست
 بشنو از خاک نیاگان این صدا:
غیر وحدت هر چه پیش آید بهل
همچو تو گیتی دگر ملت نزد
پیکرت بودی ز تجزیه نگاه
او فتادی از سفالت در معماک
می ندارد مرکزو جائی قرار
ییخبر از وحدت گیتی فروز
پس نیاید در شمار آدمی
او زناداری بود همدوش مرگ
یاوه بهر سود و نفع دیگران

چون ندارد رهنمائی خویشتن
می‌تپد در رنج و اندوه و محن
با جانب می‌کند خدمت بجان
 بشکند بازوی نامی پهلوان

من ندیدم در جهان آب و گل
ملتی مانند افغان ساده دل

ای صبا، ای قاصد فرخنده پس!
بر سوات و با جور بگذر دلیر
کن گذر بر مرقد خوشحالخان
براتک بگذر بگواز حال وی

بر سیپیده کوه و بر افغان دیار
بر بنیرو کوه ساران وزیر^(۱)
اشک من بر خاک پاک او فشان
بر سلیمان کوه و شال و قندھار^(۲)

با ز روی گلستان را تازه ساز^(۳)
بوستان را از سر نوزنده ساز
اشک ریزانده و خونین جگر
یاد آراز دور فرخ فالما

لالهای گلشن شلگرنگر^(۴)
آن شکوه وحدت و اقبال ما

سو زش داغ کهن را تازه ساز
آب و تاب انجمن را تازه ساز

یک جهان آبرو را خفته بین!
اندرین جانمداران خفته اند

تل خاکش بنیاء اجداد ما
نہ قدم آهسته ترباد صبا!

تا نرجس دروح اجداد نجیب
ای نسیم! ای پیک پور بد نصیب!

^(۱) کوه سار وزیرستان.

^(۲) شال: شالکوت کوئته.

^(۳) گلستان و بوستان: حوزه پشین.

^(۴) شلگر: غزنی.

قوم من! ای مردم نیکو نژاد
 خیز و مجد رفتگان را تازه ساز
 تیغ تیزت زنگ عزلت خورده است
 عصر نو نیرنگها انگیخته
 در زمین خود نداری اختیار
 ایکه در دل سور قرآن داشتی!
 تازه تر کردی تو آئین عمر
 وحدت از تیغت گرفته آب و تاب
 آبروی دین یزدان بوده ای!
 بر همن از آفتابت سوریاب
 دین حق را داده ای فتح و ظفر
 از چه در خاک سیه خوایده ای
 ای مقام دین حق بر ترز تو
 شعله توحید حق افروختی!
 رخش همت تاختی بر هر طرف
 یکدمی تیغت نشد اندر نیام
 ره روان را زاد ره اندوختی!
 پس کنون بر خیز ای قوم دلیر!
 مضطرب از مکرو ضرب این و آن
 بی نظام اندر حیات خود چرا?
 ساز به رزندگی نیکو نظام
 مرکز نیرو برای خود بساز

بر روان تسان آفرین یزدان کناد!
 در کهن گیتی زنو هنگامه ساز
 در نیام نامرادی خفتہ است
 بر جینت خاک خواری ریخته
 پیکرت صد پاره، بازویت فگار
 با خدایت بود دایم آشتی
 ای زتو اسلام را شانی دگر!
 دین حق را بوده ای چون آفتاب
 این جهان را روشنی بخشیده ای!
 تارسانیدی بد وام الکتاب
 ای زتیغت سورایمان جلوه گر
 پیکرماراتو بینا دیده ای!
 اخگر اسلام روشن تر ز تو
 کفر و الحاد و ضلالت سوختی!
 بهرن شر دین حق بستی تو، صف
 بر روان تباد از بال اسلام
 گمرهان را دین حق آموختی!
 تابکی در قعر ذل باشی اسیر؟
 یخبر از رسّم و راه ره روان
 انتظار مرگ تا کی؟ تا کجا؟
 کن فراهم دور آن افغان خام
 تا شوی اندر پنه از تاخت و تاز

تابکی در تیرگی روشن خورت!
ای گرفتاری بصد گونه تعجب
بهرهات اندوه و رنج زندگیست!
بر سرت تازید افرنگی سپه
با شمادارم همانا حرفی چند
باز هم هستید با هم آشنا
می نباید ریخت آب روی خویش
در محیط زندگی جنبش کنید!
می نزیبد بازماندن از خرام
جبشی مانند پیک تیز گام

آب روی خود نباید ریخت بیش
کرد باید فرق بیگانه ز خویش

اشک

آه و درد سینه تاب آورده ام
آه من تیر جگر دوز من است
می نماید قصه سوز جگر
گوی از افغان و این قوم دلیر
تیرگی برداز جهان پر گزند
آشکار رام ز لاساخته
دلبری راه مزا و اندخته

از جگرسوز کباب آورده ام
گریهایم ناله سوز من است
اشک گلگونی که ریزد از بصر
ایکه داری قلب آگاه و خیر
آنکه برق تیغ او پر تو فگند
تیغ لارا از نیامش آخته
مسلم ازا و قاهری آموخته

قاهری با دلبری آئین وی
مسند شرع نبی تمکین وی

بازآور جان مارادر خروش!
 داستان کنه ای را ده نوی
 کو چراغ شوکت دیرین ما؟
 شوکت دیرینه را نامی نمایند
 خیز! و مارا از زیان سودی بده!
 تابش شرع نبی افسرده است
 تاب و تبر فته ز جان مسلمین
 فطرت سیما بئ ما خفته است
 بسمل ما از تپیدن یخبر
 نالها یتاب و دله ادرمند
 آن فروع مهر عالم تاب رفت
 دور ایام چنین واژونه کرد
 لاجرم ریزم ز دیده اشک تر
 دامنت سازم ز مژگان پر گهر

سلسله افکار پریشان:

پیام عصر

از

عبدالحی حبیبی (قندھاری)

۵ حمل ۱۳۳۰ (۱۹۵۱)

کتاب زندگانی

با آن قومی که خوردی گزدم و مار جهان را شد همی روشن شب تار	کتاب آسمانی را خداداد روانشان روشنی یاید زان رو
ز شمشیرش جهانی گشت روشن نمی گوییم ییاوه چیز کی من	عرب شد زنده از تنزیل یزدان پرس از قرطبه این داستان را
همان مهر خدا گردید تاریک "مبین" آمد همی تاریک و باریک	عجم شد چیره چون بر روح قران ز تأویل حکیم و فکر صوفی
درو دیدم همان هر چه شاید که جان را زو همی نیرو فراید	گرفتم چون بکف تفسیر رازی ولی کو آن کتاب آسمانی؟
ولی اینهم تهی از کنه تابش همی پامال ما، از یاوه دانش؟	"جواهر" داد مارا شیخ طنطا ^(۱) نمیدانم چرا شد روح قران
ز دست ما همین فرخنده پیغام مگر آسان شود مرگ و سرانجام	بروزداد خواه داد خواهی که مارا به راهی زوییش ازین نیست:

^(۱) اشارت است به تفسیر امام رازی و تفسیر الجواهر علامه طنطاوی جوهري.

یمی بودم بسی خیزان و موّاج ستاند بایبل از من همی باج	همی گوید بما این "درس جاوید" کنون جوئی نمی ماند ازان یم
بدادم آدمی رازندگانی زخوی نیک و صلح جاودانی	من آوردم پیام نیکی و فر بچشم خیره اش سوری فزودم
بخواند این همه تفسیر و اسرار زدست مابالد پیش دادار	اگر جبریل آید بر زمین باز بگوید آنچه من آورده ام کو؟
فتاد از بسکه بی یاور و بیکس "کتاب زندگانی" باشد و بس	همانابر کتاب اللہ جفارفت نمی باشد کتاب فیلسوفان
زدست مارود گفتار یزدان یکی آیات یزدانی فروخوان!	فغان ای مسلم پاکیزه بنیاد! یکی شعله ازین مشعل برانگیز!
ترا فرجهان بانی بی خشود جهان را جمله ببروی تو بکشود	ترا "ام الکتاب" افزود دانش زمرز چین تا هسپانیا بین
تو آلودی و را با تیرگی ها بران درسی که دارد زندگی ها	پیمب رداد درس راستینت اساطیر ارسطور افزودی ^۱

^(۱) اشاره باین بیت خاقانی: قل اسطورة ارسطور را بر در أحسن المثل منهيد.

ندائی آمد از بالا بگوشم: همی درد ترا داروئ نوشم!	سحرگه چون کشودم مصحف پاک اگر خوانی مرا ای پور مشرق!
پیام زندگی دارم در آغوش! مرا ای پور مشرق باز مفروش!	تراب خشم زنو جاوید بودن چو احبار ^(۱) یهودی رایگانم
هزاران پرده ام بر چه روش کند از دست توی فریاد و شیون	منم شاکی ز "ملا" ئی که افگند اگر آید کنون جبریل و بیند
منم دستور و راه زندگانی! بی خشم بال پرواز یکه دانی	تو ای مسلم چرا از من رمیدی? رسانم مر ترا تا منزل دوست
چرا آواره دشت جنونی? روانت در ره عصر کنونی	سراغ کوی لیلیت دهم باز مر و جایی که یابد تیرگیها
در آغوش بود زهری و نیشی که از آباء همی فرخنده کیشی!	زمان نوبدا من فتنه دارد تو ای کودک میالا دامترا
که رنگ و بوی او دله برد باز نیامد سوی من بالی به پرواز	امان از عصر نوزین لوله بد ز سحر او همه مدهوش گشتند

^(۱) پیشترون آیت الله.

جوان مشرق

رسد در کنه اسرار نهانی که دارد در نهاد شجاع دانی	بیالاس رو و چشم تیزی بینش ولی غافل ز استعداد پنهان
تهمتن، ژنده پیل و شیر شرزه تش از بیم وی افتاد بلر زه	بیازو سخت همچون سنگ خارا زنیرویش رسد سودی بدیگر
که کوشد به رسود دیگران سخت ندارد فکر سود خویش بد بخت	مرا زین پیکر رعناست نالش تنش حمال بار مغربی ها
نخیزد مرد حُر زین کج کلاهان "تو گوئی آفتاب آند و ماهان"	همه مصروف عیش و نوش و زینت ببردارد همی سوت فرنگی
نیامد در کمند پهلوانان برامد از گروه نره شیران	جوانی بود نیرو مند و زیرک ولی آموخت اکنون علم "میشی"
ندارد کنه دردی، آتش و جوش به پیش اجنبی استاده خاموش	زافسون فرنگی دل فسردش زبه ر لقمه نانی خم کند سر
دلی دارد بسان سنگ خارا کجا شد چین و توران و بخارا؟	نباشد جوش و جنبش در نهادش بکردار زنان گرید و گوید:

خودی را چون همی کردند پدرود	مرا زین نوجوانان ناله‌ای هست!
نخیزد زان جمن شان ناله‌رود	ندارد بزم شان گرمی و سوزی
ندارد شعله این آتش نهادان	نوائی رومی را فسردند
ز هند و سند و تهران و سپاهان	کهن کانون عشق شان خمش بین!
زیادش رفت رفتار نیا کان	فرنگی شیوه آموزید شرقی
به تقیلید دری کبکی است شادان	بکردار کلاع ابله‌ی گو:
محمدزادگان را برده‌ای بود	گهی پیش قجر افتاد واژون
بشاہان و به سلطان جبهه فرسود	دمی دربارگاه خان و نواب ^۱
جبین خودگذارد پیش شاهان	جوان بت شکن گردید بیجان
ازین بی نتگ دارمداد و فغان!	ز بهر لقمه‌ای بت می‌پرستد
همین گردن کلفتان بی یقین اند	ندارد جان شان آن شعله و سوز
بمیدانی که آنجا صد بیمرند	یک افرنگی برد صدها نفر را
روانی تار و تاریک و فسرده	دلی دارند و سوزی نی، نه دردی
زبس تن پروری باشد فشرده	بکردار تهمتن سخت، ولیکن

^(۱) اشارت است به خاندان قاجار ایران، و محمدزادیان کابل، و خانان سرحد بلوچستان و نوابان هند و شاهان عجم و سلطان تورک.

ندارد پیشہ جز دود و قهوه پی لولی بگردد یا وه یا وه	جوان قرن حاضر از عرب بین! شبانگه مست جام یهشی ها
گذارد عمر خود دریاوه و لاف جوانی بیخبر از فر اسلاف	نمی داند که اجدادش چه کردند? دلش باشد تهی از آرزوها
رسان از ما درودی پور طی را زمانی چشم بکشادوش و دی را	گذر کن ای صبا بر کوفه و نجد! بدست آور همی فر نیاگان
فرامش از تو ای مرد نکوزاد بگوید تاترانو، پند استاد	ندای سید افغان چراشد? فرستم من نسیم کوه کابل
تو خالد زاده ای ای سرو بالا! تو آوردی بدمی روش نی را	مرا باشد عقیدتها به کیشت! تو آوردی بدمی روش نی را
شمارا هست بسوی درگه دوست همانا تو تیای چشم ما اوست	لا ای نوجوانان نکو پی! نسیم نجد، و گرد کوی لیلی
تو ای پور عرب خود ناشناسی! چرا اکنون چنین بی درد و پاسی!	مرا با خاک کویت آشنائی است! تو پیغام خدادادی بم ردم!

مرا با این عجم زادان سری هست نه مارانی ترا، اکنون فری هست	نه تنها دارم از تو داد و فریاد ز پیغامیکه دادی شد فرامش
نه زبید این چنین بی درد بودن نباید پیش جلادان غنومن	نه من دارم دلی نی تو، خدارا فرنگی دشنه آمد تیزو بُران
ندارد دیگری حقی درین خاک بدست اجنبی، بیدرد و بی باک	زمین ماست کشورهای مشرق نباید داد این زیبا زمین را
همی تازد فرنگی سخت و بیباک سخن گوییم ترا، برخیز چالاک	یکی بکشا، تو چشمی پور مشرق! نمی دانم چه خواهی کرد چاره؟
ضیائی بخش مرپا کیزه جانزا که بخشد روشنی تیره روان را	یکی آن کهنه کانوزرا برافروز! از ان مشعل همی نوری برانگیز
زرنج و بست ^(۱) را اکنون فری نیست ز حسن تاج زیبا گوهری نیست	همی گرید بناله دهلی زار نمیدانم چه آمد بر بخارا؟
بما ای همدمان و لیک مارا: خدارا، همرهان من! خدارا!	جهاهارفت از گردون پر کین ازین استمگریها عبرتی نیست

^(۱) زرنج و بست شهرهای بود در سیستان و مجرای هیرمند و مقصد از تاج، تاج محل آگره است.

بگواز "حسنالحمراء" سخن‌گو^۱
 زلاهور و سپاهان، از هر وری
 یا گریم، ای مرد نکوپی!

جمال چهر مشرق شد فسرده

ز جوربی امان چرخ دون داد!
 فسرد از جورایین و آتن زار

فغان از دست بیداد شه و میر
 توای دادر، داد من ازو گیر!

بدل دارم سخن‌ها، ناله زار
 نیارد کس درین مورد سرو دن

ولی نیروئی گفت و گوی آن کو؟
 درین ره گی توان کردن تگ و پو؟

خموشی راست یک عالم سخنها!
 اگر آهد لم آید یرون باز

توان دانست آنکو رمز فهمد
 همانا خشک و ترزاتش بسو زد

دخت مشرق

مرا بادخت مشرق گفتنی‌ها است
 و را گویم ز عصر و فتنه نو

گذارم درد و آه خود به پیشش
 نمایم ز هر عصر و نوش و نیش

ترا ای ما هروای سرو بالا!
 نمی‌شاید فریب عصر نو خورد

نگاهی تیز بین باید درین عصر
 که دارد کاستی و کژی و قصر

بدامن فتنه ها دارد زمانه
 نباید داد دست خود بدستش

ترا از رنگ و بویش می‌فریبد
 که زین لولی هزاران فتنه خیزد

---

^(۱) الحمراء قصری بود در اندلس از آثار مهم اسلامی.

گر آئی از و ثاقت همچو مهتاب ولی تنها فراز چرخ می تاب!	تو ای پرده نشین کنج عفت! جهانی راز نور دانش افروز!
الای ماه سیما دخت زیبا! که سازد دست او بلخ و بخارا	مرا در خاک پایت گفتی هست به آغوشت جوانی پرورش گن!
که خیزد نامور مردی محمد همو سیلی بروی دشمنش زد	ز آغوشت مرا امیدواری است همان مردی که مامش داد درسی
برافگن این نظام واژگونه که دارد درد و سوزی گونه گونه	زمام پرورش اندر کفت است! بجان نو جوانان آتشی ریز!
به پور خود بدہ تو درس توحید که نام نامی شانست جاوید!	سرت گردم الادخت نکو پی باين کودک بگو فرنیا گان
همی ترسم بتو ای پاکدامن! که مانی از همه آفات ایمن	اما ز از فتنه های قرن ییستم زرنگ و بوی این لولی پر هیز
زرقص و عوری تن دار زنهار حیات پارسائی مغتنم دار!	ز تقلید اروپائی پر هیز! برای علم و دانش زندگی کن!

^(۱)سلطان محمد فاتح عثمانی.

ولی دوری بفرمای از تبرّج ^۱	نمیگوییم نشین در کنج خانه مسلمان زاده را کی زیبد اینکار؟
همانا کار و بارزندگی گن! پاکی آی و حق را بندگی کن!	اگر آئی برون با غض ابصار ^۲ پی دانش اگر بیرون برائی!
همی بگریز اندر مسلم آغوش! ازین فتنه همانا روی می پوش!	زآغوش گزند افزای این عصر هوای عصر حاضر پر گزند است
توای نیکو منش مگرای مگرای! نکو خوی تود ختر! باد بر جای!	با فرنگی بتان عور و بیباک ولی باید هنر آموخت و دانش
زن بید مر ترا این هرزه گردی! کجا شد شرم و طور راد مردی؟	تن آرائی برای شوی خود به فرنگی گربق صد بادگر زن
خدایت داد پاکی چون فرشته به پاکی و عفاف آمد سر شته	با ین شوخی میالا جان و تن را توئی مام جوانی کزدم تو
اگردادی زکف دامان عفت روانست تیرگی یابد زظمت	مرا ای ما هر ویم باتون جواست نیفروزی بنور خود جهانی!

^(۱) ولا تبرجو تبرج الجاهلية الاولى.^(۲) يغضضن ابصارهن (الآیه).

زدست تست این گل چهره سیراب همی یا بد فزو ترتابش و آب	توئی استاد پور شرق زاول اگر کوشی تو این نوب او تر
توئی آرام دل، ای سرو خندان زیک لبخند شیرین تو درمان	توئی ای دخت! کد بانوی خانه هزاران رنج و درد پور مشرق
همی آزم تو جان آفرین است دم گرم تو ای مه! دلگزین است	نگاه چشم تو آرام دلهای دل غمگین مارا همدی باش!
که دارد جان وی سوز درونی که باشد نور آن اندر فزونی	با غوشت چنین کودک پرور چراغی در دل پورت یفروز
زخاور طرز کودک پروردن آموز روانش رازتاب کنه افروز	فرام آراز دانش متعاعی با و در شیر خود ده ذوق شرقی!
پورت درس نواز زندگی ده با این آشتگان فرخندگی ده	ندارد شرق ما پخته نظامی "نظام نو" همی اندر کفت است
بت خاور، بت شاه و بت پول دلش را با خداش دار مشغول	همان شرقی اکنون بت پرستد تو وی را باز میخوان سوی توحید

ییا بنگر دلار مم دلم را
که دارد دردی و سوزی نهفتے!
ازان دفتر نوشتم سطر چندی
کجا گفتن توان حرف نگفته؟^(۱)

بزی اند ر عفاف و عصمت خود
تودخت بوذری سلمان نژادی!
هنوز اند ر دمت آن سوز و گرمی
تو تیپوئی و محمودی بزادی!^(۱)

نظام نو

بیا ای همد مرنج و غم و درد
نمایش د عصر حاضر دور خفت
دمی با خویشتن پرداختن به
سخن از دوست و درد خویشتن به

نمایند منظر سیر زمانه
همانا کاروان اند ر حیل است
که ما وقتی ز خود آگاه گردیم
نباید بی خبر زین راه گردیم

همی شاید بما نیکو نظامی
نمایش د فرق، اسپید و سیه را
که این اجزا بهم آید فراهم
نمایش د بهر من، زان تو کم

بهم جوشیم و بزم گرم سازیم
زاغرانی و از هندی و رومی
بگردانیم با هم ساتگین را
یندازیم فرق آن و این را

نظم نو زیهر خود بسازیم
بزیریک نظام آریم خود را
همانا این کهن طرزی است واژون
زلک ما نمایش د هیچ ییرون

^(۱) تپو سلطان شهید هند و سلطان محمود غزنه.

بهر کشور بتا بد نور یزدان نباشد جور و استبداد شاهان	حقوق یکدیگر دارند محفوظ Zahreymen گریزد مشرقی زاد
زمام امر ^۱ مردم را بگیرد کهن فکر حکمرانی بمیرد	هر انکو هست لایق بهر کاری نباشد دودمان و پول حاکم
نباشد بین این و آن تو و من یک آوازی بود اندر شنیدن	سر اپا شرق باشد یک وجودی زنجد و کابل و هند و بخارا
جهانی نوب سازد مشرقی زاد مسلمانی بیاید حُر و آزاد	خرافات کهن گردد فرامش کهن رسم ملوکیت بمیرد
زقید شاهی و ملا و شیطان تو این مردم بزهرب خود ممیران!	روان شر قیان آزاد گردد مرا عرضی است شیخ خانقاہی!
کژی خیزد بیاید راستی ها رهیم از جور و ظلم و کاستی ها	بر افتدر سام استبداد و بیداد جهان آشتی و داد باشد
اساطیر کهن پامال گردد برین آئین نو، مه سال گردد	خرد گردد رها از دام او هام فزاید روشنی های دل و جان

^(۱) اصطلاح قرآنی اولو الامر.

زدانش بهره کافی بگیرند که تا از درد بسی ذوقی نمیرند	حیات شرقیان گردد منظم ولی دل رانگهدارند زنده
نباید داد از کف این تب و تاب فزايد تیغ مارا جوهر و آب	بما درد دل و سوز روان به فروغ جاودان عشق یزدان
دل افرنگیان گرمی ندارد کرختی آرد و نرمی ندارد	حیات عصر نوبی سوز باشد خرد گر چیرگی آرد گشتدل
روان را روشنی بخشد همین درد که نوکار جهان را از جنون کرد	دمی از گرمی دل سوختن به مرا باراد مردی آشنای است
نیارد مهرو عشق و درد جاوید ولی یزدان و نور اوست ناپید	نظام عصر ما زاید سنتیزه درو آهرمنی را چیرگیهاست
چنین از پیر مغرب من شنیدم از ان بسی سوز تر روزی ندیدم"	تنمازع را اساس زندگی گفت "نشستم با خردمند فرنگی ^(۱)
ولی شرقی فتاد از این گهر دور ازین کاهید نظم و علم و دستور	خرد شد رهنمای کار افرنگ از ان زائید یک هنگامه جنگ

^(۱) اشاره به نظریه نشو و ارتقای داروین انگلیسی.

^(۲) به تغییر کم از علامه اقبال.

ناید بود بی دانش درین عصر
خرد راهنمای خویش انگار
ولی نوری ز عشق جاودان گیر!
ازین ره زندگی را روشنی آر

بنه بنیاد نظم نوبدست
زنو این مردگانرا جان نوده
گهن بنیاد واژو نیکه داری!
بهمن زیر پای خود فرو ده

نمی گویم بهل آئین اجداد
همانا زین چراغت روشنی گیر
ولی آن تیرگی هائی که داری!
بنور علم و دانش باز مپذیر

روان را تیرگی آرد خرافات
اساطیر کهن سازد تباہت
درین عصرب که تابد نور دانش
رسوم یاوه سازد رو سیاهت

فروغ جاودان گیر از کتابی
که دارد صد جهان فرهنگ و دانش
کتاب زندگانی را فرو خوان
فزايد تاترانوری زينش

سيپاره اهرمن

ورق اول

تو افغانی، دگر هندی، دگر گرد
غرورنسل و خون باشد چه زیبا!
نباید آن دگر را کفو خود کرد
عجم را با عرب فرقی است پیدا

ورق دوم

بسازد هر کسی "تاریخ" خود را
نهد بنیاد خود را برمفاخر
اگر باشد زبون باکی نباشد
بنام جد و باب خویش فاخر

ورق سوم

بود قرآن کتاب کهنه و بس ندارد بستگی بازندگی ها
فرو افگن تو این فرسوده دفتر بهلای مردنو این کهنه گی ها

ورق چهارم

بیا ای دخترک با غریبان رقص فرو هل پرده تاریک از روی
ترا شاید نگاه مرد افگن برای! و در خیابان کن تگ و پوی

ورق پنجم

تو ای مردی که پُر پابند دینی! نشین در خانقه و کنج مسجد
بخود خوان مردم و میکن مریدش شبان و روز باید بود ساجد

ورق ششم

خوشبختانه پاره شده بود

ورق هفتم

ترا باید پرسنی دن زرو سیم بهر طوری که آید کن فراهم
تو آئین اکانومی ییاموز پس آنکه در ریاض خلد می چم

ورق هشتم

فرو کن سر بهر مرد تو انگر بشاه و میر باید کرد سجده
اگر خواهی تو راحت بگیتی بر افگن از رخ چون ماه پرده

ورق نهم

اگر باری شوی حاکم بمردم؛ بعرض و ابروی شان همی تاز!
فراهم ساز خون شان بجامت بجز از خود بسود کس مپرداز!

ورق دهم

ترا شاید همی پیکار دایم به دانش ساز خارا را بخود موم

بکاخ دشمنان آتش بیفگن! توهی انسان دور علم و آtom
ورق یازدهم

هزاران رنگ دارد عصر حاضر "بهرنگی که خواهی جامده می پوش!
ییک رنگی نیاید کام تو باز زهر جامی، می گلنگ مینوش!
(بعد از ورق یازدهم بخط اهربینی نوشته شده بود، و خوانده ننمی شد.)

الهام سروش

پیام ایزدی آمد به آدم	فروشد روشنی از چرخ گردون
از آن جاوید نور تیزو خرم	ولی کم دید چشم آدمی زاد

جهان از خون وی گردید گلنگ	بنی آدم طرازِ دیگر آورد
تبه گردد حیاتش در ره جنگ	نشد گر پیرو تلقین یزدان

سمند زندگانی خوش خرام است	شنو آوای من انسان بیدار!
"تمیز رنگ و بو بر ما حرام است"	مپیچ اندر خلاف نسل و انساب

اگر آئین یزدانی بدانی!	نباشد رنج جنگ و درد پیکار
مده از کف نظام آسمانی	تو گر خواهی شفای رنج مهلك

دمی آسای اندر مأمن دل	فزون شد درد و رنج تو زد انش
توباری سنج! و داماش فرو هل	خرد آلات قتل و غارت افزود

بدستِ عصر دادن کار خود را باو کن تیز تر پیکار خود را	نماید اینقدر بازیچه بودن نسازد گر بتو دور زمانه
خدا بخشید آدم را خلافت توانش داد و علم و ذوق و حکمت	برین گیتی بود دست تو قادر روانش را بنور خود بیفروخت
تو خواهی کن بهشتش خواه آتش روان ت بر فروزان از کهنه تابش	جهان باشد بدست آدمی زاد! میفزایتیرگی را اندرین جای
منه بر گفتۀ اهریمنی گوش از آن تیره منش منیوش منیوش!	شنواز من تو این فرخنده آوا فزايد گشت و خون و جور و پیکار
گهی خیزد بکردار جوانان گهی آید بطور پهلوانان	گهی آید بشکل پارسائی گهی سازد قیادت پیشۀ خود
که اهریمن دهد درس سیاست تو پنداری که "قدَّ قامتَ قیامت"	نگاهی کن باین دهر پرآشوب فریید آدمی را این سیه دل
که سوزاند بشر را خانمانی فزايد فرق رنگ و خاندانی	بدست این دهد نیروی آتم بدیگر میدهد درسی که زان رو
فتد در بین مردم سخت و مدهش	بنام جنگ مسلک فتنه ها زو

زفashیزم و دموکراسی و کامن^۱ پدیدآرد زنو پرخاش و کوشش

برارد تازسکسونی^۲ دماری
بکشت آدمی افتاد شراری

به اسلامی بی خشد دشنه^۳ تیز
گرین فتنه گریه ازاو فزاید

زخون آدمی سیراب ترشد
کنون جنگ دگر را هبر شد

یکی پیکار عالمگیر سازید
همی ترسم بتوای آدمی زاد!

بدوشت اهرمن را شهسواری است؟
ترا گمراه کن در شیه خواری است

چرا ای آدمی زاد نکو پی!
ازو مشنو، همانا کاین سیه دل:

با یوان کرملن جایگاه است
به پاریسش همی پشت و پناه است

سپاهش را ب دور قصر ایض:
بلندن بین و را در پست کوچه^۴

فزاید رنج و کاهد فرهی را
برد مهرو نکوئی و بهی را

ترا ز هرین منی پرهیز باید
شرنگی دارد اندراج شیرین

^(۱) کامونزم.

^(۲) اشاره به مخالفت نژاد اسلامو انگلوساکسون در عصر کنونی، که یکی مسلک کامونزم و دیگری دیموکراسی دارد.

^(۳) قصر ایض امریکا و قصر کرملن ماسکو، و داؤنسگ ستریت لندن که در زبان پارسی پست کوچه ترجمه شد.

ازان جانکاه جام مرگ آور
به چمبرلین و هتلر داد جرعه
بکشت و خون در میدان آور^۱
جهان آدمیت زار گردید

که آمد از برین در گاه یزدان
شناز من پیام صلح جاوید
تبه گردید از اوراق شیطان
پیام آسمانی بود ولیکن:

شاعر نو

توای شاعر بما پیغام نو آر!
توای گوینده اسرار نهضت!
"مبارا خالیت شکر ز منقار"
الای طوطئ بستان مشرق

کنون ای مرد نیکو پی فرو هل!
کهن آئین آداب زبانست!
یکی شعله فروزان مرکز دل
نشاشد عصر مدح و هجو گفتن

بگیر الهام نوای نغمه پرداز!
زاقبال وزن ذرا فکر رحمان^۲
حجازی را سرا در لحن شیراز
ز ترکان و عرب خوش نغمه ای چند

بخواب ژرف اندر مشرقی زاد
نگرای شاعر آتش زبان!
روانش کن زدام تیره آزاد
سرا در گوش او پیغام جنبش

^(۱) آور: جنگ.

^(۲) اقبال شاعر بزرگ اردو و پارسی و قاضی نذر الاسلام شاعر بزرگ بنگالی و رحمان بابا شاعر بزرگ پشتو زبان.

توای آتش نفس آخر کجائی؟	برا پر کن فضا از صوت دلکش!
"مرا باتست بسیار آشنائی"	لاای نغمه گوی رمز وحدت
برین خوایید گان محشر فرو آر!	اگر آئی نیکوئی با تو آید
روان را روشنی بخشای بسیار	بود دل را زیپ غام تو جنبش!
فروزاین انجمن را ازدم خویش!	زیزم ما بیراین سرد مهری
مئ گلنگ خود با همدم خویش	بیا تا در میان گل بنوشیم
گشا بر مات او سرار نهانی	برافگن از رخ معنی نقابی
کجا انجام دشت زندگانی؟	ندانم همنوا! پایان منزل
جرس خاموش و میر کاروان مست	بیین آخر تو این خواییده مردم
حدی بسرای کاین وقت رحیل است	براه انداز مارا شاعرنو!
نوای جانفزا یست شور آرد	سرت گردم بیا خاموش منشین!
به کشت زندگانی شعله کارد	نشاط ره روان از نغمه تو:
زمام اختیار از دست داده	زنجه تا ختن قومی است غافل
همین مرده است اند ردست زنده	یکی گیرد پی این و یکی آن
بگو اسرار رفت، گرت وان گفت	نوایت انقلاب و نهضت آرد

پیمبرنی، ولی رهبر توان گفت
ترا در عصر نو، ای شاعر نو!

پیام عصر

همانا کاروان اندر رحیل است	بزوادی آ، مده از دست فرصت
بشر پیموده ره بی قال و قیل است	تو تا از خواب خود چشمی کشائی!

کنون بر خیز! وقت جنبشی هست	غنوادی سالها ای پور مشرق!
ترا اگر گوش هوش و بینشی هست	شنو فرخ پیام عصر حاضر

طراز زندگانی تازه ترشد	فلک گردید، و گیتی شد دگرگون
زراه و رسم گیتی بی خبر شد	نماند زنده آن قومی که اکنون

بخون ناتوانان دارد آهنگ	زمان نو پراز رنج و سریز است
ترا با یست فکر و هوش و فرهنگ	ممان آخر چنین در خواب نوشین

تگاور تاخت سوی منزل دوست	درین دم آن کسی کوزاد ره ساخت
زمام اختیار اندر کفاوست	بکام خود رسد آن مرد دانا

غرو بی سبب پیغام مرگ است	خوا قومی که دارد خود شناسی
درین دنیا بسی بی ساز و برگ است	هر آن قومی که خود را خوب نشناخت

ولی این شر زه شیر آموخت میشی	کنام شیر مردانست مشرق
------------------------------	-----------------------

نیامد تیخ بُرَان از نیامش کمی هایش نیامد رو به بیشی

شناز من توای قوم غنوده!
پیام انقلاب آورده ام من
چو محمل را گران بینم همانا:

بمیر کاروان از من سلامی!
رسان ای قاصد کوی دلارام
که می زیبد ترا شور درونی

بیا ای رهنما ای میر مردم!
توئی سالار این قوم غنوده
اگر باشی چنین سرگرم راحت

به غفلت کی شود کارت سرانجام!
ترا ای میر مردم جنبشی به!
ناید بعد ازین مردم فریبی

یمی جوشد ز آغوش زمانه
ندائ انقلاب آید ز گردون
بمیر کاروان از من چنین گو:

اگر مانی چنین در خواب نوشین
زدهرتند خوینی تورنجش
خدارا خیزو گامی نه فراتر

بمردم رهنمائی بایدت کرد
ندارد این تهی دستان متاعی
براه شان زنو نوری یفروز!

که تابد پیش چشم شان شعاعی

نمایین کاروان را گرم رفتار
اگر ماند چنین در خواب غفلت
تو ای رهبر همان شاه و میری!
بمرگ سفلگی میرند و میری!

جرس خاموش و محمول را گرانی
یکی غوری بکن در دور ایام
بسی دور است رهتا منزل دوست
بکارت سرگرانیها نه نیکوست

منم عصربیکه دادم سالها پیش
کنون گوییم ترا ای میر مشرق!
با سلافت نوای زندگی ها
بکف آور زنو فرخندگی ها

پیر روش

روان افسرد از تلقین منفی
نمیدانم که داد این درس عزلت؟
همان آتش که بود افسرده ترشد
که این رهبانیت را راهبرد?

بکنج خانقه شد شیخ خامش
فتاد از کف همی شمشیر تیزش
ازو افغان نرآموخت میشی
سفالت راست با این قوم خویشی

روان را مرگ آرد این تصوف
دم راهب نشاط زندگی برد
نمیدانم چرا، خواهان مرگند؟
از ان رو پیر روان بی سازو برگند

غلامی آورد تلقین راهب
روان نودم م تا قوم مرده
ازو افغان ما شد سرد و ییجان
شود کوشان، دمان غرّان و خیزان

من آوردم پیام مجد و جنبش
بدام زرق و سالوسست پابند
کشم شمشیر افغان از نیامش
به ضیغم بازگویم از کنامش

همی نالم زدست شیخ و آخوند^۱
بشاھین و عقاب آموخت پستی
باين روشن نهادان تیرگی داد
بر افغانان مغل را چیرگی داد

من از مادر شنیدم مجد لودی^۲
کنون خواهم که افغان دلاور
که گفتی داستان شیر و بهلول
نباشد پای بند دانه و پول

نهادم پیش وی "مقصود مؤمن"^۳
سرودم نغمۀ وحدت با افغان
بود "خیرالبیانم" درس نهضت
که آموزد ازان آئین رفعت

نوائی زندگی در کوهه تیرا
به دشت و کوهه شوری را فگندم
رسانیدم بگوش شیر شر زه
کزان شاهان دهلی راست لرزه

ندارد کنه شور این کوهساران
باين مردم دمم روحی که گردد
کنام شیر مردانست خامش
خرافات اساطیری فرامش

^۱ آخوند درویزه که دشمن بزرگ بایزید پیر روشن بود.

^۲ مادر پیر روشن بنیان لودی بود ساکن جالندھر، و مقصود در مصراج دوم شیرشاه سوری و سلطان بهلول لودی است، که در هند بکمال عظمت سلطنت کردند.

^۳ مقصود المؤمنین بعربي از مؤلفات پیر روشن و خيرالبیان بزبان پشتو است.

فسون شیخ ما افزود سردی
دلی دارند همچون سنگ خارا
باين روشن نهادان گرمئ به!
بایشان سوز و ساز و نرمئ به!

بدستش میدهم تیغ برنده
بیاد آرد مگر مجدىگان
یفزايم و را آبی و تابی
بآغوشش نهم از نوكتابی

شرنگ جان شکارش ریخت ظالم
ملوکیت ندارد رحم و آزم
بجام شهد و نوشینش فریبد
نه اهریمن ز آسیبی شکید

پیام ابدالی

میان آسیاق قومی دلور
ولی روزش چوشب از بی نظامی
ضمیرش آشنای جهد جاوید
درو آرام و نیکوئی است ناپید

ندارد مرکز نیروی دایم
ندارد قاید مخلص ازان رو
بود آشته و خوار و پریشان
برای دیگران گردید کوشان

من او را آشنا کردم بمرکز
سریر دهلیم آمد میسر^۱
با او افروختم نو مشعل نور
ولی نگذاشت این خاک پر شور

ازین گردان سپهر لاجوردین
بقوم من بسی جور و جفارفت

^(۱) اشارت بیک شعر احمد شاه بابا که گفته: وقتیکه کوهسار خود را یاد آورم، سریر دهلی را فرامش میسازم.

زچنگیزوزتیمیوروزنادر برین کهسار زیبا، ماجرا رفت

فزودم گرمی آن کنه کانون
درون قوم خود سوزی نهادم

تپش دادم دل افسردگانرا
که بخشد زندگانیها روان را

روان غوریانرا زنده کردم
بلندی آفریدم در نگاهش

کشدم بال شهبانو که سار
رهانی دم و راز دام اغیار

بشاه هند دادم دست اخوت
مسلمان را بدل مهری فزودم

چنین کردم بایران و بخارا
کزان چون موم شد آن سنگ خارا

مسلمان را بدل سوزنه ان به
شود روشن جهان از تیغ غازی

به تیغ وی فروغ جاودان به
همورا دلبری، در در روان به

همی زیبد با فغان شدت و هوی
کند با مؤمنان رحم و شفقت^{۱)}

فتدازوی دل دشمن بل رزه
ولی با دیگران چون شیر شرزه

مثال مرد مؤمن همچو آبست
ولی گرمانعی آید برویش

زلال و نرم و شیرین و گوارا
شگافد قلب سخت سنگ خارا

جهان آب و گل تا چرخ گردون

مسلمان راست نیکو جایگاهی

^{۱)} اشاره به اشداء علی الكفار رحمة بينهم.

با آئین صفا و عدل و انصاف
جهانی را بود پشت و پناهی

ضمیرش آشنای جهد و کوشش
نگاهش تیز بین نور یعنی
رفيق ینوایان گرسنه
با هل دل بود یار و مددگار

بود آتش نفس مرد مسلمان
ز دستش می شود سرسبز و خندان
جهان از هوی او محشرستانی
نوایش انقلاب آرد به گیتی

ز من گو شرقیان را درس و پندی
ز آئینی ندارد پای بنده
تو ای مردی که داری عزم رفتمن
بود نخچیر شست غیر آنکو :

نظام زندگی را تازه چیدن
ب جانش سوز جاویدی سپردن
توان از خود جهانی آفریدن
بقوم مرده دادن روح نورا

شنو این نکته از من میر افغان!
با استبداد و یدادش ممیران!
به هرود لبری کاری توان کرد
خداراقوم را د و زنده داری!

کهن مشعل به که سارت بر افروز!
مبهات کهن با فقر امروز
نوای زندگی ده قوم خود را
نماید زنده آن مردی که دارد

نزیبد مر ترا خواری، زیونی
ب من گو، پور من! اکنون که چونی؟
متاع زندگانی را بکف نه!
چه می نازی با جداد و نیاگان؟

تو ای ابله چرا خود را فریبی؟ نمانی زنده از کهنه نجیبی!	زبون ترز تو در گیتی کسی نیست! متاعی گرنداری نقد امروز
ترا بایست نیکو خود شناسی همان ازشت خوئی ناسپاسی!	الا ای پور من هوشی و فکری! گراین کشور بود ویران زدست
زدهلی تابه مشهد تابه جیحون نبودی امیاز بشره و خون	سپردم کشور زیبا، وسیعت! با آئین اخوت چون بهشتی
نهادی رسم زشتی رانهادی زکف آئین بهبودی ندادی!	شکستی زابله‌ی آئین الفت تو ای تیمور ^(۱) گریندم شنیدی
زمحمدوم همان سینه ریش است از ان کس کوتبه از دست خویش است	فعان از شه شجاع بی شجاعت ^(۲) بدل دارم هزاران آه و ناله
بود جرمی که آنرا بخششی نی بچشم نور عقل و بینشی نی	در آئین بهی کشور فروشی خلف این مسلک ننگین گزیده
دريغا كزدم او تيرگي ديد	نهادم قلب روشن در کنارش

^(۱) تیمور شاه فرزند احمد شاه بابا.

^(۲) شه شجاع و شاه محمود شاهان سدوزائی افغان که افغانستانرا به نفاق تباہ کردند و شاه شجاع انگلیس ها را باین خاک آورد، و میثاق ننگین شکارپور و لاهور را امضا کرد.

سروش ایزدی گردید خامش زاهرین همانا چیرگی دید

زنده را در راه
زهمن پاشید قوم زنده را در
دریغ من برین آشتفتگان باد!

روان ره روان افسرده گردید
ندانم تابکی آشته باشد؟

بی ردر هند و بطحا شرقیان را
یفزا یید ازو حدت تو ازرا

تو ای باد صبا! از من پیامی
به تنهای نیاید هیچ کاری

زهمن دوری نمی باید گزیدن
با سوچ کامرانیه هار سیدن

بسود یکدیگر کوشید و خیزید
تو آن مجده کهن را زنده کردن

برای رستگاری جستجو بده!
روان را زنده گی از آرزو بده

شمارانظم و آئین نکوبه
بچشم و اتوان رفتمن درین ره

ستم از دوش مردم دور سازید!
بکف در دشنه پیکار خیزید!

بداد و نیکوئی کشور فروزید!
بر آئین بهی باشید ثابت

بدفع آن ستیزد قوم زنده
ستمکش تو ده بی عار و بنده

قبول ظلم بد کاران گناه است
بکیش من ندارد آبروئی

امام مشرق و شاعر مشرق

(سید جمال الدین افغانی و علامه اقبال مرحوم)

نکرد از مجد دور رفتگان یاد	فراوان خفت مرد مشرقی زاد
بقيد بنديگي، آزاده افتاد	فروغ شعله دل باز افسرده
نگفت اسرار بلخى را کسى باز	نيامد از نجف آواي حيدر
نيامد بال شهبازى به پرواز	زدشت خاوران، وز طور سينا
تب و تاب از روان انجمان رفت	ز دل آن جوشش و سوز كهن رفت
از انصرص رکه بالاي چمن رفت	نوای بلبلان گردید خامش
ستم افسرده روح تركيمازها	نگون شد پرچم ترك دلاور
سر اپا سوخت آن مرزيلان را	شرار جور قاجاري به ايران
به مرز سورا ز شاهان جفا رفت	نميدانم چه آمد بر خراسان
زا استبداد شاهي ماجرا رفت	به هند و کابل و ارض مقدس
همو مارا ز خود ييگانه ترساخت	چگويم ازدم افسون افرنگ؟
بناداني عدو را هبر ساخت	ز خود وارفتگان وادئ جهل
خزان آمد کنون آنجا گلی نیست	چمن افسرده و بلبل گشت خامش

تهی شد آن قدح، بشکست ساغر به بزم اندر همانا قلقلی نیست

نماند آن شور و ذوق، آن درد جاوید
نالم از فسون غرب تنهای
نخیزد آه گرم از سینه سرد
"که با من هر چه کرد آن آشنا کرد"

زدست شاه و میر افغان و ناله
چو شد شرقی اسیر قید شاهان
فراوان تاختاین قوم جفاکار
غلامی راد مردان را کند خوار

نہ بد در شرق یک مرد دل آگاه
سراید پیش ما مزمار نهضت
که خیزد بر خلاف جور شاهان
فروزد شعله فرنیاگان

برامد یک هشیواری زافغان
عصائی وی طلس سحر غربی
جمال افزود مشرق را زنورش
بخاک افگند با افسون و زورش

ندای قم ازو شد زنده از نو
بکاخ شاه و میر آتش در افگند
به شرقی داد درس مجد و رفت
نوایش سوزناک و دل پر الفت

زتائیر نوایش واژگونه
زبطن مام مشرق سالها بعد
فتاد آئین استبداد و یداد
چنین فرخ اثر نیکو پسرزاد

شکست از ضرب او اصناام او هام
با یاران و بمصر و ترک و افغان
وجودش جامدان را مرگ نوبود
ندای قم ازو هر خفته بشنود

ازو خواندن درس زندگانی نداش انتقلاب آور دانی	رضا و کامل و زغلول و عبده ^۱ کهن فکر ملوكیت ازو خوار
بمشرق روشنی داد و ضیا داد ^(۲) به ندرت همچو وی اندر جهان زاد	همان فکر این مرد فداکار یکی مرد غیور و راد و آزاد
پیام انتقلاب آور دمara ازان مرگی امیر و کد خدارا	روان روشن، دلی پر درد و دانش نوایش محشر خواییدگان بود

مبادی ثلاثة سید^(۳)

وحدت اسلامی

نمیدانم چگویم مرد حق را نوایش زندگانی ها بمنداد	بوحدت شرقیان را خوش صلا داد امام عصر "خوانم زانکه از نو
--	--

^(۱) رضای کرمانی شاگرد سید که ناصرالدین شاه ایران را کشت، و مصطفی کامل رئیس حزب
وطنی مصر و سعد زغلول پاشا زعیم بزرگ آزادیخواهان مصر، و مفتی بزرگ شیخ محمد عبده
شاگرد رشید سید جمال الدین افغانی که همه اینها در تونبر و ایقاظ مشرقیان خدمات بزرگی
نمودند.

^(۲) اشارتست به ضیا الخاقین مجله عربی که سید از لندن نشر مکرر.

^(۳) (۱) وحدت اسلامی (۲) جنگ با مغرب (۳) جنگ با استبداد.

بدل گرمی و شور افزود جانرا
فراید ریط و الفت شرقیانرا

دم گرمش چوانفاس مسیحا
بوحدت خواند مسلم را کزان رو

زاستانبول تا هند و سمرقند
نهال نفترت و کین راز بن کند

چراغ مهرو وحدت کرد روشن
فزود ازوی همانا رونق شرق

جنگ با استعمار مغرب

خود آگه بود و دانا و فرهمند
بهم آوارگان را داد پیوند

خودی آموخت سید شرقیان را
بما بنمود راه خود شناسی

ز ضربیش واژگون شد قصر افرنگ
بسور آورد شرقی را پی جنگ

ب جنگ غریبان مارا صلا داد
نوایش گرم ترا زنای رومی

ز چهر زشت مغرب پرده بکشود
باو جا هدو قم اقتل بفرمود

هموا فزود رونق بزم مارا
چوتیغ مرد سودانی بتایید^۱

بخاک ذلت آمد او فتاده
که زاید در دل از دیرینه باده

گلا دستون^۲ ضرب کاری وی
ب جان ما فزود آن گرمی را

^(۱) سید محمد مجاهد سودانی رح.

^(۲) یکی از سیاسیون معروف انگلیسی در دور استعمار.

به بزم ماسروود آن کهنه دستان
دمی مارا بخود، بازآشنا کرد
برآمد مردِ حق از خاک کوثر^۱
بکاخ غرب آشوبی پا کرد

جنگ با استبداد

ملوکی را گزند جاودانی
ازو شد خوار تر آئین ییداد
بشاه و مستبد دایم ستیزید
همی گفتی: ملوکی واژگون باد!

حید و ناصر ازوی لرزه بر تن^۲
هر انکو مستبد بد خوار ترشد
صدایش همچو رعد خانمان سوز
بجان ظالمان همچون شر رشد

توای باد صبا از ماسلامی
بگواز ما که ای سردار سادات!
ییر بر خاک پاک سید حر
همی پندت بگوش ماست چون در

علامه اقبال مرحوم

پس از چندی چو "سید" از جهان رفت
درامد بر افق رخشندۀ خورشید
بر همن زاده رمز آشنائی^۳
فراز چرخ چون اختر بتاید

^(۱)کوثر مسکن دودمان سید در ننگرهار افغانستان.

^(۲)سلطان عبدالحمید عثمانی و ناصرالدین قاجار.

^(۳)مقصد از سید، سید جمال الدین افغانست. در بیت دوم تلمیح است باین مصراج علامه اقبال: بهمن زاده رمز آشنای روم و تبریز است.

دلش گرم و روانش شعله‌انگیز "که ای شرقی زخواب ژرف برخیز!"	برامد مردانه‌ای زکشمیر ^۱ پیامی داد مشرق را سرازنو
"رموز" زندگی را کرد افشاء "درایش" کار و ان را کرد احیاء	ز "اسرار خودی" درسی باما داد ^۲ "زبورش" نغمه‌داؤد بسودی
سرودی نغمه‌هادرنای رومی کزو بازار عشق آید بگرمی	نمیدانم چی شوری در دلش بود؟ نیاید بعد ازو "دانای رازی" ^۳
زدل گفت، از مقام روح و جان گفت ازین گیتی سرود، وزآن جهان گفت	بما اسرار عشق جاودان گفت شب تاریک ماران سورا فزود
دلی در سینه اش پر درد و شوری بکاخ انجمام از وی فتوری	فقیری بدولی دانای رازی نگاهش تیزین و فکر صائب
نکو درس خودی مر شرقیانرا از رو ننق فزودی این و آنرا	خود آگه مرد حق بینی که وی داد با آئین و ثقافت پای بندي
رسان بر مرقدش در خاک لاهور خدایا باد، چشم بد ازان دور	الاباد صبا از مـا درودی دیارِ عشق جلابی و مسعود ^۴

^(۱) کشمیر مسکن اجداد برهمنی علامه اقبال بود. ^(۲) پیام مشرق و اسرار خودی و رموز بخودی و زبور عجم آثار علامه مرحوم است. ^(۳) تلمیح از یک شعر علامه اقبال. ^(۴) علی جلابی غزنی مشهور به داتا گنج بخش که مزارش در لاهور است و مسعود سعد سلمان.

خطاب به مسلمان

همی در عصر نو میراث "محمد" ^۱ اگر خواهی جلال و مجد و بهبود	توای مسلم، توای قومی که دادی! نگه کن ارث پاک "غوری" و "خلج"
کتاب آسمانی در کنارت که افروزد جهانی از شرارت	همین مردم نهادند از ره جهد مده این روشنی را از کف خود
خدایت داد دین و کشور "پاک" نگاهت تیزدار و طبع ذرا ک	امین نعمت ام الکتابی! بمردی کن نگه این ملک و ملت
امور مملکت را نسق و تنظیم تؤئی "مومن" ز غیر الله مکن بیم	با آئین "عدالت" باید تداد نگهدار! اصل آئین "الهی"
نهادت شعله سان از عشق و از سوز عدو را بود باید پیک دل دوز	مسلمانی! دلت باید پراز درد برای دوست باید دل پراز مهر
توان اند رجهان آزاد بودن نشاید مرتاد رجهل مردن ^۲	مپندا راینکه بی جهد مسلسل زرنج "بی نظامی" بر حذر باش

^(۱) سلطان غزنه فاتح هند.

^(۲) اشارت به حدیث: من مات و لیس فی عنقه فقدمات موت الجahلیة.

زدربی امان "ملک مطلق"	زدربی امان "ملک مطلق"
نمی باید مسلمان را بجز "حق"	نمی باید مسلمان را بجز "حق"
خدارابندگی کردن همی به	بسان مردم مؤمن باش آزاد
بهل، اما خدارا سرفرونه	بجز حق هر چه آید رو برویت
مکن از دیگران دریوزه آنرا	نظام زندگی در دست خود گیر
که افروزی بنوری جهان را	توان از خود نظامی آفریدن
شود از جهد تو معمور و آباد	مده "تهذیب" خود از کف که گیتی
خدادست قوی چون سوریت ^(۱) داد	به عصرِ نو نظام نو همی ساز

پشاور، ۵ حمل ۱۳۳۰

---

^(۱) اشاره به نظام اداره که شیرشاه سوری در هند آفرید.

متفرقات

بآستان آزادگان

صبا به لطف سوی کوهسار "غور" خرام!
 زما بر اهل وطن گوب سادرود و سلام
 بجشن فرخ آزادی وطن بادا:
 شبان جشن بخوبی و روشنی چون بام
 مباد فر رئایزد، فراز ازان میهن
 مباد زاهر منش تیرگی بتاری شام
 همیشه باد وطن خرم و خوش و معمور
 همیشه باد پنه گاه خلق و کهف انام
 خدانداد بکس کشوری چنین که برد:
 همیشه فیض فضیلت ازو دگر اقوام
 بودز "بلخی" و "هجویریش" جهان روشن
 "جمال" اوست که گیتی برآورد ز ظلام
 گ راستوار نداری ز سومنات پرس
 ز مولтан و لها ورشنو فصیح کلام
 خدا بدشنه شاه جهان کشا "محمد"
 ز دودرنگ جهال ت زچه ره ایام

نهاد بنیهٔ فرهنگ و کیش سخت‌نکوی
 بگوش خلق رسانید ایزدی پیغام
 چه خونها که برآه خدا چو دجله بریخت
 چه مردمان که برین راه کرده‌اند قیام
 برای قوم چنین زیبدار با آزادی:
 زید بروی زمین در کمال عزت و نام
 خدای را رهی و رهبر خلائق او:
 ستیزه جو بعدوی خداست چون ضرغام
 زتاب تیغ عدو سوز او جهان روشن
 زرخش برق جهات اباب او شکست ظلام
 کشود "احمد" او "سرخ دژ" بکشور هند
 همان دیار که "سوریش" داد عدل و نظام
 بکوه سار جلیل و منیع او سوگند
 ببلخ و بست و هریوا و کابل و بگرام:
 که نیست کشور دیگر بسان وی زیبا
 که نیست خط دیگر چو مرزاو پدرام
 بجشن ملی افغانیان راد و دلیر:
 بهرگان و بارادی و بهمن و بهرام
 مرا به عتبهٔ این قوم راد باد درود
 خوشی بخاک چنین ملک باد و فره مدام!

دریای خشک لب

تا پابکوی آن بترعنای گذاشتیم
 پای دگر با وچ ثریا گذاشتیم
 صاحب نظر کجاست؟ که گوئیم راز دل
 در بند زلف بود دل آنجا گذاشتیم
 گیتی است جایگاه فساد و گزند و زور
 این جیفه را بطلب دنیا گذاشتیم
 در راه عشق گام بدشت جنون
 مشکو و شهر و خانه به لیلی گذاشتیم
 دامان دوست چون بتأسف زدست رفت
 دست دگر بگردن مینا گذاشتیم
 گوهر نداشت ساحل دریای خشک لب
 رخت امل به دامن صحرای گذاشتیم
 اندوه فزوود منظر آور دگاه دهر
 جز درد سرنبود، بران پا گذاشتیم

نغمه های گرم

پیرگشتم لیک اندر عشق برنایم هنوز
 بر در این مصطفه هر شب همی آیم هنوز
 دین و دنیا در ره عشقم اگر از دست رفت
 بزم رندان راز سوزدل بر آرایم هنوز
 مرجبا ای ساقی گلروی! جامی ده که تا
 به ریاران نغمه های گرم بسرا یم هنوز
 پنجده دادم بار قیب سخت بازو همتی
 دست من گیرید یاران، پای بر جایم هنوز
 بانوایی بینوائی گرم سازم محفلت
 ریز گلگون می بساغرتانیا سایم هنوز
 دست کوته، پای لنگ و لیک همت بین که من
 سربخاک در گهش هردم همی سایم هنوز
 دل زدستم می رود در جلوه حسن بتان
 بین این لیلی و شان مجnoon صحرایم هنوز
 عمرها شد با در میخانه دارم الفتی
 تشنہ یک جرعه جان سوز صهبا یم هنوز

کهن آوری

(نه نو آوری)

در خون تپیده دل بیر، از تیر شست تست
آماجگاه غمزه چشمان مست تست
تفسیده بر زبانه عشق است چون کباب
خواهان بوسه ئی زلب می پرست تست
باشد مرا چو کعبه آمال و مینوئی
آنجا که جلوه گاه بتان یا نشست تست
خواهی بسوز و خواهد گر زندگیش بخش
"امروز در قلمرو دل دست دست تست"
ما را کنون زاهر من بد منش چه باک؟
دل در امان حوزه مشکوی بست تست
بر عزو بر جلال دمی زندگی مبال!
ای جان من! هزار هنر در شکست تست
بود و نبود ما بتردد گذشتی است
دل نیست در برم، و اگر هست، هست تست

سپاه ظلم

دلامنالکه دور سخن نخواهد ماند
 سرود دشمن و اندوه من نخواهد ماند
 چنانکه جلوه مرغ چمن به جای نماند
 سیاه چادر زاغ و زغن نخواهد ماند
 بهار آید و گل خنده و بگردید ابر
 غبار غم به عذار چمن نخواهد ماند
 مدار غم که حقیقت نمی شود مغلوب
 نگین جم به کف اهریمن نخواهد ماند
 رود زکشور ما "جیش" دیردون پلید
 سپاه ظلم بخاک وطن نخواهد ماند

عدالت بود کار مرد مهین

کجا میتوان خوش بان ملک زیست
 که تلخی در آن اصل آزادگیست
 قلم قید و جان قید و فکر و عمل
 نه یعنی درین بوم و بر جز خلل
 به چشم کسان فرو تر خطاست
 نبیند کسی، نور حق در کجاست؟
 برا حوال خود، جان من! خون گری
 چودار و بود دزد یغم‌اگری
 درین عصر روشن، همانا خطاست
 جهاندار و میلش بکثری زراست
 عدالت بود کار مرد مهین
 ندارد بقا هیچ کشور جزین

زندانی اصطبل

شنیدم چونادرشة چیره دست
 به تخت شهری خراسان نشست
 نبودش چویارای خواند و نوشت
 بکلی بساط خرد در نوشت
 شبی آمدش فکر شعرو ادب
 شنیدم که بسرود بیتی عجب
 بزودی بخود خواند منشی که هین:
 "شنو، شعر من، همچو در ثمین"
 چو بشنید منشی ازو آن سخن
 با او گفت: "بهتر که بادار من:
 نسازد چنین وقت خود را تلف
 نیاید ازین پیشه سودی بکف
 ندارد چو این شعر، اندک بها
 چنین کاری سود کردن چرا؟"
 شهنشه چو بشنید، گفتا: "برید!
 با اصطبلش اندربقید آورید!"

چو بسرود شه روز دیگر سخن
 به منشی بگفت: که "ده دادِ من!"
 شنیدم که منشی بتگ او فتاد
 بتندی قدم پیشتر می نهاد
 چو پرسید ازو شه: "کجا می روی؟"
 بگفت: "با صطبل شاهنشهی"
 بلی! گربنادان رسد کار شعر
 بخاک افگند در شهوار شعر
 بود کارِ کشور همانا چنین:
 که از دست نادان فتد بر زمین
 چو بر مملکت سفله‌ای یافت دست
 با صطبل، فرزانه مردی نشست

شهدای قندهار

به راد مردی مردان وطن بود آباد
 جهان پیر چنین رسم کنه ای بنهاد
 بیا به تربت ماند کی تأمل کن!
 عظیم درس شهامت پذیر از استاد
 حصار شهر چو منکوب شد بدست عدو
 وطن ز جور اجانب نهیب دید زیاد
 برای حفظ وطن سر نهاده ایم بکف
 عدوی دین بهزاران هزار، و ما هفتاد
 بسال هجری الف و دویست و هفت و دو
 "همای اوچ شهادت بدام ما افتاد"
 بخاک و خون بتپیدیم در راه کشور
 بلی، بغیرت مردان وطن شود آزاد
 همیشه زی! به جهان ای وطن بفر کهن
 زخون ما برو بومت هماره گلگون باد!

تخریب و تعمیر

بیالینم آمد شبی نوجوان
 یکی تند مردی بسانکته دان
 بُد از مهر کشور دلش بسکه گرم
 خروشنده قلبش نگردید نرم
 بگفتا: چه خسپی؟ چرائی خموش!
 هلا خیز! و در کار کشور بکوش!
 ندانی که مردان میدان رزم
 نخسپند و گردند، قربان عزم
 کسی کو بود زاده انقلاب
 سوزد، که سازد جهان خراب
 چنین سهل، کامت نیاید بچنگ
 نه یازی اگر دشنه در گاه جنگ
 چو خواهی جهان را به نیکونظام
 چه باک ارکشی چند نادان خام?
 بعزم نکو ساز، بد راتباه
 جهانرا بود این چنین رسم و راه

چنین گفتمش یار دل جوی من!
 سخن فهم، تلمیذ نیکوی من!
 بگیتی بود کار مابه "ساختن"
 نه تخریب و تشویش و بر هم زدن
 کسی را که نیروی تعمیر نیست
 باید بفکرت باهیش زیست
 چو مارا نباشد یقین بهتری
 چرا رو به تخریب خود آوری؟
 بلی! کار تخریب آنجارا و است
 که اندر پیش ساختمان بناست
 نسازم اگر این جهان را درست
 خرابی بود اندران کارست

نبینی که در عهد شاه امان
 با مید نیکی چو حزب جوان
 یفگند در کار کشور خلل
 فرو رفت پای خودش درو حل
 مبارک بود بر کسی انقلاب
 که سازد زنو این جهان خراب
 نهال امید ار نیاید بیار
 مروت نباشد خرابی بکار

سزاوار مانیست جز فکر و صل
 نه در خور بود بهر ما سعی فصل
 ندارم چو یارای کار صواب
 چرا چیز معمور سازم خراب؟
 سزد فکر تخریب کاخ جهان
 که سازد کسی قصر بهتر از آن

کوبیته، ۲ سپتامبر ۱۹۵۳ م

نوید آینده

دلاممال که دور سخن نخواهد ماند
 سرود دشمن و اندوه من نخواهد ماند
 چنانکه جلوه مرغ چمن بجای نماند
 سیاه چادر زاغ و زغن نخواهد ماند
 بهار آید و گل خنده و بگردید ابر
 غبار غم، بعد از چمن نخواهد ماند
 شمیم پیراهنی یوسف آید و یعقوب
 همیشه ساکن بیت الحزن نخواهد ماند
 بیزم وصل، رقیب هر چه گشته صدر نشین
 ولی همیشه در آن انجمن نخواهد ماند
 مدار غم که حقیقت نمی‌شود مغلوب
 نگین جم بکف اهریمن نخواهد ماند
 رود زکشور ما جیش "دیردون" پلید
 سپاه ظلم بخاک وطن نخواهد ماند

ای دست حق به داوری ما برای!

بتبع قصيدة معروف حبسیه "حصارنای" مسعود سعد سلمان

شاعر مظلوم قرن ششم!

زاندوه و رنج همدمن، داستان سرای!
 کاشفتگیست به رهْما، اندرين سرای
 قوم بدرد و رنج، گرفتار صد تعب
 جمع فتاده در ته اندوه جانگزای
 آشوب جورو ظلم، براورد داد خلق
 بارش نو! تظلم ییچاره ای خدای
 تاکی کنند خیره سران کارهای زشت؟
 دزدان جو فروش، ولی گندمی نمای
 تاکی برنده ثروت مارا به رایگان؟
 تاکی کنند ملت ییچاره را گدای
 هان ای بشر! بیین که دزد و عسس متاع
 بر استخوان ماست که کاخ کند پیای
 شاه که مال خلق خورد دزد و رهزن است
 زشت تباہ کار که دیده است رهنمای؟

ای ظالم پلید، میفزای رنج خلق
 وی جابر خصیص، ازین بیشتر مه پای
 لنت بر آن که تاخت، برین ملت نجیب
 نفرین بر آن که باخت چنین نردنا بجای
 اشک یتیم و بیوه چو باران بود روان
 کشور پر از خروش و هیواهی و های های
 خون جوان ماست که جوشید در بهار
 کوتاه نظر شمرد، که لاله است در نمای
 ای دودمان ظلم! ستم تابکی رواست
 وین آز تابکی بود، ای قوم ژاژخای
 زشتی نماند آن که نکردید در عمل
 تاکی بقوم خویش چنین زشت و ناسزای؟
 بور دید آنچه بود بدست جوان و پیر
 سیمین زی و روپراهن و قبای
 آخر نماند گرده نسان بخوان من
 اینک فقاد گرسنه با قامت دوتای
 ای داور قدیم! ستان داد ما ازانک
 دادره رستم زده ای داوری نمای

برآستان عزت و داریم داوری
 ای دست حق، بداری ما برای

تاكى بريم جورستم، اي خدای خلق!
 اخر بذات پاک تواري مالجای
 بفريست موسى بسزاي ستمگران
 دست به اتقام تبهك اربگشاي!
 از خون ماست غازه لعل بتان شان
 هم چون حناست بر کف مهروي درباری
 اي چرخ! گرداشی بمراد دل غريب
 وين زنگ غم زچهره ايام بر زدای
 بردار! رسم جور و ستبداد رازملک
 اي قوم، خيز! بر رهی مردانگی گرای

آزاد افغانستان د اسد ۱۳۳۱ - ۲۷

کاخ تاریک

شبانگه چو خور سر بدامن کشید
 بتاريکي هيچم نيا مدد پديد
 خزيدم دمى در تاريک جاي
 يکى آمد از راهى در بى سراى
 چو در خانه شد روشنابي نديد
 شنيدم که آه ز حسرت کشيد

همی گفت حیفا! که این کاخ و باخ
 شبانگه بماند همه بی چراغ
 مگر اهل کاخند بی هوش و کور
 نیفروزد انجا کس شمع و نور؟
 بتای چه دیدند، کز روشنی
 گزینند بر طرف اهربینی
 گراین قصر و الاشود بر رضیا
 چراغ عدالت فیروزد و راه
 ستمدیده دروی گزیند پناه
 شود مرکزداد هر داد خوا
 الای خردمند مرد سعید!
 خوشان که پندی عزیزان شنید
 بنور عدالت وطن بر فروخت
 همو ریشه ظلم و عدوان بسوخت

دژخیم

بیرف و زمستان و سرما و باد
 گذاری مرا برمقر^۱ او فتاد
 وزیدی جو صرصدر آن دشت سرد
 بیردی همی بر فرا همچو گرد
 در آن سهمگین دشت چون زمهریر
 شنیدم که بودی بسی گرگ و شیر
 نه یارای گشتن نه توفیق سیر
 پناهیدم از رنج سرما بدیر
 در ان کلبه بودند خلق گروه
 زبیم دد و گرگ اندرستوه
 که آمد درون مرد دشخین خو
 چو دیوی دزم چوبکی^۲ نام او
 بدستش بودی نامه کوتوال
 زدیدار او جمله را گشت حال

^۱: نام جایی نزدیک غزنی

^۲: چوبکی یک نوع پولیس غیر رسمی که مردم را به چوب میزند

ندیدم دمی اندران کلبه کس
 دویدند بیرون زچنگ عسس
 چودیدم من آن حال زار و زبون
 دویدم پی شان زکلبه بیرون
 بگفتم که گرگست و آزار دد
 مبادا گزندی شمارا رسد
 شنیدم که گفتی یکی زان گروه
 دوان سرنها ده بدشت و به کوه
 "توانم زچنگ بال گرگان جهید"
 ز آزار این مرد توان رسید
 الای که هستی خداوند ده
 چنین رنج بی جا بمردم مده
 مده نامه در دست پولیس زشت
 که دستش باسط خوشی درنوشت
 فرستی اگر گرگ در روستا
 نماند رعیت به کشور ترا
 گریزد همه ازده و خانمان
 به گردون رسد نعرة الامان

وطنخواه

یکی را به ارباب بست و کشاد
 به کار سیاست خلاف او فتاد
 چو گفتی مکرر همی حرف راست
 برو خشم و کین جهان دار خاست
 زکشور براندش به قهر و بکین
 به حسرت به ملک دیگر شد مکین
 به رنج فراق وطن شد زیون
 ز چشم چکیدی بس عشق و خون
 بلی! خاک کشور بود بس عزیز
 فرامش نسازد و را باتمیز
 بدوری رود، مهراو، کی زدل؟
 نباشد وطنخواه، پیمان گسل
 نشد غافل از فکر و ذکر وطن
 به تنها یی و خلوت و انجمن
 چنین گفت بار قرینش به وی!
 "که این سوز و عشق و جنون تا به کی؟"

شニدم که گفتا: "توانم به تن:
 شوم دور و محروم خاک وطن!
 ندارد ستمگر، همانا توان
 که سازد جدار و مارا ازان!
 اگر نیست ائین انصاف و داد
 مرا ازان سبب دوری ایش افتاد!
 نسازم فرامش دم خاک وی
 همان بزم و باع و می و تاک وی
 بیادش کنم قلب ناشاد، شاد
 وطن! خاک تو قبله جمله باد!"

زندان

به زندان کابل در ایام عید
 رسیدم به دیدار مرد سعید
 سیه می او گشته چون پر قاز
 زجور زمان، رنج حبس دراز
 جهان بین ضعیف و دلش پر ملال
 نشسته به یک خانه در هفده سال
 ولی داشت جان، بس آزاده جان
 ندیده ازین حبس بی جازیان
 چو مردان حر حرق پسند و دلیر
 درون قفس همچو غرنده شیر
 بد و گفت: "ای پیر مردان را
 چه دیدی درین حبس و حال تباه؟
 شب و روزت ای مرد چون بگذرد
 که عمر چنین خستگی اورد"
 به پندم همی مرد حقلب کشود!
 که مارادیگر فرق حالت نبود
 که کشور بود همچو سجن کلان
 بود حال مردم چو زندانیان

يكى رابه زندان كوچك نشاند
 بنام سياسيش مجرم بخواند
 به قيد اسارت شمارا درون
 فگندند حكام ظالم نگون
 چه فرق است بين من و اين و آن
 كه هستند جمله چوزندان
 نباشد به كشور، گزادگى
 چوزندان شمراند ران زندگى
 كجا ميتوان خوش به آن ملك زيست
 كه ملغادر آن اصل آزادگىست
 قلم قيد و جان قيد و فكر و عمل
 نبينى درين بوم و بر جز خلل
 به چشم کسان چون فروت رغطاست
 کس نبيند کسی نور حق در کجاست؟
 برا حوال خود جان من! خون گيري
 چو داور بود دزد یغمائگى
 درين عصر روشن همانا خطاست
 جهاندار و ميلش به كشى زراست
 عدالت بود كار مرد مهين
 ندارد بقا هيج كشور جزاين

عید آواره گان

به عید که بودم زکشور بعید
 دم خاطرم روی شادی ندید
 نشستم بجایی که بد جنگلی
 یکی چشمی در کنارتلى
 چکیدی زچشمان من خون دل
 بیاد حبیبان پیمان گسل
 غریوام در آن جنگل پرسکون
 چنان شد زدرد درونی فزون
 که بشنید مرد چوفریاد من
 بیام در سدتا به امداد من
 بگفتا: "درین روز عید و خوشی
 چه گری؟ چرا اندوه غم کشی؟
 نبینی که امروز روز خوشیست
 چه جای چنین ناله و ناخوشیست
 درین روز خوش، گریه دیوانگیست
 نباید چو ماتم گران خون گریست

برو رقص! در مجمع محوشان
 هشیوار مرد وزیبا جوان
 زکف چون دهی وقت عیش و نشاط؟
 نینی که خددگل از انبساط؟
 شتو! این که ایام عهد شباب
 بعجلت رود از برت باشتا
 مده این زمان خوشی را زکف
 که فردا شوی خم چو من یکطرف
 نماند طراوت به چهره ترا
 نه این روی گلگون نه قدر سا
 درین شهر خوبان بر رقص و بخند
 به یهوده فکرت همی دلم بند!
 بدو گفت: "ای ناصح پندگوی
 مه رنجان مرا، برره خویش پسوی!
 کسی که ازوطن شد بزحمت بعید
 پرانده بود مرور اروز عید
 بگرید بیاد برو بوم خویش
 زچشمش چکد خون قلب پریش

زدل کی رود یاد بستان و باغ
 همان ساقی و بزم رنگین ای اغ

همان مهرا حباب شیرین سخن
 همان عشوه مهوشان وطن!
 گرفتم درین شهر خوبان
 بسیست ولی همسر دلستانم کسیست
 نسیم که جان بخش و فرحت فزاست
 یکی از مزایای که سارماست
 خدا اندران کشور پر نعم
 بسی حسن و خوبی نهاد از کرم
 کسی کز چنین کشور پر جمال
 کشد رنج دوری بساماه و سال
 کجا یند از حجر و غم روز خوش
 شود کی بزم خوشی باده کش
 به آواره گان عید خوش ماتم است
 بیاد وطن دیده گان پرنماست"

دخت سمرقند

هنگامیکه در طیاره سمرقند، دختری زیبا،

شیرینی را به مسافران میداد:

چه شیرینی دهی دخت سمرقند
 تو خود قندی ولی شیریتر از قند
 فرو هشتی دوزل فعنبرین را
 * مبادا دل فرو پیچی درین بند*

عقرب ۱۳۴۸